

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI**

Turgay HAN

**KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM VE DİYALOĞUN GELİŞİMİNE
DİL ÖĞRETİMİNİN KATKISI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Hüseyin KÖSE**

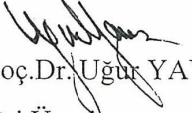
ERZURUM – 2008

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu alışma Gazetecilik Anabilim Dalında jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç.Dr. Hüseyin KÖSE
Danışman/Jüri Üyesi

Doç.Dr. Uğur YAVUZ
Jüri Üyesi

Yrd.Doç.Dr. Erdiñ PARLAK
Jüri Üyesi

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 12 / 09 / 2008

Prof.Dr. Vahdettin BAşCI
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ	V
KISALTMALAR	VIII
GİRİŞ	1
 BİRİNCİ BÖLÜM	 5
1. DİLLER ARASI VE KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM BAĞLAMINDA	
DİL-KÜLTÜR-EĞİTİM İLİŞKİSİ	5
1.1. Kurumsal Bir Sistem olarak Dil	6
1.1.1. Dil, Kültür ve İletişim	11
1.1.2. Dil İletişimi ve Diller Arası İletişim	19
1.1.3. Dil Eğitimi ve Kültürel Etkileşim	23
1.1.4. Dile Dayalı İletişim ve Kültürel Alışveriş Tezi	25
1.1.5. Ana Dil-Hedef Dil İlişkisi Bağlamında Kültürel Etkileşim.....	30
1.1.6. Küresel Kültürel Biçimlenme Sürecinde Bazı Evrensel	
Temaların Dil Üzerinden Yeniden-Üretimi	34
1.1.6.1. Küresel Barış ve Hoşgörü	34
1.1.6.2. Küresel Dayanışma ve İşbirliği.....	40
1.1.6.3. Küresel Yoksullukla Mücadele	41
1.1.6.4. Küresel Terörizmle Mücadele.....	44
1.1.6.5. Kültürel Önyargılarla Mücadele	50
 İKİNCİ BÖLÜM.....	 54
2. KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM VE GÜNDELİK YAŞAMIN	
ÇOK-KÜLTÜRLÜ YAPISI	54
2.1. Küresel Köy’de Kültürler-Arasılık	57
2.2. Küresel Köy’de Gündelik Yaşam	59
2.2.1. Küresel Gündelik Yaşamın Kültürel Boyutları.....	65
2.2.2. Küresel Gündelik Yaşamın Çoğul Nitelikli Dili.....	68

2.3. Küresel Kültürel İletişim ve Çok-Kültürlülük	70
2.4. Küresel / Yerel Diller Arası İlişkiler ve Sorunlar	75
2.4.1. Küresel Dillerin Kuşatıcılığı	78
2.4.2. Yerel Dillerin Kuşatılmışlığı.....	80
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	83
2. DİLLER ARASI DİYALOGDAN KÜLTÜRLERARASI DİYALOGA DİL ÖĞRENİMİ YOLUYLA KÜRESEL UZLAŞMA KÜLTÜRÜNÜN FARKLI BOYUTLARINA KATKILAR VE ORTAYA ÇIKAN KİMİ SORUNLAR	83
3.1. Dilsel Ütopya: Kültürlerarası Diyalog ve Anla(ş)ma.....	84
3.2. Siyasal / Kültürel Ütopya: Kökensel Farklılıkların Ortak Simgelerle Aşılması	87
3.3. Bir Lisan / Birçok Ses Birçok Dünya: “Öteki” Gerçekliğe Açılma.....	90
3.4. Dil Öğrenimi ve Anlam Evreninin Genişlemesi	93
3.5. Küresel Bütünleşme Sürecinde Dillerde Yaşanan Kimi Yapısal, Kültürel Farklılaşma Sorunlarının Yabancı Dil Öğretimine Yansımaları ve Karşılaşılan Bazı Sorunlar.....	97
3.5.1. Dillerin Yapı Farklılıklarından Kaynaklanan Sorunlar.....	98
3.5.2. Yabancı Dil Yapısının Küresel Kültürel Biçimlenmeyle İlişkisi.....	102
3.5.3. Yabancı Dil Öğretiminde Karşılaşılan Anadildeki Yaşam Tarzı ve Duyuş Farklılığı Sorunları	104
3.6. Diller Arası Geçişler / Kültürler Arası Geçişler ve Yeni Bir İletişimsel Ütopyaya Doğru	107
SONUÇ	111
KAYNAKÇA	115
ÖZGEÇMİŞ	122

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI****KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM VE DİYALOĞUN GELİŞİMİNE DİL
ÖĞRETİMİNİN KATKISI****Turgay HAN****Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Hüseyin KÖSE****2008 – Sayfa: 122 + VIII****Jüri: Doç. Dr. Hüseyin KÖSE****Doç. Dr. Uğur YAVUZ****Yrd. Doç. Dr. Erdiñ PARLAK**

Bu çalışma, küreselleşme çağında yabancı dil öğretiminin kültürlerarası iletişim ve diyaloga olan katkısını irdelemeyi amaçlamaktadır. Bu anlamda küreselleşmenin dil olgusuyla ve kültürle nasıl bir etkileşim içinde olduğu ve günümüzdeki yansımaları gösterilmeye çalışılmaktadır.

Kültürlerarası iletişimin incelenmesinde başvurulan yöntem genel olarak literatür tarama, haber örneklerinin içerik ve söylem analizlerine dayanmaktadır. Küreselleşmenin beraberinde getirdiği değişen yaşam koşulları, dünya üzerindeki kültürlerin ve dillerin yeniden biçimlenmesine yol açarak, toplumların anlaşma biçimlerinde ve araçlarında değişimler yaratmıştır. Bu bağlamda, günlük yaşamın faillerini ve bu faillerin edimlerini anlamak ve değerlendirmek için günümüz insanının öğrenme aracı olarak en çok tercih ettiği kitle iletişim araçlarından yapılan yayınların söylem ve içerik analizi etkili bir yöntem olarak ele alınmıştır.

Çalışmada, içerik ve söylem analizinin mantığına uygun olarak, gösterilen, gösteren ve mesaj öğelerinin içlerinde neler barındırdığı aşamalı olarak incelenmiştir. Birinci aşamada, dil ve kültür kavramları ele alınıp eğitim ile ilişkisi incelenmeye çalışılmıştır. İkinci aşamada, küreselleşme ve küreselleşmenin dil ve kültür emperyalizmi konusundaki baskın rolü irdelendikten sonra, küresel bütünleşme sürecinde dillerde yaşanan yapısal ve kültürel değişimler ve toplumsal yansımaları incelenmiştir. Son olarak, dil ve anlam üretimi üzerinden yeni bir iletişimsel ütopya doğru yönelimler ele alınmış ve bu noktada ortaya çıkan duruma ilişkin ‘ortak dil’ modelinin genel hatları çizilmeye çalışılmıştır.

ABSTRACT

MASTER THESIS

**THE CONTRIBUTION OF LANGUAGE TEACHING TO THE
DEVELOPMENT OF INTERCULTURAL COMMUNICATION AND
DIALOGUE**

Turgay HAN

Supervisor: Associate Prof. Hüseyin KÖSE

2006 – Page: 122 + VIII

Jury: Associate Prof. Hüseyin KÖSE

Associate Prof. Uğur YAVUZ

Assistant Prof. Erdinç PARLAK

This study aims to examine the contributions of teaching foreign language to the intercultural communication and dialogue in globalization era. With this in mind, it is tried to point out that how the globalization is in an interaction with the language fact and culture, also their reflections in modern life.

The main methods in studying intercultural communication depend on literature review and analysis through discourse analysis of news examples. Changing life conditions following globalization have caused to bring to light changes in communication styles and mediums of societies by reshaping of the languages and cultures in the world. In this context, to understand and evaluate agents of daily life and their positions, discourse analysis as an effective method is applied to publications from mass communication tools that are the most frequent preferences of modern people as to be on notice tools.

In the study, in accordance with discourse analysis, the embedded contents of each of signified, signifier and message elements are examined incrementally. In the second phase, after globalization and its dominant role on language and culture imperialism are taken into consideration, problems of changes in languages and culture and their reflections on society in the global integration process are examined. Finally, orientations to a new communicational utopia through the production language and meaning are discussed and it is tried to frame out the general characteristics of ‘lingua franca’ model as an output of this case.

ÖNSÖZ

İnsanoğlu, kendisini diğer bütün varlıklardan ayıran temel bir yetiyle; yaşamının ve varlığının delili olan bir yetiyle dünyaya gelir. Dünyaya geldiği andan itibaren çevresine uyum sağlamaya başlar ve iletişime geçer. Çocuklukta içgüdüsel olarak beliren ağılayışları ile anlaşılmaya çalışır çevresiyle. Biyolojik ve zihinsel gelişimiyle beraber çevresinde yaşananlara tepkisiz kalmayarak deneyim kazanır ve bir dili mutlak olarak öğrenir. Bu dille, yaşadığı çevrenin sistemine dâhil olur. Zaman içerisinde, yaşadığı toplumun kültürünü ve dil yapısını yansıtan parametreler bireyin zihninde yer alır. Artık birey, çevresiyle iletişime geçecek yetkinliğe kavuşarak, duygularını, düşüncelerini ve inançlarını diğer insanlara açmaya başlar.

“Küreselleşme çağı” adı verilen günümüzde, özellikle dil olgusu -buna yeni iletişim teknolojilerinin dili de dâhil- enformasyon teknolojilerinin toplumlar üzerinde yaptığı etki en çok tartışılan konular arasında yer almaktadır. Akademik çalışmalar bakımından küresel kuşatma ve etkileri son yıllarda yapılan bilimsel araştırma sayısının bolluğuyla da açıkça göze çarpmaktadır.

Bu çalışmada, kitle iletişim araçlarının bilgiyi iletirken aynı zamanda toplumsal gerçeklerle yüzleşmesi konusu da dikkate alınarak kültürlerarası iletişimde gerçekleşen yansımaları tartışılmaya çalışılmıştır. Genel olarak dil ve kültürel öğelerdeki özgünlükler, ayrıca bunların ‘evrensel’ diye tabir edilen toplumlara kayma eğilimi çalışmanın temel varsayımlarından birisidir. Daha derinlerde ise, medyanın görsel iktidarı dolayısıyla öğretme etkinliğini ihtiva eden söylemsel boyutları, çalışmanın yönteminin seçilmesinde baskın bir rol oynamıştır.

Çalışmanın en önemli hedeflerinden birisi, uluslararası iletişim sahasında anlaşma aracı olarak kullanılan ‘ortak dil’in yerel toplumlar üzerindeki emperyalist dayatılışını ortaya koyan bir tezi ortaya koymaktır. Yani günümüzde kültürlerarası anlaşma kanalı olan ortak dil ve ardındaki yansımaların/yadsımaların neler olduğu sorusuna yanıt arayan bir tez hazırlanmaya çalışılmıştır.

Söylem ve içerik analizinin çalışmanın yöntemi olarak belirlenmesinde etkili olan diğer bir neden ise, bu sorunun yanıtını verecek olan en doğru yol olarak belirginleşmesidir. Çünkü söylem ve içerik analizi, günümüzdeki yerel toplumların yaşam tarzlarına yeni modeller sunan ve görsel öğretme etkinliğine de sahip olan

medyanın bilgiyi aktarırken kullandığı dilsel ve görsel öğelerin sunduğu imalı ve latant (örtük) ipuçlarını anlamayı kolaylaştıran yollar sunmaktadır.

Çalışmada diller arası diyalog ve uzlaşma bağlamında, McLuhan'ın 1960'larda günümüz dünyasını anlatmaya çalışmakta kullandığı 'Küresel Köy' ifadesinden de yararlanılmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde, küreselleşme bağlamında genel olarak dil ve kültür ilişkisi irdelenmiştir. Çünkü küreselleşme dillere kelime ve konuşma bağlamında oldukça etki etmiştir. Günlük diyaloglar gözlemlendiğinde kullanılan kelimelerde yabancılaşma ve 'melezleşme' görülmektedir. Bununla birlikte popüler Amerikan kültürünün yansımaları da yadsınamayacak kadar çoktur. Ayrıca küresel kültürel biçimlenme sürecinde savaş, barış ve hoşgörü gibi bazı evrensel temaların enformasyon teknolojilerinin yükseldiği günümüzde yeniden üretilişi değinilen konular arasındadır. Öyle ki, günümüzde bu temaların yeniden üretilme zemininde siyasal ve ekonomik kaygılarla beraber küresel kültürel yaklaşmanın sonucu olarak göze çarpan kültürel tektipleşme ve emperyalizm olguları da önemli bir yer tutmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, günümüzde yaşanan dil ve kültür emperyalizmi bağlamında yerellik-ulusallık ilişkisi incelenmiştir. Birinci bölümde incelenen dil, kültür, eğitim ve iletişim kavramlarının gündelik hayattaki yansımaları, küresel kuşatmanın sonucuna dayalı gözlemler ve söylem analizleri ile çok boyutlu olarak irdelenmiştir. Çünkü, içerik ve söylem analizi (discourse), dilsel araçlar olan metafor ve metenomilerin kullanılması ile anlamın imalı verildiği metinlerden veya metinle birlikte verilen resimlerden hareketle daha açık bir şekilde hedeflenen ideolojik tutumları ortaya koymaktadır. Bu nedenle, özellikle medya üzerinde durularak haber metinleri incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümü, diller arası diyalogdan kültürlerarası diyaloga dil öğrenimi yoluyla küresel uzlaşma kültürünün farklı boyutlarına katkılar ve ortaya çıkan kimi sorunları ele almaktadır. Bu bölümde öncelikle kültürlerarası diyaloga katkı sağlayan dil olgusu ve her bir kültürün özgünlüğünden dolayı barındırdığı içsel ve dışsal parametreler örneklendirilmiştir. Bu parametrelerin kültürlerarası uzlaşma zemininde neden olduğu kimi "anlaşma sorunları" ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bahsedilen anlaşma sorunlarını çözecek 'ortak dil' eğitimi sonucunda ortaya çıkan olumlu ve olumsuz tablo değerlendirmeye alınmıştır. Bununla birlikte, olumlu bir sonuç

olarak nitelendirilen durum, anlam evreninin genişlemesi bağlamında ve olumsuz bir sonuç olarak da diller arası içsel ve dışsal öge transferleri bağlamında açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın sonuç bölümünde ulaşılan tablo, pek tabidir ki mutlak bir kalıcılığı ve kesin verileri içermemektedir. Değişen enformasyon teknolojileri ve beraberinde getirdiği uluslararası ilişkilerin politik ve ideolojik içerikleri, dilsel ve kültürel tektipleşmenin günümüzde gittikçe hızlanması v.b. bulgular günümüze dair ve ileride mutlak değişime uğrayacak kısmi doğrulardır sadece.

Teknolojinin ve uluslararası ilişkilerin geçmişten günümüze sürekli değişim yaşadığı hesaba katılırsa, bu çalışmanın başlangıç sürecinden sonuçlandırılmasına kadar geçen süreç içerisinde de -belki fark edilemeyecek kadar az dahi olsa- yine pek çok değişim söz konusu olabilecektir. Teknolojinin gittikçe küçülttüğü dünya, zaman içerisinde yeni koşulları ortaya çıkaracaktır. Böylelikle bireyler ve uluslar arasındaki ilişkiler yeniden şekillenecek ve daha farklı etkileşim boyutları gün yüzüne çıkabilecektir.

Bu çalışmada engin fikirlerinden yararlandığım ve çalışmanın her safhasında bir an olsun benden desteğini eksik etmeyen çok değerli hocam sayın Doç.Dr.Hüseyin KÖSE'ye en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışma boyunca beni sürekli motive eden ve problem alanımla ilgili fikirler veren sayın Yrd.Doç.Dr.Erdinç Parlak'a ve çalışmanın değerlendirilmesinde emeği geçen sayın Doç.Dr.Uğur YAVUZ'a da teşekkürü bir borç bilirim.

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
ev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
TV.	: Televizyon
vs.	: Ve saire
vb.	: Ve benzerleri
Akt.	: Aktaran
Bkz.	: Bakınız

GİRİŞ

Dil, kişiler arası iletişimi sağlayan bir araç olmanın ötesinde, düşünme etkinliğine mantıksal temel sağlayan sürecin başlıca yapıtaşlarından birisidir. Bir dile ait kelimelerle birlikte, en soyut düşünceler belleklerde somut bir biçim kazanır. Öte yandan, dil, konuşulduğu toplumun kültürel özgünlüklerini besleyen bir kanaldır. Bu anlamda kültür ve dil iç içedir. Kültür bir dile ait kelime zenginliği ile doğrudan ilgilidir. Mevcut kelime varlığı, insanların kendilerini ifade ederken bir araya getirerek oluşturdukları bütünlük ve kurallı kullanım çerçevesinde anlam kodlarını içerir. Böylelikle toplumsal anlaşma biçiminin parametreleri kurulmuş olur.

Günümüz şartları ele alındığında bireysel ilişkiler ve ulusal ilişkiler bağlamında yoğun değişiklikler yaşanmaktadır. Bu değişiklikler yaşanırken dil olgusunda da hem içsel hem de dışsal değişimler oldukça yaygın biçimde göze çarpmaktadır. Küreselleşme çağının gerçekleşmesini sağlayan teknolojik gelişmeler iletişim kurma biçimlerinde yeniden biçimlenmeler meydana getirmiştir. Bu değişim sürecinde en çok etkili olanı enformasyon teknolojisidir. Enformasyon teknolojileri artık dünyada uzak diye bir yer kalmadığını, herkesin birbirinden haberdar olduğunu gösteren dinamik bir sistem yaratmıştır. Özellikle televizyon, günlük hayatta insanlara ve toplumlara popüler olan ‘evrensel kültür’ü öğretmektedir. Haber programlarının söylem analizi yapıldığında görülecektir ki, siyasal ideolojileri barındıran metinler oldukça yoğun bir şekilde sunulmaktadır. Ayrıca reklâm dilleri de incelendiğinde kelime ve kültür öğeleri bağlamında evrensel kültürden yerel kültürlere birtakım dayatmalar yerellik-ulusallık kavramlarında da ciddi bazı aşınmalar yaratmaktadır. Bu sorunlardan en önemlisi, uluslar arası anlaşma biçimlerinde melez dil kullanımıyla birlikte gelişen çeşitli yanlış anlaşılmanın yaygınlığıdır. Bir diğer sorun ise, bireylerin evrensel kültüre ait içsel ve dışsal dil öğelerini kendi toplumunun gelenekselliğini yıkma pahasına da olsa kullanma eğiliminde bulunmalarıdır. Böylelikle emperyalizm, kendini en başta dil ve kültür bağlamında göstermektedir. Nicel verilere bir göz atmak bile günümüzde birçok ulusal ve yerel dilin öldüğü açıkça gözlenebilir; birçok kullanılmamakta ya da kullanıcısı neredeyse bir elin parmaklarının sayısı kadardır. Yerel kültürlerde ise geleneklerinin bozulması sonucu popüler kültür diye tanımlanacak Amerikan kültürü yansımaları yoğunlukla yer almıştır.

Evrensel temalar olan barış, hoşgörü, dayanışma, v.b. kavramların içerisi

boşaltılarak küreselleşme sürecinde yeniden üretilmiştir. Buna karşın, yine aynı dönemde özellikle insan hakları konusunda Batı'nın öncülüğünde önemli adımlar atılmıştır. Ya da sosyal yaşam içerisinde dayanışmayı destekleyen örgütlenmelerin Batı'daki yaygınlığı söz konusudur. İşte bu durumda küreselleşmenin dünya refahına pozitif katkılar sağladığı söylenebilir. Çünkü iletişim teknolojileri bir bakıma kültürel geleneklerin ve yerel dillerin ölümüne zemin hazırlarken, öte yandan, dünyada refahı sağlayacak Batı kaynaklı çeşitli politika üretimleri (gelişmekte olan ülkelerde ve özellikle de ülkemizde olumlu sonuçları görülmeye başlanan Avrupa Birliği politikaları sözgelimi) madalyonun diğer bir yüzünü, olumlu yüzünü göstermektedir. Ekonomik gücü elinde bulunduran batı toplumuyla sıcak ilişkiler kurarak kalkınmayı amaçlayan gelişmekte olan ülkelerin gündeminde artık neredeyse sadece Batıyla sıcak ilişkiler kurma, başka bir deyişle, kültürel ve tarihsel köken farklılıkları dikkate alınmaksızın Batı'yla iletişim kurma çabası yer almaktadır. Bilindiği gibi, 'entegrasyon' küresel kapitalist dönemin büyümlü sözcüklerinden birisidir. Böylelikle yukarıda değinilen insan hakları, demokratikleşme, toplumsal dayanışma v.b. destekleyen örgütlenmeler Batı dışı toplumlara model teşkil etmektedir. Ancak Batı'nın bu ekonomik, siyasal, kültürel ve uluslar arası ilişkilerle kendine bağımlı kıldığı 'öteki' toplumlarda atılan yabancılaşma tohumları her geçen gün daha da artmakta ve yeni nesiller kendi toplumunun geleneklerini öteleyen 'melez' bir kültür ve melez bir dil ile yetişmeye başlamaktadır. Bu melezlik elbette ki dil ve kültür emperyalizminin bir ürünüdür. Çalışmada ele alınan 'ortak dil' meselesi yaşanan bu tür sorunlara öneriler sunmaktadır. Bu öneriler arasında, asıl merkezi öneme sahip olanı, uluslar arası iletişim sahasında farklı toplumların birbirleri ile iletişiminde evrensel kültürün dilinin -ki bu dil, yaygın biçimde kabul edildiği gibi, günümüzde İngilizce'dir- öğretilmesinin desteklenerek yerel kültürel öğelerden izolasyonunun sağlanabilmesi ve böylelikle dil ve kültür emperyalizmine bir set çekilebilmesidir.

Yine bu bağlamda, bireyler kendi özgün geleneklerini erozyona uğraticı görsel öğrenme biçimleri ile iç içe yaşamakla beraber, toplumsal özgünlüklerini en az kayıpla kurtaracakları ortak bir dil öğrenimi sayesinde uluslar arası iletişim sürecinde yanlış anlaşılmaları giderecek sağlıklı diyalogların gelişmesine katkıda bulunabilirler. Tarihsel süreç içerisinde farklı toplumların birbirlerini sorunsuz bir şekilde anlayabilecekleri ve kültürel öğe transferlerinden uzak 'proje diller' icat edilmeye çalışılmıştır. Buna en iyi

örnek Esperanto dilidir. Günümüzde bu ‘ortak dil’ görevini İngilizce üstlenmiştir. Ya da biraz daha eskilere gidildiğinde İngilizlerin ataları olan Anglo-Sakson’ların ilkel sayılacak edebi eserlerini taşlara, tahtalara, vb. yazarken kullandıkları alfabe olan ‘Runic Alfabe’[gizemli alfabe] de bu grup diller arasında sayılabilir. Yeryüzünde yaklaşık 480 milyon konuşanın bulunduğu İngilizce uluslar arası ilişkilerin temelinde önemli bir yere sahiptir. Dünyadaki bütün toplumların İngilizceyi öğrenme isteklilikleri, beraberinde bu dile evrensel bir özellik katmıştır. Dolayısıyla İngilizce Amerika’nın dili olmakla beraber çok uluslu bir dil kimliği de kazanmıştır. Her bir toplumun bu dili öğrenirken kendi duyuşsal özelliklerinden ya da dilsel kullanımından öğeler eklemesi bu dilin evrensel kimlik kazanma sürecinde yaşadığı negatif durumlar olarak değerlendirilebilir. Örneğin bir Türk, İngilizce konuşurken kendi sosyal yaşamında kullandığı rica, gülme, teklif etme, özür dileme, vb. alışkanlıklarını hedef dilde de varsayarak davranır. Bu durumda anadilden hedef dile transferler yapılmış olur. Bu çerçeveyi genişletip diğer ülkelerin de bu dili kullanırken yaptığı bu tür transferleri düşündüğümüzde İngilizcenin de günümüzde doğduğu toplumun geleneklerini pek de yansıtmadığı söylenebilir.

Ulusların kimliğini belirleyen dil ve kültürün yok olmasına neden olan teknoloji-kültürel emperyalizmin tüm toplumların üzerinde uzlaştığı bir ortak dil olgusuyla ‘çözüleceği’ bu çalışmada açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede, hedef dil öğrenim sürecinde gözlemlenen yerellik ulusallık bağlamında yaşanan transferler enformasyon teknolojilerinin gündeme getirdiği görsel öğrenme biçiminin çok boyutlu etkileşimi temelinde ele alınmıştır. Özellikle televizyonda yer alan haberler ve reklâmların söylem analizleri yapılarak bu çalışmanın başlıca sorunsallarını oluşturan bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

Teknoloji ile beraber sürekli yenilenen iletişim etkinliklerinin yoğun olduğu günümüzde uluslar arası iletişimin gerçekleştirilmesinde rol oynayan ortak bir dil kültürler arası diyalog ve küresel kültürel uzlaşma sağlanmasında en temel unsurdur denilebilir. Farklı toplumların birbirleri ile anlaşma sağlamalarını sağlayabilecek ortak bir dil (İngilizce)’in ortaya çıkmasındaki etmenler, bilindiği gibi ekonomik, bilimsel, politik, vb. koşulların ürünüdür. Dolayısıyla evrensellik ilkesiyle bağdaşacak ve küreselleşmenin yaşandığı dünyamızda sınırlar ötesi anlaşmaları sağlayacak olan dil olgusu, Batının merkeziyetçiliği ile beraber dilini de merkeze çekmiştir. Yani

politikaları ve ekonomik gücü ile dünyanın gidişatına yön veren Amerika, dil ile de anlaşma ve diyaloglara yön vermektedir. Bu gerçeği bilerek, dünya ile entegre olma yarışına giren toplumlar evrensel dil ile oldukça ilgilenmişlerdir denilebilir. Çünkü Batı ile güçlü iletişim sağlamanın ülkelerinin ekonomik büyümesine katkı sağlayacağı inancına sahiplerdir ve bundan ötürü de dünyada İngilizce öğrenimi ile ilgili ciddi yönelimler olmuştur. Dolayısıyla yabancı dil öğretimi ulusal politika zemininde de önemli bir yere sahiptir. Dünyadaki hemen hemen bütün ülkeler İngilizceyi öğrenmek için çabalamaktadırlar ve bu uğurda büyük meblağlar harcamaktadırlar. Yine bu bağlamda eğitim müfredatları gözden geçirilmiş ve yabancı dil dersleri niceliksel olarak eğitim süreçlerinin hepsini kapsayacak hale getirilmiştir. Ülkemizde de yabancı dil öğretimi ile ilgili son yıllarda çok tartışmalar yaşanmıştır. Tarihsel süreçte yabancı dil ile eğitim uygulamaları başlamış, yabancı dil öğretimi ilköğretimin ilk kademelerinde başlatılmış, üniversitelerde İngilizce hazırlık programları zorunlu tutulmuş ve böylelikle yabancı dil sorunu Milli Eğitim Bakanlığı'nın ajandasındaki güncelliğini hiç yitirmemiştir. Yabancı dil öğretimiyle, öncelikle küresel bütünleşme ve kalkınma amaçlanmıştır. Ancak yabancı dil öğretimi zamanla bireylerin anadile bakış açılarını değiştirmiş ve yabancı kelimeleri özellikle günlük konuşmalarında yoğun biçimde kullanarak, çevrelerine entelektüel ve ayrıcalıklı olduklarını göstermeye çalışmışlardır. Gündelik hayatta sıkça karşılaştığımız reklâmlardan işyeri tabelalarına kadar yabancı kelime istilası anadilin içsel ve dışsal özgünlüğünü bozmaya başlamıştır. Bir başka açıdan, yabancı dil eğitiminde anadil ile yabancı dil arasındaki yapı ve duyuş farklılıkları karşılıklı transferlerin yolunu açmıştır ve bu durumun doğal bir sonucu olarak da çok ciddi yanlış anlaşılmalara meydana gelebilmiştir.

Sonuç olarak, çalışmada küresel çağda anadil ve yabancı dil olgusu ele alınarak yabancı dil öğretiminin, kültürler ve diller arası iletişim etkinliğinde nasıl bir rol oynadığı ve kültürler arası anlaşma zemininde kültürel değişimler ve egemen kültürel yapıdaki dil merkezli yeni dünya düzeni ele alınmaya çalışılmıştır. Çalışmada aynı zamanda 'ortak dil' olgusunun gerçekleştirilmesinin kültürler arası diyaloga sağlayacağı katkının boyutları ve niteliği yanında, kültürlerarası alanda bir 'ortak dil' gerçeğinin özümsemesi ile birlikte ulusların anadil yapılarına yönelik olası olumsuz etkilenmelerin can alıcı bazı sonuçları vurgulanmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DİLLERARASI VE KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM BAĞLAMINDA DİL- KÜLTÜR-EĞİTİM İLİŞKİSİ

Kültürlerarası iletişim açısından dil – kültür – eğitim ilişkisine bakıldığında çok yönlü olduğunu ve çok yönlü dilsel iletişimin eğitim içerisinde önemli bir yere sahip olduğu görülür. Kurumsal bir sistem olarak dilin önemi en başta kendini gösteren özellik olarak karışımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra değindiğimiz dil kültür- eğitim bağlamında iletişimin sistem olarak dilin kültürlerarası boyutlarını içerdiği görülmektedir. Diller arası iletişimde kültürlerarasılık önemli bir yer tutar. Çünkü bir dilin özünde kültürel özellikler yatmaktadır.

Farklı kültürden gelen insanların iletişiminde, dil içi ve dil dışı farklılıklar bir çatışmayı ve bununla birlikte yanlış anlamaları doğurarak önyargılı tutumların benimsenmesine neden olmaktadır. Bu önyargılı tutumların yok edilerek kültürlerarası diyalogu geliştirecek başat yöntem olarak dil öğretimi düşünülebilir. Özellikle ortak bir dil öğretimi ile kültürlerarası sınırlar bilinerek toplumların birbirlerine daha yakın olmaları ve sağlıklı iletişim kurmaları sağlanabilir. Bu anlamda öncelikle insanoğlunun varoluş serüveninde kendisini diğer canlılardan farklı kılan dil olgusunun ne olduğu konusunun açıklanması gerekmektedir. Dil konuşulduğu toplum içerisinde kazandığı sözcük ve ifade bağlamındaki zenginliğinin aslında farklı toplumlarla iletişim sürecinde taşıdığı ket vurucu niteliğin anlaşma ve diyalogu etkilediği açıktır. Çünkü anadile ait içsel ve dışsal öğelerin hedef toplumun dilinde de olduğu varsayılmaktadır. Bu durumda, bu sorunun kısmi çözümünü gerçekleştirecek olan bir ‘ortak dil’ öğrenimi ön plana çıkmaktadır. Ortak dil yoluyla, iletişim sürecinde hem anadil ve hedef dil etkileşime girerek karşılıklı olarak yapısal ve kültürel transferler söz konusu olabilmektedir. Farklı toplumlarla iletişim sürecinde ortak dil öğretimi de ele alınarak, dilin, kültür ve iletişim kavramları ve küreselleşmeyle de ilişkilendirilerek açıklanması gerekmektedir.

Yabancı dil öğretiminde önemle vurgulanması gereken nokta dil mantığı, toplumsal duyuş biçimi vb. özgünlüklerdir. Ayrıca yapısal bakımdan her dilin kendine özgü cümle kurulumu, ses bilgisi, anlam bilgisi, kelime varlığı ve ifade zenginliği vardır. Bu bakımdan yabancı dil öğretiminde bu tür gerçekliklerin bir dilbilimsel

süzgeçten geçirilmemesi iletişim sorunlarını doğuracak ve önyargılı tutumları destekleyecektir. Dolayısı ile yabancı dil eğitiminde çok boyutlu bir yaklaşım sergilenmelidir. Bu yaklaşım her dilin kendine özgü yapısal farklılığı, kültürel dokusu ve dilin canlı ve esnek doğallığından dolayı günümüzdeki etkileşim durumlarını ihtiva etmesi gerekmektedir.

1.1. Kurumsal Bir Sistem Olarak Dil

Dil insanlar arasında iletişimi sağlayan, kelimeleri ile birlikte bir kültürel doku barındıran ve insanoğlunun varoluşundan beri mevcut olan bir iletişim aracıdır. Dilin kurumsal bir sistem olarak ele alınması, kendine ait kanunları ve kuralları ile işleyen bir yapı teşkil etmesinden ötürüdür. İnsanların bu kurumdan yaralanırken kendi çıkarları için bu sistemin köşe taşları olan kültür ve dil yapısı özelliklerini iyi sindirmiş olmaları gerekir. Aksi takdirde dil; iletişim sürecinde yapıcı, yarar sağlayıcı olmaktan çıkar ve çeşitli çatışmalara ve önyargı tutumlarının beslenmesine bile neden olabilir. Bu bağlamda “Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesedir.”¹

Hiç kuşkusuz dil canlı bir olgudur, bir dilin canlı olması sürekli bir değişim içerisinde olduğunu gösterir. Bir dili konuşan toplumun zaman içerisinde yaşadığı kültürel değişimler ve çeşitli etkileşimler sonucu dil yapısının gramer olarak farklılaşması dilin sürekli olarak kendini yenilemesinden kaynaklanır. Bir dilin kelime varlığından ve dilbilgisel yapısından yararlanılarak sonsuz sayıda anlam bütünlüğü oluşturulabilmesi esnek olmasından ötürüdür. Dilin esnek ve gelişmekte olduğunu gösteren diğer bir durum ise, bir dilin bütün kelimelerini barındıran en detaylı bir sözlükte bile o dilin olası anlamlı ifadelerinin hepsini bulmak mümkün değildir. Dili kullanan bir kişi çok sayıda kelimeyle istediği kadar anlamlı birleşimler oluşturabilir, ya da aynı sayıda kelime ile farklı anlamları verebilir. Bu durum da dilin esnek ve canlı olduğunun bir göstergesidir. Bu bağlamda ünlü dilbilimci Noam Chomsky, dili : “Bir dil, her biri sonlu uzunlukta ve sonlu bir üyeler kümesinde oluşturulan (sonlu ya da

¹ Ergin, Muharrem, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Basım/Yayın/Tanıtım, İstanbul, 1999, s.1.

sonsuz) cümleler kümesidir.”² şeklinde tanımlar.

İletişim boyutunu dil temelinde ele aldığımızda, dilin sadece yapısal boyutunun dışında, yani dilin teknik kullanımının dışında, karşımıza o dilin farklı toplumsal yaşam algılamalarından kaynaklanan kendine ait ifade zenginliği çıkar. Örneğin ateş, ritmik sesler, duman ve şarkı ile iletişim gibi dil dışı iletişim ritüelleri de kültürel gelişimle birlikte ortaya çıkmış ve insanlar tarafından bir iletişim yolu olarak seçilmiştir. Dil içerisindeki kültürel doku her dilde kendini farklı bir biçimde göstermekte ve o toplumsal paradigmayı yansıtmaktadır. Bir dilin varlığını ortaya koyan şey, o dilin konuşulduğu toplumun yaşamsal pratiği ve kaynağının ortak düş gücüyle yaratılmış yaşam algılaması ve ifade mantığı gibi özgünlükleridir.

Dil ile düşünme sistemi arasında mutlak bir bağlantı vardır. Düşünceler dil ile - ve dilde- somutlaşır ve düşüncelerin somutlaşarak karşı tarafa aktarılması, yine ancak dil ile mümkündür. Dolayısıyla her dilin kendine özgü ifade zenginliği ve bir düşünme sistemi var olduğu içindir ki, dil ve düşünme çerçevesinde dilin varlığını ortaya koyan, o dilin mantığı ve ifade biçimidir. Düşünmenin boyutlarını oluşturan en önemli etken dildir ve bir birey o dilde sahip olduğu kelime dağarcığı ile düşünme yeteneğini geliştirir.

Mütevellioğlu, dil ve düşünme ilişkisi bağlamında şöyle bir vurgu yapmıştır:

“Düşünce, soyut bir kavramdır, onu yalnızca dil ile dışa vurup belli bir şekle büründürmek mümkündür. Dil, bu yüzden düşüncenin kalıbıdır ve soyut kavramları ancak dil ile oluşturabiliriz. Dil, bir taraftan düşünce sonucu meydana gelirken, bizzat kendisi de düşünceyi oluşturmaktadır. ‘Dilsiz düşünce, sadece birtakım eşya hallerinin zihnimizde canlandırılması tarzında olur ki, bu son derece kısıtlı şekillere, eşyaya bağlı ve görebileceğimiz dünya ile sınırlı bir düşünceden ibaret kalır’.”³

Düşüncenin aktarılmasındaki araç dil iken, dilin özünde mevcut paradigmlar ve arka planlar dil-düşünce birlikteliğinin birer parametresi gibidir. Saussure, bu durumu şöyle dile getirmektedir: “Dil bir kâğıda da benzetilebilir: Düşünce kâğıdın ön yüzü, ses ise arka yüzüdür. Kâğıdın ön yüzünü kestiniz mi, ister istemez arka yüzünü de kesmiş

² Dil Nedir? (Kişilerden Tanımlar), [http://www.anadilim.org/Makale-Dil-Nedir-\(Kişilerden-Tanımlar\)-94](http://www.anadilim.org/Makale-Dil-Nedir-(Kişilerden-Tanımlar)-94), Erişim Tarihi: 17.06.2008

³ Mütevellioğlu, Begüm, “İnsana Özgü Bir İletişim Sistemi; Dil, İnsanın Kaderi; Düşünme, Anlaşılması Güç Bir Muamma; İnsan...”, Desen Yazıları, 1.sayı 2004, <http://mimoza.marmara.edu.tr/~avni/dersbelgeligi/desenyazilari/lsayi/begum.html> Erişim Tarihi:12.06.2008

olursunuz. Dilde de durum aynı: Ne ses düşünceden ayrılabilir, ne de düşünce sestten.”⁴

Dil ve düşünce arasındaki ilişki aynı zamanda o dile ait kelime varlığı ile de ilgilidir. İnsan düşünebilmesi için kelimelere ihtiyaç duyar. Kelimelerle cisimler zihinde canlanır ve böylelikle düşünme sürecinin işlemesi sağlanır. “Okunan ya da duyulan bir sözcükle birlikte alıcının kafasında düşsel bir imge oluşur. Görülen bir imgeyle (resim) birlikte, yine o imgeyi gören kişinin belleğinde o sözcüğün, bildiği dildeki karşılığı anımsanır. Dikkat edilirse, gerçek dünyadaki nesnelerin dildeki kullanımları hep bu türde olmaktadır. Bu açıklamalardan yola çıkılarak, dilin ve dilde kullanılan sözcüklerin bir tanımı yapılabilir: Herhangi bir nesnenin dildeki sözlü ya da yazılı adı ile, o nesnenin adını duyduğumuzda beynimizde oluşan resmin bileşiminden oluşan bir dizgedir bu. Dilde kullanılan sözcükler, beynimizde oluşan imge ile bu imgeyi anımsadığımızda sese dönüştürdüğümüz öğedir.”⁵

Düşünmenin çok boyutlu alabilmesi doğrudan bir dilde bilinen sözcük miktarına bağlıdır. Çünkü düşüncenin somutlaşması ya da en azından zihinde canlanabilmesini mümkün kılacak olan şey, kelimelerdir. Dolayısıyla, “dildeki sözcük sınırlılığı ya da zenginliği düşünce üretimine de yansır. Dil biçim ise, düşünce o biçimin içinde bulunanların tümüdür, içeriktir. Her yeni adlandırma, vericinin ürettiği düşünceleri (hangi olguları hangi olgularla nasıl bir bağıntı içinde düşündüğünü) gösterir. Söylenilen her yeni sözcük kişinin olgular arasında kurduğu düşünsel bağıntıları (ve bu bağıntıları nasıl kurduğunu) açıklar. ...”⁶

Dil ile düşünce arasındaki bağıntı, doğrudan doğruya bireylerin toplumsallaşma sürecini etkileyen önemli bir durumdur. Düşünen insan, çevresine doğrudan katkı sağlayarak ve daha refah bir hayat sürerek toplumlararası ilişkilere yön vermiştir. Sonuç olarak, dil ve düşünce birlikteliği için şunlar söylenebilir: “İnsanlık çok eskilerden bu yana dille birlikte yaşamıştır. Kendisinin bir dilsel çevresi, dil dünyasının olması, birlikte yaşamının bir sonucudur. [İnsan] Dil sayesinde toplum olmayı başarmış, birlikte yaşamayı öğrenmiştir. Yine dil sayesinde yeni buluşları yapmış, tapınılacak bir dini öğrenmiş, bilimin gelişmesini sağlamıştır. Dil olmadan düşünce olmayacaktır. Dildeki adlandırma belki de düşüncenin ilk yaratımıdır. Düşünce, aklın içgüdüye

⁴ Bkz. Genel Olarak Dil Nedir?, <http://tmucuk.blogcu.com/1171236/> , Erişim Tarihi : 12.06.2008, Ayrıca Bkz. Ferdinand de Saussure, **Genel Dilbilim Dersleri I**, TDK Yayınları, Ankara, 1980, s.105.

⁵ Günay, V.Doğan, **Dil ve İletişim**, Multilingual, İstanbul, 2004, s.12.

⁶ Günay, a.g.e., s.21.

egemen olması demektir. Düşünce olmayan yerde bilim olmaz, ilerleme olmaz, insanların eylemde bulunması olanaksızlaşır. Çünkü her eylem bir düşüncenin ürünüdür, bir düşüncenin sonucudur. Düşünceyle dil arasında sıkı bir bağ olduğu hep söylenir. Bu denli yaşamsal bir nesnenin insanlık bilimlerinin tamamını ilgilendirmesi kaçınılmazdır.”⁷

İletişim elbette ki sadece sözlü olarak değil, aynı zamanda her dilin kendine özgü sözsüz iletişim yollarıyla da gerçekleşmektedir. . “Anlağı ve toplumsal niteliği ile insan, böyle bir iletişim biçimini oluştururken, uyarıcı olabilecek bir dizi dış gerçeklikler ile bedensel yetilerini kullanır. Örneğin ses; kendisini kolayca kesitlendiren, eklemleyen, inceltip kalınlaştıran, alçaltıp yükselten, uzatıp kısaltan, sınırsızcasına değişik birleşimlere sokan, fiziksel olarak başka bireylere ileten ses örgenliğimiz yardımıyla kolayca işlenebildiğinden, bir iletişim dizgesinde kullanılmağa son derece elverişlidir. Bu denli esnek bir nesne ile onu bu denli kolayca işleyebilen bedensel düzeneğin bu eksiksiz uyumu, dil dediğimiz son derece işlek bir iletişim dizgesini ortaya koymuştur.”⁸ İletişimin etkili kılınmasını sağlayan jest ve mimikler sözlü iletişimin en önemli unsurlarıdır. Konuşma dilinden bağımsız olarak da değerlendirebileceğimiz kültürel farklılıklara bağlı olarak çeşitli anlamlar yüklenmiş sözel olmayan iletişim biçimleri, günlük hayatta vazgeçilmez iletişim biçimlerinden en yaygın olarak kullanılanı haline gelmiştir. Sözel olmayan iletişimde el hareketleri, baş hareketleri ve yüz hareketleri ile işaretler olarak anlaşmalar sağlanabilir. Bununla birlikte, “[...] Mimik, gülme, ağlama, askerlerin haberleşme düzenleri, resim, sıklıkla değişen moda, heykel, toplumda incelik belirtisi sayılan davranış biçimleri, müzik, toplumsal saygı kuralları, sinema, her türlü gösteri, dini bir ayin, toplumdaki gelenek ve görenekler, yol işaretleri, evlilik kuralları, bir cenaze töreninde uyulması gereken kurallar, (...); kısaca hepsinin kendi kullanım yerleri vardır. Anlam aktarmak için üretilmiş farklı gösterge türleri ve hepsinin farklı bağlamlarda bir iletişim amacı vardır. Çeşitli toplumsal davranış biçimleri görüntüsel ya da nedenli gösterge türü olarak, iletişimde tek başına kullanılabileceği gibi, dilsel iletişimde de kullanılabilir. Bir konuşmacının yanıtını karşımızdakine sadece bir gülümseme ile verebiliriz. Ama aynı yanıt doğal dil kullanarak, gülerek ve konuşarak, yalnızca bir el işaretiyle ya da el işareti, gülme ve konuşmanın bir arada olduğu şekilde verebiliriz. Her beş durum da bir

⁷ Günay, a.g.e., s19.

⁸ Guiraud, Pierre, **Göstergebilim**, Çev. Mehmet Yalçın, İmge Kitabevi, Ankara, 1990, s.8-9.

sorunun yanıtıdır ve beklenen iletişim gerçekleşmiştir.”⁹ Ancak şu çok iyi bilinmelidir ki, her kültür her bir hareket biçimine diğer kültürlerden farklı olarak çeşitli anlamlar yükleyebilir. Dolayısıyla farklı kültürlerle anlaşma sağlarken sözel olmayan iletişim kanalları seçildiğinde her iki tarafın da kendi jest ve mimiklerine yüklediği anlamları hedef kültür içerisinde de bulma eğilimi sergilemeleri, çeşitli iletişim sorunlarına yol açabilir. Bu tür varsayımlarla hareket etme, farklı kültürle ait ulusların anlaşmalarında karşılıklı olarak olumsuz transferlere neden olur ve iletişim sorunları yaşanır. Todd’un yaşadığı bir olay jest, mimik ve yüz ifadelerinin her kültürde aynı anlam içermediğini ve çoğu zaman yanlış anlaşılmalara neden olabileceğine iyi bir örnektir:

“Gülümsemeyi genellikle dostane iletişim olarak algılamamıza rağmen, bazı kültürlerde sinirlenme sebebi veya can sıkıcı bir durumu gösterebilir. Gerçekten de gülümsemenin yanlış yorumlanması oldukça can sıkıcı olabilir. Birkaç yıl önce New York’tan Zürih’e doğru bir uçak seyahatinde Cenevre’ye inmek zorunda kalmıştık. Bu durumda yolcuların çoğu uçuşlarını Ortadoğu ya da Uzakdoğu’ya yeniden planladılar. Havaalanının yeterince elamanı yoktu ve bütün bu sorunlar çözülemedi, bu yüzden benimle birlikte iki kişi havaalanı çalışanlarına yardım etmeyi teklif ettik. Zürih’e bir an evvel gitmek isteyen yolculardan birisi bu tek başına olan acenteyi tekeline aldı. Bu arada elemanların işe gelememesinden sıkıntı duyan bir komutan: bu sabaha kadar gelmezlerse... Diye devam ederken sözünü kestim ve ‘-Bu tür hatalar hepimiz için hoş değil, öyle değil mi?’ deyip gülümsediğimde hata yaptığımı anladım. Beni tersleyerek: ‘-Bırak şu sırtımay!’ dedi. Yol arkadaşım beni bıraksaydı yaptığım davranışı açıklayıp yanlış anlamayı ortadan kaldırırdım. Burada sadece gülümseme yanlış anlaşılmalıdır.”¹⁰

Örnek olması açısından şu tespitler de dikkat çekicidir: “Her ferdin ait olduğu topluma özgü bir takım özellikleri vardır ve o ferdin o toplumun bir parçası olduğu, ferdin bu özellikleri kullanması yoluyla anlaşılabilir. Bahsedilen şey, kullandığı dilden söyleyiş tarzına, olaylara yaklaşımından verdiği tepkilere kadar her türlü durumu ihtiva eder. Çünkü toplumlara özgü işaretler, bir takım jest, mimik ve vücut hareketleri vardır. Buna çok basit bir örnek olması açısından şu gösterilebilir; ‘yok veya hayır’ ifadelerini jest ve mimikle göstermede Türkler kafalarını yukarı doğru hareket ettirirken, diğer

⁹ Günay, a.g.e., s.41.

¹⁰ Todd, Gail, “Don’t Let Your Nice Gestures Be Misinterpreted” , Daily Herald Gazetesi, Paddock Yayın, Ağustos 2007, s.10.

toplumlar kafalarını sağa sola sallarlar. Yahut günümüzün en fazla ilgi toplayan sporu futbolda bir Türk, kaçırılan bir pozisyondan sonra ellerinin birini ayalar yüze bakacak şekilde diğerine çarparken başka toplumların oyuncularını, ayakları birleştirerek çene altı seviyesinde ileri-geri sallarlar. Bu küçük örnekler sadece beden diline özgü değildir. Tıpkı bunlar gibi, her toplumun kendine özgü dil ve söyleyiş özellikleri de vardır. O toplumun bireyleri de bir durumu açıklamada, yorumlamada, fikrini beyan etmede, herhangi bir şeyi eleştirmede bu dil ve söyleyiş özelliklerini kullanır.”¹¹

Kurumsal bir sistem olarak dil; düşünme ve kültür öğelerinin yanısıra biçimsel olarak da (kelime ve cümle yapısı vb.) özgün ve her bir topluma göre değişen kuralları olan sistem olarak değerlendirilebilir.

1.1.1. Dil, kültür ve iletişim

İnsanı diğer tüm canlılardan ayıran en önemli özellik olan dil, insanlığın var oluşundan başlayarak, bireylerin ve toplumların oluşmasını sağlayan bir olgudur. İnsani bir özellik olan dil sayesinde bireyler ve toplumlar birbirleri ile iletişim kurma imkânına sahiptirler. İletişimin gerçekleştirilmesinde rol oynayan dilin, kullanım özellikleri bakımından iletişim üzerinde etkin bir yeri vardır. Bu bakımdan, dil, iletişim bağlamında ve insanla ilişkisi bağlamında düşünüldüğünde sesletim yönüyle fonksiyonel olarak güçlü bir araçtır. Öte yandan, yine dilin insanlara düşüncelerini somutlaştırma imkânı verdiğinden ne kadar çok yönlü bir araç olduğu düşünülebilir.

“İnsanın insan olmasını sağlayan ve onu diğer tüm canlılardan ayıran temel özelliklerin başında düşünebilme ve konuşabilme yetileri gelir. Bu özellikleri sayesinde insan diğer canlılara ve doğaya hükmedebilmiştir. Belirli bir düzen içinde düşünebilme ve bu düşünceleri diğerleriyle paylaşma arzusu, dil denilen soyut iletişim düzeneği ile olabilmektedir. Dil her toplumun iletişim aracıdır. Bu iletişim aracını kullanmak ve ondan yararlanmak teknolojik ya da bilimsel olarak gelişmiş olmaya ya da ilkelliğe bağlı değildir. En ilkel koşullarda yaşayan toplumun bir dili olduğu gibi, bilgi çağını yaşayan bir toplumun da bir dili vardır. Bugüne kadar sözlü dilin kullanılmadığı bir topluma rastlanılmamıştır. Ancak yazılı dili olmayan toplumlar vardır. Yazılı bir dili olmadan da toplumlar iletişim kurabilmekte ve bir grup olarak yaşayabilmektedir.”¹²

¹¹ Balkaya, Âdem, “Türk Toplumunda Temsil Getirme Geleneği ve Mevlana’nın Gelenek İçerisindeki Yeri”, *Türkoloji Araştırmaları, Turkish Studies*, Vol. 2/4, Sonbahar 2007, s.201-202.

¹² Günay, a.g.e., s.9

Dilin sağladığı bireyler ya da toplumlar arası iletişimde ve anlaşmada karşılıklı olarak anlamlar aktarılırken, aynı zamanda bireyler ve toplumlar hakkında bilgi verilir. Bu bilgi dilin sahip olduğu içsel araçlarla sağlanır. Hangi kelimelerin hangi sırada geleceğini bilen kişiler iletişim sürecinde duygularını, düşüncelerini ve kimliklerini açığa vururlar. “Dil, konuşan kişinin siyasal kimliğini, toplumsal katmanını ya da bir başka özelliğini de açıklar. Bir dönemde sözcüklere bakarak insanların siyasal kimliğini tanımaya çalışan toplumumuzu düşünmek gerekir.”¹³

Dil ile insan ilişkisi çok sıkıdır. Dil insanları anlatmaya çabalarken insanlar da dilin esnekliğinden yararlanarak kendilerini, düşüncelerini, kültürlerini vb. anlatırlar. “Dil ile ilgili birçok kuram geliştirilmiştir. Bütün kuramlar insanı tanımaya yöneliktir. İnsanı tanımak da bir anlamda dilini çözmekle ya da dil ile düşünce ile yarattığı kültürel değerleri anlamlandırmakla olacaktır. Bütün kuramlar, sokakta konuşan kişinin, oldukça soyut bir konuyu açıklamaya çalışan felsefe profesörünün, yarattığı düşsel dünyayla okuyucusunu büyüleyen şairin kullandığı dili tanımaya yöneliktir.”¹⁴

Öyleyse dil, iletişim kurarken çok fonksiyonlu içsel ve dışsal yapısıyla varolan ve insanlığın varoluşunu anlamlı kılan bir olgudur. Dolayısıyla, “[...] dil toplumsal bir olgudur ve iletişim amacıyla vardır. Zira tek bir kişinin kendi kendisiyle sözlü olarak iletişim kurması zor görünüyor (Ama düşünce de bir anlamda kişinin kendi kendisiyle iletişim kurması değil midir? Ya da bazı sorunların çözümünde kişinin kendi kendisiyle konuştuğuna tanık olmuyor muyuz?). Dil toplumsal çevre ile yakından ilgili ve çevremizdeki insanlarla etkileşim aracıdır. Toplumsal yaşamda insanlar genel olarak dil denen o soyut iletişim dizgesi ile birbirlerini uyarma ve birbirleriyle anlaşmaktadırlar. Yazılanların ya da konuşulanların alıcı tarafından anlaşılmasını istemek dilin toplumsal yönünü gösterir.”¹⁵

İletişim olgusuna gelince; o bir bütün olarak insan hayatını kapsar ve insanların birbirleriyle ilişki kurmasında, düşüncelerin dil aracılığıyla, yani ortak bir kodla karşılıklı olarak aktarılmasını sağlar. Bir dil, konuşulduğu toplumun kültürünü kendi içinde barındırdığı için, iletişim kavramının kültürden ayrı ve salt ondan ibaret bir şekilde ele alınması doğru değildir. İletişim ve kültür iç içedir ve birbirine kenetlenmiştir, bundan ötürü aynı toplumda yaşayan iki bireyin karşılıklı düşünce

¹³ Günay, a.g.e., s.9.

¹⁴ Günay, a.g.e., s.10.

¹⁵ Günay, a.g.e., s.10-11.

akışını fiilen gerçekleştirebilmesi, diyalogun her iki katılımcısının da o dile yansıyan toplumsal ortak değerler ve duyularının aynı biçimde algılanması sayesinde olacaktır ve böylece iletişim becerisi ya da diyalog anlamlı bir şekilde gerçekleşmiş olacaktır. Bundan hareketle dilin ait olduğu toplumun kültürünü kendi içinde barındırması ve iletişim kanalı olarak kendisinin görev alması bu üç kavramın birbirleriyle güçlü bir bağ içerisinde olduğunu gösterir. Dolayısıyla, kültürle iletişimin ilişkisi yadsınamaz bir gerçektir. Şu halde bu kavramların ilişkisi şöyle açığa kavuşturulabilir:

En basit haliyle, “[...] David Acker’a göre iletişim, mesajın temel bir bağ oluşturduğu olaylar zinciri olarak düşünülebilir. Bu zincir gönderici ile (mesajın kaynağı) mesajı alanı (mesajı yorumlayan) birbirine bağlar...”¹⁶

Öte yandan, “İletişim; bireysel, kültürel şeffaflıklarla bir karşılaşmayı kapsar ve bu şekilde iletişime girmenin neticesi olarak rekabet ve çatışma bilinçli hale geldiğinde hareket ya da değişmeyi ima eder.”¹⁷

Bu durumda, iletişim, aynı kültürü paylaşan insanlar arasında daha az çelişkiler ve yanlış anlaşılmalara içerir. Ancak, farklı toplumlara ait bireylerin anlaşmasında dil ve kültür faktöründen dolayı iletilerin açık ve netliği, aynı kültürden gelen bireylerin anlaşmasına göre nispeten az olduğundan şeffaflık daha azdır.

Anlaşma kalitesini etkileyebilecek olan sosyal içerikli başka durumlar da söz konusudur. Etkili bir iletişimde dinleyiciye gönderilen mesaj, alıcı tarafından doğru biçimde, yani göndericinin hedeflediği içerikle anlaşılmalıdır. İletilerin sağlıklı bir şekilde anlaşılması alıcının nasıl yorumladığına da bağlıdır. İleti gönderenin, kendini karşısındakinin yerine koyarak değerlendirmesi ise ancak alıcının kültürel, sosyal ve eğitim durumunu bilmesi ile mümkündür.

“Ziya Gökalp, dili kültürün temel unsuru sayar. O, bu görüşünde haklıdır. Zira dil, duygu ve düşüncenin adeta kalıbıdır. Bir milletin bütün duygu ve düşünce hazinesi, dil kabına veya kalıbına dökülür ve bu dil kabı ile yerden yere, nesilden nesle aktarılır. Yazı, dilin sesini kaydeden bir vasıta olarak, dilin bir parçasıdır. Fakat kültür, söz ile de bir millet arasına yayılır.”¹⁸

Ancak dil ile düşünülebilir. Bir dile ait kelimelerle insanlar zihinlerinde olayları

¹⁶ R. Birkner, Ruth McIntyre-Birkner, “Straightforward Communication Processes in EHS. ”, Occupational Hazards Magazine(Dergi), Vol. 63, Sayı 3, Penton Media, Mart 2001, s.59.

¹⁷ Özdemir, Sadi, **Medya Emperyalizmi ve Küreselleşme**, İstanbul, 1998, s.24.

¹⁸ Kaplan, Mehmet, **Kültür ve Dil**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1998: s.139.

ve nesneleri canlandırabilir. Bu şekilde insan düşünerek varoluşunu sürdürür. Bu varoluş serüveninde bir milletin tarihi, uluslararası ilişkileri ve coğrafyası toplumsal geleneğini oluşturmakla birlikte bir ulusun varlığının sınırlarını da çizer. Bu sınırlar içerisinde birikimlerini sürekli yenilenen nesle aktararak kendini besler. Demek ki; dil, kültürel yapı taşlarıyla düşünce yolunu-biçimini oluşturarak kendine özgü bir doku oluşturur.

“Her millet dilini ve kültürünü yüzyıllar boyunca yoğurur. Bu esnada o, akan bir nehir gibi, içinden geçtiği her topraktan bazı unsurları alır. Her medeni milletin konuşma ve yazı dili, karşılaştığı medeniyetlerden alınma kelime ve deyimlerle doludur. Bu bakımdan her milletin dili, o milletin çağlar boyunca yaşadığı tarihin adeta özetidir. Dile bu gözle bakılırsa mana kazanır.”¹⁹ Demek ki dil tarihsel bir sürecin anlam oluşumu/birikimidir.

Kültür kavramı, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, oldukça karmaşık bir kavramdır. Bir toplumun kültürünün yapı taşları, mitolojik özgünlüklerinden, inançlarından, dininden, bilimden sanattan ya da kısaca sosyalleşme süreci içerisinde yaşanan her şeyin numunelerinin oluşturduğu çok ince işlemeli bir mozaiktir denilebilir. “Doğa’nın ya da Tanrı’nın yarattıklarına karşılık, insanoğlunun, yaparak, yaşayarak yarattığı, öğrendiği, öğrettiği, aktardığı, geliştirdiği *maddi manevi her şey* bilimsel anlamda kültür ise, böylesine geniş bir kültür kavramının öğeleri nelerdir? Sayılıp sıralanabilir mi?”²⁰ Bu ve benzeri soruların cevabını aşağıdaki tablo açıkça göstermektedir bize.

Sadi Özdemir’e göre: “Etnolog veya halkbilimcilerin ‘kadrolar’ adını verdiği kültürel öğeler de biz Türklerden ve Japonlardan bağımsız olarak –belki tümünden bir rastlantı olarak- 8’lerle ifade edilmiştir: 8, 88 ve 888 gibi.”

Söz konusu bu 8’li sınıflandırmaya ilişkin ilk sekizli sınıflama öbeğini oluşturan öğeler şunlardır.”²¹

- 1 Törelere, kaynaklar
- 2 Aile, akrabalık ilişkileri
- 3 Bilgi (bilim, sanat, felsefe)
- 4 Yerleşmeler (köy, kent vb.)

¹⁹ Kaplan, a.g.e., s. 139.

²⁰ Güvenç, Bozkurt, **Kültürün abc’si**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2007, s.74.

²¹ Akt.Güvenç, a.g.e., s.74-75.

- 5 Üretim – Tüketim
- 6 Din – devlet, hukuk (yönetim)
- 7 İnsan, Dil ve İletişim
- 8 Doğal (!) çevre

Tablo 1
Kültürel Öğelerin 88’lik Tablosu
(Araştırmacı ve Yazarlara Rehber)
00 Öteki Kategorilere Girmeyen (Müteferrik) Öğeler

10 Genel Yönelim	15 Davranış ve Kişilik	20 Haberleşme-İletişim
11 Kaynaklar	16 Demografya (nüfus)	21 Dil kaynakları
12 Yöntembilim	17 Tarih ve Kültür	22 Beslenme
13 Coğrafya	18 Kültür Bütünü	23 Hayvancılık
14 İnsan Biyolojisi	19 Dil	24 Tarım
25 Besin Teknolojisi	30 Süsler Takılar	35 Yapı İşletme-Bakımı
26 Besin Tüketimi	31 Doğal kaynaklar	36 Yerleşmeler
27İçki, ilaç, uyuşturucu	32 Malzeme Üretimi	37 Enerji ve Endüstri
28 Deri, Tuhafiye	33 İnşaat (Yapı) İşleri	38 Kimya Endüstrisi
29 Giyim kuşam	34 Yapılar (Binalar)	39 Ağır Sanayi
40 Makineler	45 Finansman	50 Deniz ve Havayolları
41 Araç ve Gereçler	46 İşler ve İşçiler	51 Hayat sigortaları
42 Mal-Mülk, Mülkiyet”	47 Ekonomik örgütler	52 Dinlenme
43 Değiş Tokuş	48 Turizm ve Ulaşım	53 Güzel sanatlar
44 Piyasa ekonomisi	49 Kara Ulaşımı	54 Eğlenceler
55 Birey ve Hareketlilik	60 Akrabalık	65 Hükümet
56 Tabakalaşma	61 Akraba Grupları	66 Siyasal Davranış
57 Kişilerarası ilişkiler	62 Mahalle, Semt, Köy	67 Hukuk
58 Evlilik	63 Mekân Örgütleri	68 Suç ve Ceza
59 Aile Kurumu	64 Devlet	69 Yargılama Düzeni
70 Silahlı Kuvvetler	75 Sağlık-Hastalık ve Tıp	80 Sayılar ve Ölçüler
71 Savaş Teknolojisi	76 Ölüm	81 Kesin Bilgiler
72 Savaş	77 Dini İnançlar	82 Doğa ve İnsan
73 Sosyal Sorunlar	78 Dini Davranışlar	83 Cinsiyet
74 Sosyal Güvenlik	79 Dini Kurumlar	84 Çoğalma
85 Bebek ve Çocuk	87 Eğitim Süreci	
86 Toplumsallaştırma	88 Delikanlılık, Ergenlik ve Yaşlılık	

Güvenç’in deyimiyle: “Sadece okuyucuya bir fikir vermek amacıyla, profesyoneller tarafından hazırlanmış olan 88’lik bir kültürel muhteva rehberinin ana ve

yan ana başlıkları Tablo 1'deki incelenmesinden de kolayca görülebileceği gibi, bu başlıklar dahi son derece kapsamlı olduğu için, uygulamada daha özgül konulara inilebilir ya da gidilebilir.”²²

Bu kadar çok öğeyi barındıran kültür kavramı burada toplumsal bağlamda ele alınarak açıklanacaktır. Bir toplumun var olmasını sağlayan etmenler o toplumun kültürünün içinde barınmaktadır denilebilir. Her toplumun kendine özgü yaşam biçimi ve tarihsel süreçte içselleştirdiği kültürü sayesinde ulusallık değeri kazanır. Bundan hareketle dünyadaki ulus sayısı kadar kültürün bulunduğu gerçeğinin ve bunların birbirleriyle olan etkileşimlerine değinerek ayrıca çağımızda popüler olan ‘küreselleşme’ kavramının ‘küreselleşen kültür’ ve dolayısıyla da iletişimin en doğal ve temel kanalı olan ‘dil’ olgusu içeriğiyle irdelenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, kültür kavramı iki ayrı zeminde incelenebilir. Bunlar ulusal değer taşıyan kültür ve dünyadaki tüm ulusları kuşatan kültür olarak ele alınabilir. Ulusal kültür kavramının barındırabileceği en muhtemel anlam, bir ulusun kendini diğer uluslardan ayıran toplumsal ortak değerler dizisi ve hayatı özümserken değerlendirme kriterlerinin tarihsel bir süreç içerisinde oluşmuş olmasıdır. Evrensel kültür için ise; her ulus içinde ortak anlamlar ve bakış açıları yaratabilecek kaynağın pek de önemsenmediği ortak değerlendirme ve düşünme biçimleridir denilebilir. Elbette ki, evrendeki tüm ulusların herhangi bir direniş göstermeden, istekli bir şekilde kabul ettiği ve kaynağı herhangi bir ulustan doğmuş kültürel ürünler de olacaktır. Bununla birlikte, göndermeleri yani anlam kodları eşit olan ortak algılamalar yayan ‘evrensel kültür’ terimi, uluslararası iletişim ilişkisi bakımından değerlendirilebilir. Sonuç olarak, “Evrensel kültür tüm insanlığın benimseyebileceği, paylaşabileceği kültürel kalıplar olarak tanımlanabilir. Bütün toplumların aşağı yukarı aynı davranış biçimlerini sergiledikleri ilişkiler bütünü ya da insanın ve eşyanın tabiatı arasındaki ilişkilerde hangi kültür ikliminden çıkmış olursa olsun diğer toplumların da benimsemesinde sakınca olmayan kalıplar olarak ele alınabilir.”²³ Dolayısıyla tüm uluslar tarafından âdete ortak bir kültür olarak tanımlanabilecek evrensel kültür, uluslararası diyalog ve iletişim kurmada rehber bir yolu simgelemektedir.

Evrensel kültür aynı zamanda bir etkileşimin ürünüdür. Bu ürünün oluşması için farklı kültürlerden öğelerin karşı karşıya gelmesi gerekmektedir. Bu durumda

²² Güvenç, a.g.e., s.76.

²³ Özdemir, Sadi, **Medya Emperyalizmi ve Küreselleşme**, Vadi Yayınları, İstanbul,1998, s.197-198.

‘kültürleşme’ kavramına değinmek gerekmektedir. “En çok konuşulup tartışılan fakat belki de en az anlaşılan şey, kültür sürecidir. Batı kökenli kültürleşme sözcüğünün, tek *C* ile yazılan (*aculturation*) türünün (kültür yitirme) “yozlaşma” anlamıyla karıştırılması, kavram açıklamasını büsbütün güçlendirmektedir. Çift “C” ile yazılan *Acculturation* (‘kültürleşme’) bir kültür zenginleşmesi iken, *aculturation* (kültürsüzleşme) tam bir yozlaşmadır. Burada sözü edilen kültürleşme, doğru ve olumlu anlamdaki süreçtir. Irkların saflığı gibi saf kültürlerin saflığı, saf kalması tezini savunan kimi tutucular, bazen bilinçli olarak, doğruyu yanlış anlayarak, kültürleşmeye cephe alırlar. Aslında yeryüzündeki bütün çağdaş kültürler, *kültürleşme* sürecinin ürünüdürler. Kültürleşme sürecinde, kültür, karşılıklı etkileşim sonucu değişime uğrar; yeni sentezler, dinamik bileşkeler yaratır. Bu anlamda kültürleşme, toplumun kendi içinde gerçekleşen kültürlenme sürecinin dış dünyaya, yabancı dil ve kültürlerle açılmasıdır. Kültürleşmede, kültürlerin veya o kültürlerde yaşayan bireylerin ve grupların doğrudan etkileşime girmeleri şart değildir. Yazılı basın, radyo, TV yayınları, sinema, sanat ve moda akımlarının da uzun vadede birbirleriyle yüz yüze gelmeden kültürleşmeleri mümkündür. Çağımızda sözü edilen ‘*Globalleşme*’ (*globalization*/küreselleşme) budur. İletişim teknolojisindeki devrimin yol açtığı bilişim devrimi ve bilgi toplumu, temelde, teknolojiyle hızlandırılmış, bir kültürleşme devrimidir.”²⁴

Evrensel kültür ile beraber ele alınan kültürleşme, bireylerde ve toplumlarda yaşam biçimlerini tam olarak homojenleştirmez. Gündelik yaşamda karşılaşılan kültür içinde ulusal kültürün yansımaları ile oluşmuş, deyim yerindeyse, bir ‘melez kültür’ vardır. Çünkü ulusal kültür, teknoloji ve bu kanalla yapılan çeşitli kültür içerikli ideolojik baskınlıklarla bastırılmış ve içine işlenmeye çalışılmıştır. Daha yakın bir çerçevede ele alındığında, evrensel kültürün oluşmasının temelinde nasıl bir içgüdünün olduğu da görülebilir. “Kültür değişimi kuşaklar aşırı bir süreçtir. Kişiliğin değişmesi de! Bir kültür varlığının üzerine yeni bir giysi giydirilmesi olayıdır. Elbise bedene nice uygun olsa da, alttakini tümüyle gizlemez. Üstümüzden kaçır gibi olurken alttan bir şeyler görünür. (“Altı kaval üstü Şişhane” deyimini!) Aslı köylü olan kentlilerin yakındığı taşralık tam bir kültürleşme sürecidir. Kentliler, kentte daha uzun süre yaşayıp, kendileri gibi kentli olanlarla *kültürleşmiş* köylülerdir. İki kültür arasındaki farklar zamanla azalmaya yüz tutar. Bugün yaşananların etkisi gelecek kuşaklarda görülebilir. İşte bu

²⁴ Güvenç, a.g.e., s.87.

yüzden, gericilikle özdeştiirdiğimiz akranlarımıza ya da zamanelikle kınadığımız gençlere daha hoşgörölü bakmayı öğrenmeliyiz.”²⁵

Siyasal ilişkiler çerçevesinde ele alındığında ise, evrensel kültürün çıkış noktası ve kaynağında batının kültürel egemenliğini görmek mümkündür. Batı, ürettiği politikalarla kendi kültürünü kolaylıkla dünya üzerindeki yerel kültürlerle yaymaktadır. Bu yayılım sürecinde, böyle bir ithal kültüre başkaldırı geri kalmış olmanın simgesi gibi dayatılmıştır. Dolayısı ile “Evrensel kültür ağırlıklı olarak batı medeniyeti ve kültürlerinden üretilmiş bir modeldir. Bu model dünya genelinde devlet yöneticileri, bürokratlar, ekonominin önde gelen patronları kendi kültürlerinden sıyrılmış ve evrensel kültürü benimsemiştir. Evrensel kültüre direnen seçkin ya da seçkin olmayan bireylere yönelik çağ dışı, çatışmacı, radikal v.b tanımlamalar üretilmiştir.”²⁶

Özetle, iletişim dil ile sağlanırken dilin iç içe olduğu kültürün önemini göz önüne almak önemlidir. “İletişim, kültür sayesinde gerçekleşir. Örneğin en temel kültür öğelerinden biri olan dil (örneğin Türkçe) olmazsa iletişim olanaksızlaşır. Benzer şekilde arkadaş ya da meslek grubumuz içinde kendimize has olarak (içerik, ezoterik) oluşturduğumuz dil de, (üst dil) iletişimi özel bir şekilde gerçekleştirmemize olanak verir. Hangi metaforları ne zaman kullanacağımızı biliriz. Belli durumlarda bilerek bir kelimeyi seçer ve kullanırız. Ama bunları, karşı tarafın bu metafordan ve kelimedenden ne anlayacağını hesap ederek yaparız. Karşı tarafın ve bizim bu kelimelerden ya da metaforlardan aynı şeyi anlamamız kültür sayesinde olur. Giyim kültürümüz bir iletidir. El ve yüz hareketlerimiz bir iletidir. Oturuşumuz bir iletidir. Kısaca kültür yoksa iletişim yoktur diyebiliriz.”²⁷ Kültür yerel ve evrensel düzeyde ele alındığında, insanların veya toplumların birbirleri ile sağlıklı iletişim kurmalarında ortak duyuş ve algılama biçimleri taşımaya yönelmelerinin yadsınamaz bir gerçeklik olarak görünmektedir.

²⁵ Güvenç, a.g.e., s.88.

²⁶ Özdemir, a.g.e., s. 198.

²⁷ Yıldız, Şerife, **Dil Kültür İletişim ve Medya**, Sinemis Yayınları, Ankara, 2005, s.90.

1.1.2. Dil İletişimi ve diller arası iletişim

Dil iletişim terimi aynı kültürü paylaşan insanların düşüncelerinin karşılıklı aktarılmasını anlatır. Diller arası iletişim ise, farklı kültürden olan bireylerin anlaşma sürecindeki etkileşiminin işleyişini gösterir. İletişimde dilin rolü çok boyutlu ve karmaşıktır. Düşünebilen ve etkin bir varlık olarak insan, kendisini özgür kılan ve diğer canlılardan ayıran dil yetisine sahiptir. Bu yeti ile kendi varlığını gösterir ve toplumda diğer insanlarla bu yolla anlaşmayı sağlar. Ünlü dilbilimci Chomsky'nin de ifade ettiği gibi, her insan doğuştan dil öğrenme yeteneğine sahiptir.²⁸ Özetle bu yetenek insan olmanın somut delilidir. İnsanoğlu doğuşundan itibaren vücut gelişimi ile birlikte belirli oranda fiziksel ve zihinsel olgunluğa ulaştığında, yaşadığı çevredeki dil içi ve dil dışı birikimleri beyindeki dil öğrenme aygıtına kaydederek diğer insanlarla etkileşim sürecine girer. Bu şekilde bireyselliğini ve kişiliğini yaşadığı sosyal çevresine kabul ettirir ve böylece kendi kimliğini oluşturur. Bireyin bu kimlik edinme sürecinde birinci derecede rol oynayan olgu anadili olacaktır. Dil iletişimi, aynı toplumda yaşayan bireylerin ortak duyuşlarını, algılamalarını aktarma gücüne sahip olan anadil ile sağlanabilir. Bir ulusu oluşturan bireyler ancak anadilleri ile kendi kimliklerini yansıtabilirler. “Ana dili toplumsal şuurun bir armonisidir. Dilde esas olan kelimelerin resminin ötesindeki anlamlarıdır. Çünkü resimler birer kalıptır. Ana diliyle insan / toplum bu kalıplara anlamlar yüklemekte, yani onlara ruh vermekte, resmin canlanmasını, yaşayan bir varlık haline gelmesini sağlamaktadır.”²⁹

Her dili farklı kılan özgünlükler başka bir şekilde şöyle açıklanabilir: “Dünyada tek bir dil yoktur. Diller vardır. Hatta dil ordusu vardır. Bu durumda yukarıdaki tümcenin yanlış olduğunu Türkçe bilen birisi söyleyebilir. Türkçeyi bilmeyen bir başkası bu tümcenin yanlış olup olmayacağını açıklayamayacaktır. Buradaki durum, dilin yapısı için geçerli olduğu gibi sözcükler için de geçerli bir durumdur. ‘Limon’ sözcüğünü duyan Türkçe bilen birisinin yüzünde bir değişiklik olur. Ortada bir limon olmadığı halde bu sözcüğü duyan kişinin beyninde bir limon imgesi oluşur. O zaman dilde kullanılan ve gösterge olarak adlandırılan şey nesnenin bizzat kendisi değildir. Dil denen iletişim aracında bizzat nesneler kullanılmıyor, onlara verilen adlarla işlem yapılıyor.”³⁰ Burada, imgelerin oluşması, bir dile ait sözcüklerle kültürün bileşkesi ile

²⁸ Ellis, Rod, **Understanding Second Language Acquisition**, Oxford University Press, 1986, s.283.

²⁹ Kayaalp, İsa, **İletişimde İnsan Dili**, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2002, s.39.

³⁰ Günay, a.g.e., s.12.

ilintilidir. “İmgebilim’i (Imagiologie), yazın, felsefe ve diğer bilimsel etkinlik alanlarıyla ilişkilendiren Onur Bilge Kula, kültürel odaklı uğraşların, yaşamın ve kültürün sınırlarını aştığını, kültürler arası ilişkilerde insancıl ilişkileri ve iletişimsel bağları engelleyen tarihsel birikimleri açığa çıkaran etmen olarak görür.”³¹ İmgebilimin yazınsal alanda birçok önemli işlevleri vardır. “... Yabancı olguyu tanımak ve olgun olanı belirginleştirmekte, İmgebilim, yol göstericidir. Metinlerarasılık, yazınlararasılık gibi araştırma yöntemleri, farklı kültür dizgelerini çözümleyici, tanıtıcı yaklaşım biçimleridir. Anlamsal değişimler, imgesel kaymalar, eleştirel bakış açıları bu sayede çözüme kavuşurlar.”³²

Dil iletişiminde, bir bireyin kendi anadilinde sahip olduğu sözcük dağarcığı, doğrudan düşünme kapsamlılığını, düşünme boyutunu etkiler. İnsanlar kelimelerle ancak düşüncelerini somutlaştırabilirler. Dolayısıyla dil olgusu, kendi içinde, kültürel paradigma ile beraber, düşünme yetisini etkileyen sözcükleri de barındırır denilebilir. “Sözcüklerin düşünce ve nesneleri imledikleri, bazı yazın kuramcıları ve dilbilimciler tarafından söylenir. Ruhbilimseldilbilimin de dil-düşünce ve sözce arasındaki ilişkilerin kapsamına el attığı bilinmektedir. Sözcük-nesne, sözcük-düşünce arasındaki ilişki dilbilimsel-göstergebilimsel alan içinde değerlendirildiğinden (M. Riffaterre, J. Kristeva, ve F. De Saussure), düşüncelerin nesnelere (imgeden nesneye) dönüşümünden [hareketle], metinlerin sözcüklerden oluştuğu sonucuna varılmaktadır.”³³

Bununla birlikte, farklı toplumsal armoniye, farklı dil içi ve dil dışı özelliklere sahip toplumların anlaşma süreci, diğer bir ifade ile diller arası iletişim; insanı özgür kılarak ve sınırları kaldırarak ırk, din, kültür birliği taşıyan diğer milletlerle anlaşabileceği ve yalnız dil ile elde edebileceği insan olmanın diğer bir özelliğini yansıtır. Bu çerçevede dil iletişimi anadil ile iletişimi gösterirken diller arası iletişim farklı milletlerin ortak bir kanal ile yani iletişim kanalı olarak seçtiği uzlaşmış bir dil ile sağlanabileceğini gösterecektir. Ancak bu durumda iletişim için seçilen ortak dildeki ses bilgisi, şekil bilgisi, anlam bilgisi, ses-şekil bilgisi ve söz dizimi gibi dilbilgisel yetkinliğin iletişimdeki kaliteyi etkileyeceği olasıdır. Aynı zamanda da kelimelerin görünen anlamlarının dışında her dilin kendine ait ifade özgünlüğünden ötürü kelimeler

³¹ Kula, Onur Bilge, **Alman Kültüründe Türk İmgesi**, Gündoğan Yayınevi, 1992, aktaran: Bülbül, Melih, **İmgesel İletişim**, Çizgi Kitabevi, Konya, 2005, s.13.

³² Bülbül, a.g.e., s.13.

³³ Bülbül, a.g.e., s.14.

gamer olarak doğru kullanılsa bile aktarılmak istenen düşüncenin alıcı tarafından yanlış yorumlanma ihtimali söz konusu olacaktır. Bu durumda biçemselliğin ardında, yani dilbilgisi kurallarına uygun her ifadenin arka planında, o toplumun değer yargılarını ve hayata bakış açısını yansıtan ve sadece o toplumda geçerli olan anlamlı kodlar vardır. Kelimelerin bir araya gelerek anlam kazanması sosyokültürel bağlamda ele alınmalıdır ve her bir toplumun, dolayısıyla da her bir dilin farklı toplumlarla iletişime geçerken hedef dil kullanımına olan yansımaları yani ifade aktarımları sağlıklı ve doğru bir iletişim için ket vurucu bir özellik taşıyacak ve çoğu zaman yanlış anlaşılmalara neden olacaktır. Dolayısı ile diller arası iletişim sürecinde her bir dile ait yapısal kuralların farklılık arz etmesi dışında, bir de kültürel paradigma tabanlı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sorunları ortadan kaldıracak ya da en aza indirgeyebilecek bir “ortak dil” öğrenimi ile giderilebileceği varsayımı düşünülebilir.

Özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra tüm kültürel/siyasi/toplumsal alanlarda temel anlaşım aracı olarak İngilizcenin kullanılması, farklı dilleri konuşan ve farklı kültürlerden olan insanların birçok alanda diğer uluslarla etkileşime geçebilmesi için İngilizceyi küresel boyutta öğrenmelerini gerekli kılmıştır. İngilizcenin yaygınlaşarak dünyadaki uluslar tarafından ortak dil olarak kullanılması ile birlikte, ülkelerin anadilleriyle İngilizce etkileşim içine girmiştir. Bunun sonucu olarak küreselleşen bir dil olan İngilizcenin hem söz edimsel yapısı ve kültürel paradigması bağlamında çeşitli sorunlarla karşılaşmakta, hem de anadil yapısında bozulmalar meydana gelmektedir. Çünkü “Dilini konuştuğu ya da kültürünü aldığı, dil ya da kültürün mensuplarıyla iletişime geçerken kullandığı zaman toplum–dilbilimsel aktarım meydana gelir.”³⁴ Burada toplum dilbilimsel aktarım, bir topluma ait sosyal değerlerin dil ile olan karmaşık ilişkisinin başka toplumlarla iletişime geçildiğinde yaşanan iki yönlü etkileşimini göstermektedir. Dil sosyal bir davranıştır ve bundan ötürü sosyal aktivitelerde, yani karşılıklı görüşmelerde, konuşma biçimlerinde, ifadelerdeki kelime seçimlerinde, gülerken, özür dilerken vb. bireylerin kimliğini yansıtır. Bu kimlik ile farklı bir dili konuşan bireylerle bağlantı kurulduğunda diller arası özellik aktarımı meydana gelir. “Çoğu dil, bir şekilde birbirinden, -bağlantı kurarak- değişik oranlarda bazı özelliklerinin aktarılması ile etkilenmiştir. Ancak gruplar arasındaki bağlantı yoğunluğu ve boyutu, sosyal, ekonomik ve politik ilişki türü, bu karşılıklı ilişkiye

³⁴ Zengin, Buğra, “Dile Dayalı Ayrımcılığın Kültürlerarası İletişim Açısından İncelenişi”, **İletişimin Issızlaşması**, Ed.Köse, Hüseyin, Yirmidört yayınevi, İstanbul, 2007, s.135

hizmet etmesi gereken iletişimin fonksiyonları ve konuşulan diller arasındaki benzerlik derecesi böyle bir bağlantının sonuçlarını etkileyen önemli faktörlerdir.”³⁵ Bundan hareketle, toplum dilbilimsel yaklaşım ile diller arası iletişime bakıldığında Tercanlioğlu’nun ifade ettiği gibi ortaya çıkabilecek sorunlardan bazıları şunlardır:

- **Ödünç Alma:** Bir dil diğer bir dile ait özellikleri edindiğinde ‘ödünç’ alma meydana gelir. Tarihsel süreç içerisinde toplumların edebiyat, din vb. yollarla etkileşimleri sonucu eşdeğer ifade ya da kelime anadilde bulunmasına rağmen karşılıklı olarak genellikle kelime transferi şeklinde görülür.

- **Çok Dillilik (Multilingualism):** Dillerin coğrafi yakınlık vb. durumlardan ötürü karşılıklı olarak gramer yapılarının ve kelimelerinin yayılım göstermesidir. Mesela tipolojik olarak farklı diller olan Yunanca, Bulgarca ve Romen dillerinin karşılıklı olarak dil özelliklerini kendilerine uyarlaması gibi.

- **Diglossia (İki değişkenli dil):** Bazı toplumlar ortama veya konuşma içeriğine göre kod değiştiren oldukça düzenli kalıplara sahiptir. Bu duruma ‘diglossia’ denir. Örneğin bir kod ‘ev’, ‘komşuluk’ v.b. resmi olmayan içerikle kullanılırken diğer bir kod ise ‘okul’, ‘hükümet’ v.b. daha resmi durumlarda kullanılır. Diğer toplumlarda ise bu kodların karışımı tercih edilir, çünkü muhtemelen ortak kimliği yansıtır. Gruplar güç ilişkisi ya da etnik ve kültürel kimlik olarak farklı gördüklerinde, dil sınırları Kanada’daki İngilizce ve Fransızca’da olduğu gibi gerçek sınırlara benzer.

- **Lingua Franca:** İtalyanca’da “ortak dil” anlamına gelir. Ortak bir dile sahip olmayan insanlar arasındaki iletişimi kolaylaştırmak için geniş bir coğrafyada kullanılan dildir.³⁶

Görüldüğü üzere, farklı dillerin konuşulduğu toplumlarda iletişim sürecinde anadil ile hedef dil etkileşim içerisine girerek ve birtakım dilsel oluşumlar meydana gelmiştir. Kelime ve yapı transferleri etkileşim sürecinde en yaygın olarak görülen durumlardır. Ayrıca insanların kolay ve pratik bir şekilde anlaşma isteği ile bir ‘ortak dil’ gelişim göstermiştir. Ortaçağda bu ortak dilin adı “Lingua Franca” iken, günümüzde ‘İngilizce’ dir.

³⁵ Tercanlioğlu, Leyla, **Linguistics for TEFL Students**, Multilingual, İstanbul, 2000, s.150

³⁶ Tercanlioğlu, a.g.e., s.151.

1.1.3. Dil eğitimi ve kültürel etkileşim

Farklı uluslarla iletişimin başarısı, yabancı dil öğretimindeki başarıyla doğru orantılı olacaktır. Dil öğretimi hedef dilin yapısal kurallarıyla birlikte hedef dildeki ifadelerin, o dilde düşünme biçiminin, mantığının ve kültürel becerilerinin katkısını kapsar. Bu bağlamda farklı toplumların birbirleriyle sağlıklı bir şekilde anlaşabilmelerini sağlamak amacıyla, iletişim boyutunu, dil, kültür ve eğitim yönünden değerlendirerek ve farklılıklardan yola çıkarak etkileşimin boyutları kestirilebilir. Kültürel etkileşim ile bir toplumun birikimleri, hayata bakış açıları, hayatı algılayış biçimleri bireyler tarafından başka toplumlarda konuşulan dilin kelimeleriyle ve ifade biçimleriyle anlamlandırılmaya çalışılır. “Bugünkü kadar hızlı ve kitlesel olmasa da tüm kültürler zaman içerisinde değişirler. Değişim; çevre krizleri, yabancı istilası, kültür içerisinde davranış ve değerlerin farklılaşmasıyla meydana gelir.”³⁷

Anadil ile yabancı dil arasındaki kültürel farklar, farklı bakış açıları, farklı dil mantığı ve farklı dil yapıları dil öğretimi için karşılaştırma ve sentez yapma gereğini daha önemli kılacaktır. Böylelikle kültürel etkileşimde iletinin anlamlandırılmasındaki muhtemel sorunlar çözülebilir.

Dolayısıyla “Dilin yalnızca göstergeler dizgesi değil, aynı zamanda bir kültür olduğu kabul edilirse, dil ile kültürün birbirinden ayrı düşünülmemeyeceği görülür. O halde, dil öğrenimi ve öğretiminde ‘kültür’ unsurunu hiçbir zaman unutmamak gereklidir. Aksi halde dil, çok tekdüze, mekanik ve sıkıcı gelecektir. Dil, bir göstergeler dizgesi olduğuna göre, o dizge içerisinde yer alan her göstergenin, dış dünyada işaret ettiği bir gönderme alanı da kültürle ilgilidir. Göstergelerin anlamları da bu şekilde oluşmakta, kültür ögesi ile tamamlanmaktadır.”³⁸

Anlam olgusu ve göstergeler bağlamında düşünüldüğünde iletişim sadece sözlü ifadelerle gerçekleşmemektedir. Aynı zamanda ses dışı öğeler de çeşitli anlamları barındırarak iletişim sürecinin gerçekleşmesini sağlar. Bu bağlamda her kültüre ait çeşitli simgeler bir konu hakkında bilgi verme etkisine sahiptir. “Çünkü her iletişim bir anlam içerir. Anlamanın, en azından bir uyarıcı olarak bir dış gerçekliğe dayanması zorunludur. Ama bu dış gerçeklik, - dilde olduğu gibi - her zaman ses değildir. Duyularımızın her birine seslenebilen her türlü dış gerçeklikler, ayrımlı biçimlerde algılanabildikçe, açık ya da gizli iletişim türlerine dayanaklık edebilir. Kaldı ki gösterge, gerçekten bir gösteren ve bir gösterilenden oluşacaksa, bu gösteren, ille de duyusal

³⁷ Haviland, William A., **Cultural Anthropology**, Paperback, 2004, s.84, aktaran: Yıldız, a.g.e., s.93.

³⁸ Asutay, Hikmet, **Dil Kültür ve Eğitim**, Eğitim Kitabevi, Konya, 2007: s.10.

nitelikte olmayabilir. Örneğin soyut bir kavram da bir gösteren olarak işleyebilir.”³⁹

Dil, günlük hayatımızda oldukça büyük bir öneme sahiptir ve bu yüzden öğrencilere ilköğretim yıllarından başlanarak dil öğretimi ile ilgili oldukça yoğun şekilde kuramsal bilgiler verilmekte ve öğretim materyallerinin çoğunun içerisinde sıklıkla rastlanabilecek şekilde, hep gramer odaklı bir yöntem takip edilmektedir. “Eğer dil bir uygarlık için temel ise, öğrencilerin ve bizim dilin ne olduğu konusunda, [öncelikle] nasıl işlediğini anlamamız gerekir. Eğer dil, insanoğlunun en büyük icadı ise, onu sadece günlük hayatımızda kullanma gerçeğinin ötesinde, hakkında daha çok şey bilmemiz gerekir. İletişimde çeşitli problemlerin ortaya çıkması, insanların dilin doğasını anlayamamasından kaynaklanmaktadır.”⁴⁰

Dolayısıyla da dil nedir sorusuna öğrenciler tarafından verilebilecek en doğru yanıtı bulmak o kadar da kolay olmamaktadır. Hiç kuşkusuz bu soruna kaynak oluşturan durum; kitaplarda var olduğu gibi dilin hep dilbilgisel içeriğinin aktarılmasının hedeflenmesidir. Her gün iletişim aracı olarak canlı bir şekilde kullandığımız dil sadece gramer kurallarının aktarılması biçiminde iletişimi sağlamamaktadır, aynı zamanda içerisinde farklı düşünsel açılımları da barındırmaktadır.

Dil ile duyguların, düşüncelerin sağlıklı bir biçimde aktarılmasında görev yapan etmenler sadece gramer odaklı biçimler değil, aynı zamanda o dilin konuşulduğu toplumdaki ifadelerin ve toplumsal gerçeklerin bir yansıma ürünü olma özelliğini de kendi içinde barındırmaktadır. Dil eğitiminde, kültürel bağlamın dilin yapısal boyutuyla birlikte işlenmesi gerekmektedir ve anadil kültürünün kendine özgü her bir disiplininin hedef dile aktarılması, öğrenilen yabancı dilin kültürel dokusuna zarar vermektedir. Dolayısıyla dünyadaki her bir ulusun ortak dil olarak İngilizceyi kullanmaları ile birlikte anadilin sosyal örüntüsünün değişmesinin yanı sıra İngilizcenin de kültürel dokusunun etkilendiği söylenebilir. Dil eğitiminde anadilin kültürü ile hedef dile ait toplumun kültürü, ifade pratiklerinde karşılıklı olarak geçişlere neden olmaktadır. Günümüzde yaygın olarak İngilizcenin yabancı dil olarak öğretimi ile aynı zamanda kültür edinimi de sağlanır, çünkü dil kültür ile vardır. Bu yüzden, “dil öğretimi ile kültürün de öğretilmesi madalyonun iki yüzü gibidir: Bir yüzü bir bakıma olumsuz bir görüntüye sahiptir. (...) İngilizceyi öğrenmenin dünyayı algılama biçimimizi tekrardan

³⁹ Guiraud, a.g.e., s.10.

⁴⁰ Jenkinson, Edward B., “What is Language? And Other Teaching Units for Grades Seven through Twelve”, Indiana University Press, Bloomington, 1967, s.6

şekillendireceği söylenebilir. Başka bir deyişle, İngilizce öğrenimi insanların düşünme biçimini etkiler. (...) Yeni bir dil öğrenmek, yeni davranış biçimleri ve sonuç olarak da inançların ve değerlerin şekillenmesi anlamına gelebilir.”⁴¹

Anadil ile düşünme biçimi toplumsal bağlamla örtüşmektedir. Yani birey doğuştan yaşadığı ana kadar, yaşadığı çevrenin ya da üyesi olduğu grubun beklentilerine ve normlarına göre davranmayı öğrenmiştir ve kendi sosyal çevresinde insanlarla bu şekilde iletişime geçmektedir. Öte yandan, yeni bir dil öğrenimiyle birlikte bireylerin düşünme biçimlerinde, hayata bakış açılarında ve davranış biçimlerinde hedef toplumun normlarını barındırdığı dilin çok karmaşık yapısından dolayı yeni oluşumlar meydana gelecektir. “İngilizce konuşan batı dünyasının inançlarını ve değerlerini gelenekleri oldukça farklı olan bireylere ve ülkelere empoze edilmektedir. İngilizceyi ikinci bir dil olarak öğreterek belirli değerleri ve inançları aktarırsınız...”⁴²

Hiç kuşkusuz böyle bir durum olumsuzluk olarak düşünülebilir. Çünkü evrensel bir dil olan İngilizcenin öğrenimiyle anadilin kültürel yönden erozyonuna katkı yapılmaktayken, hedef dil kültürü yeğlenerek anadilin konuşulduğu çevrede bile benzeri toplumsal / ahlaksal yıkım eğilimleri görülebilir. Ancak, “madalyonun diğer yüzüne gelindiğinde, daha olumlu bir durum vardır. Bu açıdan bakıldığında başka bir dil/kültür öğrenimi, nesneleri farklı yönlerden görmek için fırsat sağlayan bir araç olarak görülmektedir. (...) Yeni bir dil öğrenimi dünyayı daha iyi ve daha gerçek [ve elbette zengin] anlama fırsatını sunabilir.”⁴³

Sonuç olarak, dil öğrenimi ve kültürel etkileşim bağlamında karşılaşılabilecek hem olumlu, hem de olumsuz durumlar söz konusudur. Çünkü kültürünü de içinde barındıran anadilde, hedef dil öğrenimi yoluyla bu yetkinliğinde bazı ciddi bozulmalar meydana gelirken, aynı zamanda olaylara farklı yönlerden bakabilme ve farklı düşünme seçeneklerini de bireylere sunma olanağı taşır.

1.1.4. Dile dayalı iletişim ve kültürel alışveriş tezi

Dünya yaşantısında baş döndürücü değişiklikler yaratan sanayi devrimi ile toplumlarda modernizm’e doğru çeşitli yönelimler olmuştur. Ekonomide, siyasette, bilimde, iletişim biçimlerinde meydana gelen değişiklikler eşzamanlı olarak kültürlerde de geleneksel olan tutumların değişmesini ve gelişmeye başlayan toplumların yeni

⁴¹ Tercanlioğlu, a.g.e., s.190.

⁴² Tercanlioğlu, a.g.e., s.191.

⁴³ Tercanlioğlu, a.g.e., s.191.

dünya düzeni ile idealize edilmiş batı kaynaklı yabancı bir kültürel dokuya bürünmesini zorunlu kılmıştır. İletişim teknolojilerinin bugünkü eriştiği nokta insanı yaşadığı çevreye bağımlı olmaktan kurtararak yeni deneyimler yaşamasına olanak sağlamıştır. Günümüz, enformasyon çağı adı altında farklı coğrafyalardaki toplumlara yeni bir yaşam tarzını seçmelerini dayatmaktadır. Bu dayatma, küreselleşen dünyanın bir kuralı haline gelmiştir ve batının teknolojik ve ekonomik üstünlüğünü değerlendirip yeni politikalar üretmek suretiyle kendini lider tayin ederek yeni yaşam örüntülerini, geliştirmekte olan toplumlara çağdaşlaşmanın gereğiymiş gibi göstermektedir. “Çağımızda batılı olsun olmasın, tüm kültürel yapıların kaçınılmaz olarak modernizmin etkisi altında olduğu söylenebilir. Her ne kadar egemen-merkez olarak Batı’nın bağımlı çevre için öngördüğü (dayattığı) kültür küresel bir benzeşimi amaçlıyor olsa da, sonuçta az gelişmiş veya geliştirmekte olan ülkelerin bu ithal kültürle birlikte yeniden kendilerine özgü bir geçiş toplumu kazandığı görülmüştür.”⁴⁴ Böylelikle geliştirmekte olan ulusların sanayileşme ve dünya teknolojisini takip etme arzusu, yerel değerleri yeniden batının model olarak sunduğu değerler üzerinden üretilmesine yönlendirmiştir. Dolayısıyla toplumsal alanda adeta bir reformasyon yaşatarak ve ulusları özellikle kültürel anlamda kendilerini Batılı gösterme yarışına sokmuştur. “Öyle ki, gelişme süreçlerinin başında, bilim ve teknolojiyen önce radikal anlamda toplumsal dönüşümü hızlandıran kültürel transformasyona daha çok önem verilmiştir. Bizde modern bir toplum kurmak adına ilkin vagonlar dolusu şapka ithal edilmesi bu konuda çarpıcı bir örnektir.”⁴⁵ Bu tür kültürel değişimlerle birlikte, şüphesiz iletişim çağında dil olgusunda da ihtiyaçlar değişmiştir. Artık dünya tek bir dile sahip olma yolunda ilerlemektedir. Enformasyon çağı, geleneksel değerleri ortadan kaldırarak, yerine uzlaşım, evrensel nitelik taşıyan ve farklılıkların aşarak kolaylaştırıcı fonksiyonu olan bir iletişim mekanizmasını devreye sokmuştur. Batının yönetiminde ve isteğine bağlı olarak geliştirilen politikalarla, diğer dünya ülkeleri bu suni gerçeklik programına katılmış ve takipçisi olmak durumunda bırakılmışlardır. Çünkü bu politikalar, evrensel değerlerin kazanımının sonucu olarak, savaşımlardan uzak, barışçıl ve hoşgörü değerleri ile yoğrulmuş yeni bir dünya düzeninin oluşturulacağına dair diğer ülkeleri ikna etmiştir. Böylelikle batıdan gelen her türlü toplumsal ve kültürel değerlerin yerel toplumlara adapte edilmesi yeni bir evrensel gelenek haline gelmiştir. Batı kültürünün diğer uluslara aktarılmasını sağlayacak olgu, kitle iletişim araçları ile birlikte İngilizce

⁴⁴ Güneş, Sadık, **Medya ve Kültür**, Vadi Yayınları, Ankara, 1995, s.31.

⁴⁵ Güneş, a.g.e., s.33.

olmuştur. Bütün dünya ülkeleri bu gerçeği göz ardı edemeyeceğinin bilincindedir ve bu dili öğrenmek için kendi eğitim politikalarını gözden geçirerek yeni eğitim programları ve materyaller geliştirmektedirler. Dolayısıyla dile dayalı iletişim, farklı kültürlerle anlaşmakta önemli rolü olan İngilizceyi devreye sokmuştur. Artık günümüzde dünyayı anlama ve diyaloga girme sürecinde farklı ulusların kullandıkları tek araç İngilizcedir. Durum böyle olunca ve dilin kültür emperyalizminin en güçlü silahı olduğu hatırlatıldığında ortaya kültürel alışverişin dil ile ilişkisi, bu süreçte yaşanan kazanımlar ve kayıplar adı altında çeşitli değerlendirmeler ve analizler yapmak gerekli olmuştur.

“Batılı kültür biçimleri, içinde korunmakta oldukları özerk kapalı yerlerden alınıp, kendisi de kuzeyle güney, metropolle çeper, beyazla yerli arasında sürüp giden bir kapışma olarak gözden geçirilmekte olan emperyalizmin yarattığı devingen küresel ortama yerleştirilebilir. Böylelikle emperyalizmi, imparatorluğun süreklilik kazanan iş hayatını bazen kabul eden, bazen de üstünü örten metropol kültürünün içinde gerçekleşen bir süreç olarak ele alabiliriz. Önemli-ve çok Gramsci’ci-olan nokta, İngiliz, Fransız, Amerikan ulusal kültürlerinin çeper üzerindeki hegemonyalarını nasıl sürdürdükleridir. Bu ulusal kültürler içinde nasıl olup da uzak yerli halkların ve toprakların yönetilmesi kabul ettirilmiş, bu kabul nasıl sürekli olarak perçinlenebilmiştir?”⁴⁶ Farklı coğrafyalarda bir kültürün etkinlik kazanması için aynı zamanda edebiyat ürünleri de kullanılmıştır. “Örneğin İngiliz kültüründe Spenser, Shakespeare, Defoe ve Austen’de metropol İngiltere’nin ya da Avrupa’nın toplumsal bakımdan istenir, güçlü mekanlarını saptayıp bu mekanları tasarım, dürtü ve gelişme açısından, arzu edilebilir ancak tabi dünyalar olarak algılanan uzak ya da çeper dünyalarla (İrlanda, Venedik, Afrika, Jamaika) bağlantılandıran bir ilgi tutarlılığı bulgulanabiliyor. Titizlikle sürdürülen bu göndermelere, onyedinci yüzyıldan ondokuzuncu yüzyılın sonuna değin, yönetim, kâr, geliştirme ve amaca uygunluk konularında şaşılacak bir güçle artan tavır alışlar eşlik ediyor. Bu yapılar, o zamanki yazarlar tarafından kullanılan ve önceden var olan bazı (yarı isyancı) amaçlardan ileri gelmeyip, İngiltere’nin kültürel kimliğinin gösterdiği gelişmeyle bağlantılı; çünkü burada söz konusu olan kimlik, kendisini coğrafi düzlemde algılanan bir dünya olarak düşünüyor. Benzer yapılar, farklı nedenlerle ve kuşkusuz farklı biçimlerde artarak, Fransız ve Amerikan kültürlerinde de görülebilir. Küresel düzeyde bir bütünlüğü olan

⁴⁶ Said, Edward, **Kültür ve Emperyalizm**, Çev.Necmiye Alpay, Hil Yayın, İstanbul, 2004, s.101.

bu yapılar, emperyal denetime ve fethe mi yöneliktir, bu yöndeki girişimlere eşlik mi ediyor, yoksa yansıma ya da aldırıışsızlık imparatorluğun birer sonucu mudur, henüz bunu söyleyebileceğimiz bir aşamada değiliz. Olsa olsa, dünyanın dört bir yanındaki topraklar üzerinde en çok tahakkümü olan üç batılı kültürdeki coğrafi eklemelerin şaşırtıcı sıklığına bakmamız gereken bir aşamadayız.”⁴⁷

Kültürel alışveriş, teknolojinin kullanıma sunduğu yeni kelimelere paralel olarak artış göstermektedir. Herhangi bir teknolojik ürünün ortaya çıktığı ulusun kelime varlığından esinlenerek adlandırılması ve daha sonra diğer toplumlar tarafından da bu ürünün popüler olarak kullanılmasıyla o dile yeni kelimeler eklenecektir. Mesela televizyonun icat edilmesi ve bu teknolojik ürünün günümüzde bütün toplumlarda popüler olarak kullanılmasıyla birlikte, televizyon ya da kısaca “TV” artık her bir ulusun dilinde kaynak dilden alınan adıyla kalmıştır ve yerel kültürler o ürüne alternatif bir ad bulamamıştır. Bundan hareketle teknolojik gelişmelerin dil üzerindeki etkisi sadece kelime bağlamında düşünülse bile oldukça yüksektir diyebiliriz. Ya da internetin yaygınlaşarak kullanılması da dillere yeni kelimeler ve kültürel öğeler eklemiştir. “Bir anda, binlerce, yüz binlerce insanla tartışılabilir, iletişim kurulabilecek bir alan olarak internet, önümüzdeki yıllarda üretilecek bilgilerin dolaşım sistemine de kaynaklık etmektedir. İnternet’in; klasik yaşama biçimlerini, algılayışları değiştirecek bir etkiye sahip olması beklenmektedir. Çünkü gelecekte internet, yaşamı doğrudan etkileyen bir teknoloji haline gelecektir. Gelecekte daha iyi anlaşılacak olan internetin günlük yaşamdaki etkileri, şimdiden görülmeye başlanmıştır. İnternet, henüz gelişmesi tamamlanmamış bir teknoloji olmasına ve daha yolun başında olunmasına rağmen, bu teknolojinin gelecek 10–15 yıl gibi kısa bir dönemde bile, hangi biçimi alacağını bugünden kestirebilmek mümkün değildir.”⁴⁸ İnternet sosyalleşme sürecinde bireylere yeni roller de sunmuştur ve bu durum geleneksel yaşamı etkilemiştir: “İnternet tekerlekten elektriğe, matbaaya kadar birçok yenilik gibi toplumsal yaşantıda, insanların tutum, davranış ve alışkanlıklarında önemli değişikliklere yol açacak bir potansiyele sahiptir. Öyle ki internet aileden, arkadaşlık ilişkilerine kadar bir dizi sosyal yapıyı özellikle büyük şehirlerde daha şimdiden değiştirmiş gibi görünüyor.”⁴⁹

İnternetin eğitim alanındaki yeri yadsınamaz büyüklüktedir. Her yaşta insanlar

⁴⁷ Said, a.g.e., s.103.

⁴⁸ Tarcan, Ahmet, **İnternet ve Toplum**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2005, s.12.

⁴⁹ Tarcan, a.g.e., s.3.

bu sanal ortamda bilgi ve deneyimlerini paylaşabilmektedirler. Din, dil, ulus ve kültür farkı gözetmeyen bu ortamda insanlar farklı toplumların bireyleriyle karşılaşmakta ve onların yaşantı tarzlarını öğrenmektedir. “Scott ve O’Sullivan internetin sınıf, cinsiyet, ırk ve ulus gibi farklar olmaksızın tüm insanların doğrudan iletişim kurabilmelerine olanak veren, yaşama demokratik katılımı zenginleştiren, dünyayı adeta tek bir sanal toplum haline getiren bir olgu olduğunu ileri sürmektedirler. İnternetin en ayırıcı özelliklerinden birisi olarak kimsenin tekelinde ya da denetiminde olmayışı gösterilmektedir.”⁵⁰ Görüldüğü gibi, internet ortamı toplumları tek bir çatı altında toplayarak kendi toplumunu yaratmaktadır. Burada karşımıza yerel dillerin zayıflaması ve bozulması bağlamında bir tablo çıkmaktadır. İnternet ve teknoloji dili olarak İngilizcenin varlığı, bu sanal ortamın etkileyici ve eğitici ortamında bireylere yeni kelimeler ve jargonlar sunmaktadır. Böylelikle, bireylerin anadillerine yeni ifadeler eklenerek, gün geçtikçe karşılıklı konuşmalarda geçen kelimelerin de belli bir oranda bunlardan oluştuğu hissedilmektedir. İnsanlar artık anadilleriyle beraber internet dili ile de düşünmek durumundadırlar. “... İnternet, yapısı gereği, bugün içinde yaşadığımız nispeten kapalı ya da dar bir alana sıkışmış toplum yapısından çok farklıdır. İnternet içinde, klasik toplum kuralları ile düşünmek ve yaşamak kaçınılmaz olarak sorunlar meydana getirecektir.”⁵¹ İnternet insanlara bir dil öğrenme fırsatı sumaktadır. Özellikle internet üzerinden indirilen ve genellikle dili İngilizce olan bilgisayar programları, kullanıcılarına, İngilizce bilmenin ne kadar kullanışlı olduğunu sürekli hatırlatmaktadır. Bu programların, internetten indirilip (“download”) bilgisayara kurulması aşamasında, kullanıcılar birçok yabancı kelime öğrenirler. Bu durum iyimser bir tablo olarak düşünülebilir. Ancak madalyonun diğer yüzünde böyle bir öğrenme şeklinin programsız olması ve bireyler tarafından bilinçsizce öğrenilmesi, anadilin kelime zenginliğine zarar vermektedir. Bireyler bu sanal ortamda kendince öğrendiği kelimelerle sohbet etmektedirler. Anadilde karşılığı bulunan birçok kelime böylelikle unutulmaya yüz tutmuştur. ‘Download etmek’, ‘scan etmek’, ‘flash disk’, ‘hard disk’, ‘format etmek’, vb. kelimeler İngilizce okunuşları ile Türkçe’ye girmese de günlük hayatta kullanımı oldukça yeğlenmektedir. Ayrıca günümüzde en popüler ve pratik internet iletişim

⁵⁰ Deryakulu, Deniz; Eşgi, Necmi, “İnternet Kafelerin Ortam ve Kullanıcı Profili – Eğitimde İnternet Kullanımına İlişkin Kullanıcı Görüşleri”, Eğitim Araştırmaları Dergisi, 2001, Sayı 5, s.52, aktaran: Tarcan, a.g.e., s.92.

⁵¹ Çağıltay, Kürşat, **İnternet**, METSU PRESS Yayınları, Ankara, 1997, s.21, aktaran: Tarcan, a.g.e., s.94.

kültürü olarak ‘Facebook’ ve ‘MSN’ doğrudan doğruya birçok anadilde kendine yer bulmuştur.

Günümüzde teknolojik gelişmelerin kültüre yaptığı etki düşünüldüğünde her ulusun kendi kültürünü diğer toplumlara yayma arzusu o ülkenin teknolojik gelişmelerinin el verdiği ölçüde olacaktır. Amerika bu konuda bilimsel açıdan diğer batılı devletler arasında lider konumdadır. Bu nedenle, kültürü de diğer yerel kültürleri kuşatmıştır. Denilebilir ki, “Fransız ve Amerikan dilindeki kültürün yansımaları her iki toplumun bir göstergesi durumundadır. İrfanla örtüşen kültürle, Amerikan kültürü arasında önemli farklar vardır. Amerikan kültürü “insan”dan çok “teknik”e dayalıdır. Bugün dünyaya Amerikan kültürü yön vermektedir...”⁵²

Sonuç olarak, kültürel alışveriş, yeni dünya düzeninin zeminini oluşturan batıdaki teknolojik ilerlemelere bağlı olarak, diğer ulusları batı ile entegre olma durumuna itmiş ve bu süreçte gerçekleşen dilsel iletişim etkinlikleriyle anadil ve hedef dil arasında kültürel, yapısal ve kelime bağlamında aktarımlar meydana gelmiştir.

1.1.5. Anadil hedef dil ilişkisi bağlamında kültürel etkileşim

Anadil ile bir yabancı dil arasındaki kültürel etkileşim konusu günümüzün küresel ölçekte yaşanan gelişmelerine bağlı olarak değerlendirilebilir. Askeri, siyasal ve teknolojik açıdan dünyaya liderlik eden batılı ülkeler diğer ulusların anadil yapılarını etkilemektedirler. Şu açık ki uluslararası ilişkileri canlı tutarak çağdaş devlet olma amacı bu tür üstünlükleri taşıyan toplumların kültürel yayılımını kolaylaştıran önemli bir faktördür.

Anadilin kendisi birey gelenekleriyle, dinsel düşüncesi ile, olayları ele alma biçimiyle ve hatta yemek alışkanlığı, giyinme biçimi vb. özellikleri ile bir bütünlük arz eder. Bu tür kişisel özelliklere sahip birey, yabancı bir dili öğrendiğinde kültürel olarak etkileşim içine girecektir. Özellikle batı modeli yaşam tarzı internet ve televizyonun günlük hayattaki yaygın kullanımı ile evrensel olmayan toplumlarda kolaylıkla benimsenmiştir. ‘Dil, toplumun aynasıdır.’ deyişinden hareketle toplumsal yaşamdaki her bir değişiklik dilde de değişimlerin yolunu açacaktır. Teknolojik gelişmeler, küreselleşme ve medyanın da etkisiyle toplumsal değişimlerle birlikte bir toplumun anadilinde de dilsel normların, yani dilbilgisel ve bazı kültürel içerik düzleminde

⁵² Kayaalp, İsa, **İletişimde İnsan Dili**, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2002, s.122.

standart kullanımları bozduğunu gözlemlemek mümkündür. Dilin günlük hayatta kişiler arası iletişim için en güncel haliyle yani standart dilbilgisinden yoksun ve bozulmuş bir kültürel içerikle kullanılması, insanlar hakkında bir fikir edinmemizi sağlar. Öyle ki, “Bireyin fiziksel görünümünün dışında ilk olarak değerlendirileceği şey nasıl konuştuğudur.”⁵³ Çağımızda kültürel etkileşim ile birlikte insanlar teknolojinin lideri olan Amerikan kültürüne yönelmektedirler. Amerikan kültürünün yayılmasına neden ise, doğal olarak İngilizcenin başka uluslar tarafından öğrenilirken, bu dilin ihtiva ettiği kültürün anadilinkine yeğlenmesi ve diyaloglarda İngilizce kelimelerin serpiştiği anadil ya da ‘ara dil’ kullanımı ile seçkin bir kimlik kazanma yolunda atılan bir adım gibi düşünülmektedir.

Türkçe ile İngilizcenin etkileşimi sonucu yaşanan durumlar bu bağlamda ele alınabilir. Görsel öğrenme biçimi, insanları kitaplardan uzaklaştırarak anlamın en azından bir imajla verildiği en baskın kaynaklar olan televizyona ve internete yönlendirmiştir. Medya insanlara ilgi çekiciliğinden dolayı Amerikan dilini ve kültürünü empoze etmektedir. Bu şekilde kendi pragmatik amaçlarına hizmet etme şansını yakalayabilmektedir. Denilebilir ki, medya Amerikan kültürünü desteklemektedir. Bu destekleme biçimine en çok haberlerde ve reklâm yayınlarında karşılaşılmaktadır. Öyle ki, İngilizce olan birçok terminoloji orijinal seslendirilişi ile Türkçe söylenerek insanları böyle bir kullanıma alıştırmaktadır. “IMF” kısaltmasının ‘ayemef’ diye ya da “USB” yerine “yuesbi” söylenişine rastlamak oldukça sık bir durumdur. Öte yandan medya; İngilizce isimli bir restoranı, bir mağaza ya da bir siteyi insanlara lüks, kaliteli ve seçkinlik imajları ile birlikte vererek izleyicide İngilizceye karşı yeni sempatik tutum örüntüleri aşılarmaktadır. Emre Kongar bu tür yabancı sözlüklerin tabelalardaki kullanımıyla ilgili gözlemleri ve Türkçeye verdiği zararı şöyle aktarmaktadır:

“Bizi her cepheden kuşatmakta olan ‘yabancı’ sözcüklerin giderek artmasından duyduğum büyük rahatsızlıkla bir süredir bu konuda bazı notlar alıyorum. Tepkilerimi not etmeye, yaşadığım Acıbadem semtinde yürüyüş yaparken sıklıkla rastladığım ‘yabancı’ tabelaları bir kenara kaydederek başlamıştım. Önce ‘CAFE’ bolluğu dikkatimi çekti. **Cafe Park, Cafe Sohbet**, hep ‘Cafe’ bir şey. Neden **Park Kafe**,

⁵³ Macneil, Robert, “Do You Speak American? ‘Well. Butter My Butt and Call Me a Biscuit’ A Documentary on the English Language as Spoken in the U.S. Is Airing on PBS”, USA Today Dergisi, Society for the Advancement of Education Yayınları, Vol.133, Sayı 2716, Ocak 2005, s.18+

Sohbet Kafe olamıyor diye düşündüm. (Hatta vişne yerine **Wishne** diye tabela asıp ‘pes doğrusu!’ dedirtenler bile var.) Aynı şekilde neredeyse bütün kuaförler, **Kuaför Ahmet**, **Kuaför Mehmet** değil de **Coiffeur Ahmet**, **Coiffeur Mehmet** tabelaları asılmış Gözlemlerime göre ‘yabancı’ tabela asan işletmeler listesinde ilginç olarak birinci sırayı, güzellik ve spor salonları alıyor: **Mr.Muscle FormCenter**, **Acıbadem Form Center**, **Eurogym Form Center**, **Lina Solarium**, **Sun A Day Solarium** ve **Nouvelle**, **In Style**, **Lindy**, **Antesis**, **Primadonna**, **Alice**, **Typhoon**, **Slender You**, **Frottee** güzellik salonları (değil, **beauty center**lar, daha kötüsü **güzellik center**lar)...

Kiminin tamamında, kiminin başında, kiminin sonunda, ama mutlaka bir yerinde bir ‘yabancı’ dokunuş var. ‘Acaba neden?’ diye sorgulamadan edemiyorum. Güzel olmak, formda kalmak isteyen ülkemiz insanlarını bu salonlara, merkezlere kendi dilimizde davet etsek gelmezler mi? Belki de bu hizmetlerden yararlanabilmenin ön koşulu en az bir yabancı dil bilmektir!

Yoksa asıl neden, bu merkezlerden yararlanabilmek oldukça pahalıya mal olduğundan bu işletmelerin halka değil de belli bir kesime hitap etmesi ve bu kesimin de nedense büyük çoğunlukla ‘yabancı olsun da ne olursa olsun’ tarzında bir özentisi içerisinde olması, dolayısıyla da ‘yabancı’ tabelalarla daha kolay cezpt edilebilmeleri olabilir mi?”⁵⁴ Görülüyor ki, sözcük bağlamında yaşanan yabancılaşmayla beraber günlük hayatta ulus kültürüne ait olmayan yabancılaşmaları da yaşamak muhtemeldir. Toplumsal değişimin yansımasını örnekleyen Amerika’da yaşanan bir olay medya tarafından kolaylıkla yerel toplumlara taşınabilmektedir. Aşağıdaki olayda karşılaşılan durumlar günümüzde muhtemelen rastlayabileceğimiz olaylar olarak değerlendirilmekte ve yadırganmamaktadır. “Yer Kolombiya Bulvarı, New York, genç bir bayan garson masamıza yaklaşarak “-naber adamım?” dedi. Eşim ve ben neredeyse dedesi yaşındayız, ancak biz ona göre “adamım”ız. Bugün Amerika’da “adam” kelimesi hiç fark etmez “kızlar, anneanneler, adamlar” olabilir. Kızlar da birbirlerini adamım ve hatta ahbap olarak çağırırlar. Bir ara genç kadınlar “kızlar” kelimesini küçümsediler ancak hala daha sevilen bir kullanım bulamadılar ve muhtemelen Afro-Amerikan kadınları bu kelimeyi kullanıyor ve demek ki bu gerçekten de sevilen bir kullanım olabilir-hatta olma yolunu açıyor-beyazların argo için ödünç bir kelime almalarına bile neden olabilecek bir durum

⁵⁴ Kongar, Emre, **Yozlaşan Medya ve Yozlaşan Türkçe**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003, s.273-274.

bu: ‘soğuk’⁵⁵ kelimesi gibi. ...’⁵⁶

Görülüyor ki, batı kökenli kültürel tutumların örneklerine kendi toplumumuzda da her gün tanık olmamız bu öğeleri iletişim araçlarının büyük kitlelere iletmedeki ve aşılamadaki başarısını ortaya koymaktadır. Bir zamanlar toplumda yabancı bir kelimenin kullanımının ayıplandığı durumlar vardı, ama zamanla bu yargılar toplumsal olarak değişti ve ayıplanmamaya, eleştirilmemeye başlandı. Toplumsal hayat tarzındaki değişimler, insanın kendisini bir sunuş biçimi olarak kabul görmüş ve hatta giyim kuşam konusunda da ön plana çıkmıştır. Böylece dünya dillerine yeni kelimeler de eklenmiştir. Günümüzde giyim konusunda kadın erkek ayrımı neredeyse kalkmıştır. Artık insanlar kadın erkek ayrımı yapmadan giyinebilmektedir ve bu ayrımın olmadığı giysilerin adı “unisex” olmuştur. Dolayısıyla bu terim, küreselleşen dünyamızda neredeyse konuşulan her bir dilin kelime hazinesine eklenmiştir. “Ortak cins” anlamına gelen bu terim belki geçmişte kullanılsaydı yadırganabilirdi ve “aynı elbiseyi eşime de aldım” diye bir şey konuşulsa, o kişi hakkında önyargılı bir değerlendirme yapılabilirdi. Küreselleşmenin birlikte getirdiği kültürel tek tipleşme artık bu önyargıların oluşumunu da engellemiştir.

Küreselleşmeyi doğuran “Bilgisayarlar, bilgi teknolojileri, küreselleşme, dijital iletişim ve uydular nasıl çalıştığımızı, aynı şekilde ev hayatını, aile yapısını ve evlilikleri, cinsel belirginlikleri, kadının rolünü, ırk ilişkilerinin ve pazarlama hedefi ve tüketiciler olarak gençlerin çoğalışını devrimsel olarak etkilemektedir. Bu durumun halkın davranışlarında, yemek yeme alışkanlıklarında, giyim kuşamında ve değişik yaşam şekillerine hoşgörü getirmesiyle birlikte-bunların hepsi gayri resmiyetçilik semsiyesi altında gizlenmiştir.⁵⁷ Bundan hareketle, teknoloji ile birlikte insanlar birbirlerinden daha çok haberdarlar ve bu haberdar olma, beraberinde etkileşimi getirerek toplumların yaşama alışkanlıklarını ve geleneklerini de değiştirmiştir.

⁵⁵ İngilizcesi ‘cool’ olan bu ifade Amerikan kültüründe yaygın olarak kullanılmaktadır. Genellikle beğenilen ya da ortalama bir değerlendirme yapılan durumlar, eşyalar, vb. şeyleri ifade ederken kullanılır. Mesela ‘sınavınız nasıl geçti?’ sorusuna ‘idare eder, iyi idi’ anlamında ‘it was cool’ denilebilir.

⁵⁶ Macneil, a.g.e., s. 18+

⁵⁷ Macneil, a.g.e., s. 18+

1.1.6. Küresel kültürel biçimlenme sürecinde bazı evrensel temaların dil üzerinden yeniden-üretimi

Küreselleşme süreci toplumları yeniden biçimlendirirken aynı zamanda onları uluslar arası düzlemde yoğun bir entegrasyon sürecine de sokmuştur. Bu süreçte yaşanan en önemli konular arasında evrensel temalar dikkat çekicidir. Öyle ki, modernizmle eşgüdümlü gelişen küreselleşme, toplumları birbirine daha yakın kılmıştır. Birbirleri ile içli dışlı olan uluslar dünya barışına ve huzuruna yön vermek için diyalog içinde kalmakta ve bu etkileşimde öncü kuvvet olarak da iletişim yoğunluğu önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca kültürlerarası önyargıların giderilmesi için de modernizmin savunduğu gibi geleneklerin yıkılarak evrensel olan bir kültürün bakış açısından anlaşmalar sağlanmaya çalışılmıştır. Çünkü küresel bir kültürün diller arası iletişim sorunlarını ortadan kaldırılacağı savunulmuştur. Ancak bilindiği gibi, “küresel kültür, hepsi de yeni iletişim ve telekomünikasyon sistemleri ile bunların bilgisayarlı teknolojilerinden destek bulan, analitik olarak farklı sayısız unsurdan oluşacaktır; yoğun reklâma tabi kitle malları, bağlamlarından soyulmuş folklorik veya etnik üsluplardan oluşma yamalı bir bohça, ‘insan hak ve değerleri’ hakkında kimi genel ideolojik söylemler ve standartlaşmış nicel ve ‘bilimsel’ iletişim ve takdir dili.”⁵⁸ Bu yüzden, evrensel temalar üretilirken bu temaların kimin elinden çıktığı çekicidir. Küresel kültür Batı kültürüdür ve bu kültürün yayılımı teknolojisi sayesinde oldukça kolaydır. Bilinen bir noktadan yayılan bu kültürün doğal olarak kaynağını, yani Amerikan kültürünü ve bakış açısını yansıtacağı aşikardır. Bu noktada uzlaşsımsız bir ortamda evrensel temalar yeniden üretilirken yerel kültürler doğrudan ithal etmekte ve bu ithal temaların edinimi sürecinde yaşananlar oldukça düşündürücüdür.

1.1.6.1. Küresel Barış ve hoşgörü

Küresel barış ve hoşgörünün temelinde toplumların birbirini anlaması ve uzlaşsımsal bir diyalog içinde olmaları yatmaktadır. Toplumsal gelenek ve yaşam biçimleri farklılıkları bir toplumun varlık unsurudur. Kendi varlığını gelecek nesillere miras bırakılacak yaşam modelleri olarak gören bir toplumun küreselleşmenin çekim gücüne karşı koymak yerine, küresel alanda kendine uygun bir yer edinip diğer toplumların hayata dair duyuş ve düşünüş biçimleriyle uyumlaşmayı seçmek, hemen hemen kültürel bir intiharla aynı şeydir. Kültürler arası mücadele içerisinde dinsel

⁵⁸ Smith, Anthony, **Milli Kimlik**, Çev.Sina Şener, İletişim Yayınları, 1994, s.242, aktaran: Tomlinson, John, **Küreselleşme ve Kültür**, Çev. Arzu Eker, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2004, s.139-140.

farklılıklar, tarihsel bağlar ve ırk farklılıkları her zaman toplumların birbirlerine karşı konumlanışlarında itici bir güç olarak durmuştur. Öte yandan, dilsel farklılıklar da önyargılı tutumları besleyerek toplumların birbirlerine karşı hoşgörüsüzlükle yaklaşımlarına neden olmuştur. Öyle ki, İtalya başbakanı Berlusconi'nin yaptığı bir açıklama bu durumu özetlemektedir:

“Eylülün son haftasında Dünya Ticaret Merkezi'ne ve Pentagon'a yapılan terörist saldırısından sonra, İtalya başbakanı Silvio Berlusconi, sıra dışı bir konuşma yaptı. Almanya'ya yaptığı bir ziyaret esnasında Batı kültürünün İslam'dan üstün olduğunu ifade etti ve şunları söyledi:

- Bizim uygarlığımızın üstün olduğunun farkında olmalıyız. Bu uygarlığımız öyle mükemmel bir sistem ki, refahı, insan haklarına saygıyı -İslam ülkelerinin aksine- dini ve politik haklara saygıyı garantilemiştir.”⁵⁹

Denilebilir ki, batının politika, özgürlükler vb. konularda ileri olması uygarlık açısından muhteşem olduğunun bir kanıtı olamaz. Böyle bir ideoloji, diğer kültürlerle karşı saygılı ve hoşgörülü olmayı savunan uygarlıkla çelişmektedir.

Küresel çağda ülkeler birbirleri ile ırksal, dinsel, dilsel ve tarihsel farklılıklar yönünden mücadele içine girerek güç birliği oluşturmaktadırlar. Bu gücün neden olduğu en acımasız ve yok edici olayların başında savaşlar gelmiştir. Savaşarak bir toplumun ekonomik kaygılarını giderme; politik ideolojisini ve kültürel modelini “ötekiler” üzerinden dünya yüzeyinde baskın kılma isteği ile otoriter olma arzusu ön plana çıkarılmıştır. Varolma mücadelesinde başat kavramlar din, ideoloji, kültür ve bunların öteki uluslardaki anlamları ve ilişki kurabildiği bağlardır. Dünyadaki uygarlıkların var oluş serüveninde bu tür öğeler hep çatışma içerisinde olmuş ve savaşları doğurmuştur. “[...] Dolayısıyla günümüzün böyle bir sorunu var. ‘Disiplinler arasılık’ başlayan bu çaba, daha sonra ‘kültürlerarasılık’ için bir bilimsel zemindir. Yani kültürlerarasılık bizi çok ilgilendiriyor, uygarlıklar arasılık bizi çok ilgilendiriyor, çünkü dünya barışı buradan geçiyor. Kültürlerin birbirini anlamaması nihai olarak savaşlarla sonuçlanır. Kültürlerin birbirini anlaması ise deruni ilişkiler, gnostik⁶⁰ ilişkileri gerektirir. Sadece

⁵⁹ Keith Windschuttle, “The Cultural War on Western Civilization” New Criterion Journal, Gale Group Yayınevi, Vol.20, Sayı 5, Ocak 2002, s.4+

⁶⁰ **Gnostik** terimi "sezgi veya tefekkür yoluyla edinilebilen bilgi" anlamındaki gnosis sözcüğünden türetilmiştir; isim olarak kullanıldığında gnostisizm mensuplarına verilen ad olup, "gnostisizmi benimsemiş kimse" anlamına gelir; sıfat olarak kullanıldığında ise, gnostisizm sözcüğünün sıfatı olup "gnostisizm ile ilgili" anlamına gelir. , <http://tr.wikipedia.org/wiki/Gnostik>, Erişim Tarihi: 17.06.2008

yüzeysel, olgusal kavramlarla, zihinsel bilgilerle bu ilişki kurulamaz.”⁶¹

Dünya barışının sağlam temellere oturtulmasına katkı sağlayacak öncül ilke toplumların birbirini anlaması ve hoşgörülü bir tutum sergilemeleridir. Teknoloji ile ekonomik büyüme devletleri bir hırsa büründürmüştür. Bu hırs, batının başlattığı ve kuralını kendi koyduğu oyunda kaybeden olup yok olmamasından ötürü gelişmiştir. Çünkü ekonomik, teknolojik vb. üstünlüklere sahip olma sayesinde bir ülke kendi politikasını ve kültürünü evrenselleştirebilme imkânına kavuşuyor. Ya da en azından böyle bir dünya düzeninde gelişmekte olan toplumların varlık sembolü olan kültürel özgünlüğünü kaybetmemek için bu sürece katılıp yeni olan her şeyi takip etme zorunluluğundadırlar. Yeni dünya düzeni, beraberinde, açgözlü olma ve hoşgörü yoksunu olma kavramlarını akla getirmektedir. İletişimin ne denli kolay olduğu günümüzde ülkeler birbirleri ile davalarını diyalog kültürü ile değil de zaman zaman sahip olduğu teknolojinin âdeta denemesini yapıyormuşçasına istilalarla çözmeye çalıştığı durumlar da yaşanmıştır. Bunun en bildik örneği, Amerika ile Irak arasında gerçekleşen körfez savaşıdır. Bu durum küresel barışı sürekli tehdit etmiştir.

Küresel barışı tekrar kazandırabilecek en iyi yöntem, elbette ki dilsel iletişim faktörüdür. Her ne kadar teknolojinin savaşı ve silahlara dönüşen olumsuz yönleri olsa da, çözüm yine de teknolojinin gücündedir. Kitle iletişim vasıtasıyla yapılan savaş karşıtı yayınlar ve propagandalar McLuhan’ın bildik ifadesi ile ‘küresel köy’de muhtemelen bir hoşgörü ve diyalogdan yana anlaşma tavrını doğuracaktır. Dolayısıyla teknoloji silah üretip savaşları beslerken, bir yandan da bu savaşları durdurma kudretine sahiptir. Bu kudret, kitle iletişim araçları ile yapılacak olan imalı söylemlerle insanlara farkında olmadan belli tutumlar kazandırmaktadır, bu nedenle iletişim teknolojilerinin ve biçimlerinin dünyayı ya bir kaosa ya da yaşanabilir bir hale sokmakta ne denli etkin olduğu yadsınamaz bir gerçeklik halini almıştır. Örneğin Amerika ile Irak arasında yaşanan körfez savaşında basın tarafından yapılan haberlere ait manşetler savaşın gerekçelerinin haklı bir sebebinin olduğuna dünyayı inandırma eğiliminde bulunmuştur. Özellikle gazetelerde verilen savaşla ilgili haber metinlerinin söylemsel analizleri yapıldığında medyanın imalı bir şekilde ülkelere ‘iyi’ ve ‘kötü’ taraf rollerini üstlendirerek dünya arenasında adeta söylemsel bir kavgaya sokmuştur. Umulduğu gibi de bu senaryoda galip taraf, ‘iyi’ olmuştur. Gökten bomba yağdırmak, “halı döşemek”

⁶¹Bobaroğlu, Metin, “Hermeneutik Felsefe“, 1.Toplantı - Salı, 26/09/2006, http://www.ayorum.com/haber_oku.asp?haber=145 , Erişim Tarihi : 29.05.2008

deyimiyle, savaşta sivillerin öldürülmesi ise, “yumuşak hedeflerin vurulması” sözleriyle ifade edilmiştir. Dolayısıyla iletişim teknolojileri ile hem savaşlara taraftar yaratmak, hem de barışı desteklemek mümkündür. Çünkü ülkeler medya ile büyük kitlelere seslenebilme ve yaşanan olayları medyanın taraftar olduğu gözle insanlara sunabilme imkânına sahiptir Medyanın yaptığı böyle bir kitlesel etki Kopytowska’nın haber başlıkları üzerine yaptığı söylem analizi çalışmasında yetkin biçimde ele alınmıştır. Bu çalışmada, haber başlıklarının söylem analizi yapılmış ve sonuç olarak körfez savaşının iki tarafı olan Amerika ile Irak’ı kişileştirme yoluyla birine ‘iyi, barışçıl’ diğerine de ‘kötü, savaşçıl’ rollerinin medya tarafından verildiği görülmüştür. Dolayısıyla devletleri kişileştirerek insanların karşına çıkaran iletişim biçimleri olarak televizyon ve gazetelerin, dilin gücünden yararlanarak savaşa ve barışa ne denli büyük katkılar sağladığı açıkça görülmektedir.

Yine bu bağlamda, Kopytowska, dünyaca ünlü haber kanalı olan CNN’in yaptığı haberlerden alınan bazı cümleleri yorumlayarak şu şekilde kategorize etmiştir:

- **Bir kişi olarak devlet:**

- Saddam Hüseyin, eğer savaş başlarsa Amerika dünyanın neresinde olursa olsun Irak savaşıma hazır, dedi.
- Irak, Birleşmiş Milletler (UN) çözüm önerilerine uymazsa, askeri müdahale kaçınılmaz olacaktır.

Aynı zamanda Amerika ve müttefiklerini tek başına hareket ediyormuş gibi gösterilmiştir:

- Amerika ve koalisyon ülkeleri terörist saldırılarını açığa çıkardı ve durdurdu.
- Amerika yardımsever insanların yapmış olduğu büyük yardımları gemilerle götürerek derin sulara bırakmak istiyor.
- Amerika bölgenin ülkeleri ile birlikte çalışıyor...

- **Devlet Yöneticisi metonimisi:**

Bu haber söylemlerinde SADDAM HÜSEYİN IRAK ’TIR metonimisi v.b. örnekler bulunacaktır:

- Birleşik Devletler istihbaratı Saddam Hüseyin’in 30,000’den fazla kimyasal taşıyıcı mühimmatı olduğunu belirtti.

- Amerika muhtemel saldırıları önlemek için diğer uluslarla yakın bir işbirliği içinde çalışıyor.

- Sınırlarda ve ülke liman girişlerinde güvenlik önlemlerimizi artırdık.

- **Masal senaryosu – kahraman**

Bir KİŞİ OLARAK DEVLET benzetmesi Amerika'nın bütün güçlüklerle rağmen erdemli oluşu sayesinde ve dünyayı v.b. koruma, liderlik etme duygusunu amaçlayan bir kahraman olarak sergilenmesini içermektedir.

- Başkan Bush, 'bu ulus, insani şeytan olan uluslararası terörizme karşı koymada ve yenmede dünyaya liderlik ediyor' dedi.

Kısaca kahramanın kötü olan ile savaşıp, onu yenmekten ve mağdur olanı kurtarmaktan başka çaresi yoktur. O, hep alnının akı ile davranmıştır. Savaş taraftarı olmama isteğini yenerek, hatta zorluklarla ve can verme v.s. pahasına bile olsa harekete geçmeye karar verir.

- Halkının güvenliğini koruma adına Amerika ve insanoğlunun umudu bu sorumluluğu kabul ediyor.

Bu masal senaryosunda mağdur olanın sadece insanoğlu değil, aynı zamanda kahramanın saldıracağı vb. ülkenin halkı da olacağını belirtmekte yarar vardır.

- Birleşik devletler başkanı George W. Bush Bağdat'a savaş açtı ve **'Irak'ın silahtan arındırılacağına ve halkının özgürleştirileceğine'** dair söz verdi.

- Birleşik Devletler ve İngiltere insani yardımları Irak'a en kısa sürede götürmek istiyor.

- Birleşik Devletler'in Irak'tan hiçbir beklentisi yok, sadece halkını özgürleştirmek ve serbest kılmak, ayrıca yönetimden zorbalığı kaldırmak istiyor.

- Birleşik Devletler savaştan ne bekliyor? İlk olarak Saddam Hüseyin'in ve yandaşlarının ortadan kaldırılmasını... Süreç içerisinde tamamen demokratik olmasa dahi halkının söz hakkına sahip olduğu, basın özgür olduğu ve ordularının kışlada olduğu bir Irak hükümeti görmek istiyor.⁶²

Görülüyor ki; iletişim teknolojilerinin büyük kitlelere ulaşabilme niteliğinden

⁶² Monika Kopytowska, "The pragmatic strategies used in the television news reporting of the American-Iraqi war", Pragmatics Today, Ed.Cap, Piotr, Peter Lang Frankfurt Lodz Studies in Language Vol. 12, 2005, s.361.

dolayı yapılan yayınlardaki dil ustalığı ile dünya barışı ve sükûnetini sağlamanın yanında aynı zamanda da savaşı çeşitli bencil gerekçelere dayandırarak haklı bir gerçekmiş gibi gösterme yetisine sahiptir. Çünkü benzetme, kişileştirme vb. dilsel sanatları kullanarak en olumsuz olaylar bile hak edilmiş bir hayıflanma içeriği cümlelere devşirilebilmektedir.

Kopytowska'nın Amerika ile Irak arasında gerçekleşen körfez savaşı ile ilgili gazetelerde ve yayınlarda geçen cümlelerin söylem analizi çalışması, sonuç olarak savaş gerçeklerinin gizlenmesi ve ardında haklı olma imajının nasıl verildiğini göstermiştir. "Çoğu insan için savaş, televizyonda gördükleri, radyoda duydukları ve gazetede okudukları gibidir... Burada ABD ile Irak arasındaki savaş, "biz-iyi" ve "onlar-kötü" arasındaki karşı karşıya gelmeyi; Amerika-kahraman ile uygar dünyayı da arkasına alarak, Irak-kötü adam arasındaki bir savaşmış gibi ortaya konmuştur... Bir kahraman olarak Tanrı yolunda doğru olan için savaştığı için Amerika'nın hareketi kabul edilir ve hatta arzu edilen bir davranıştır... Aynı zamanda mücadelenin ekonomik ve jeopolitik boyutları göz ardı edilmiştir."⁶³

Sonuç olarak şunları söylemek mümkündür: insanlığın karşılaşacağı en kötü, en acımasız ve öldürücü olaylar şimdiye kadar savaşlar olmuştur. Devletler muhtemel bir savaşa hazır olmak için silaha yatırım yapmışlar ve ekonomilerini güçlü tutma amaçlarından biri olarak savaşları görmüşlerdir. Bu kaybediş yolunda savaşları destekleyip haklı ve yegâne çözüm noktası gibi gösterme gücüne malik bir sistem mevcuttur. Bu sistem, dili iyi kullanıp çoğunluğa ulaştırabilen ve deyim yerindeyse, iletişim silahını yapan medyadır. Medya dilin gücünü kullanarak gerçekleri gerçek olmayan imajlar yaratmak suretiyle aktarabilir. Örneğin ABD ile Irak arasında yaşanan körfez savaşında ünlü haber kanalı CNN'in imalı söylemlerle savaşı gerekli ve yerinde bir hareketmiş gibi göstermesi bu tür eğilimlerden birisidir. Medya, nasıl ki, savaşları haklı gösterebilme becerisine sahipse, aynı zamanda dünya barışına olası katkılar da sağlayabilme gücüne sahiptir. Medya; dünyanın yaşanabilir bir hale gelmesine en büyük katkıyı, ancak yapacağı yayınlardaki barış yanlısı söylemlerle gerçekleştirebilir. Çünkü teknolojisini kullanarak aynı anda yüz milyonlara ulaşarak insanlarda aynı barışçıl duyguları hissettirip nefreti ve hoşgörüsüzlüğü unutturabilir. Böylelikle küresel çapta insanlarda barış ve hoşgörü duyguları tekrar tekrar hatırlatılıp daha yaşanabilir bir

⁶³ Kopytowska, a.g.m., s. 363.

dünyanın kalıcılığı sağlanabilir.

1.1.6.2. Küresel dayanışma ve işbirliği

Günümüz koşullarında toplumların birbirleriyle doğrudan veya dolaylı olarak sürekli iletişim içerisinde olması, toplumlar arasında kültürel, ideolojik ve politik işbirliği konularında da duyarlı yaklaşımların yeşermesini sağlamıştır.

Dünya vatandaşlığını kabul etme ve gereklerini yerine getirme bilincine sahip farklı toplumların bireyleri, gün geçtikçe toplumsal normların uluslar arası arenada rafine edilmiş kapsayıcı normlarına tabi olmaktadır. Batılı toplumlara yönelme, her zaman mutlak olarak olumsuz sonuçlar doğurmamaktadır. Özellikle batıda insan hakları konusunda toplumsal yaşamı daha müreffeh kılacak adımların atılması ve insan hakları konusunu dünya vatandaşının karşılaştığı önemli durumlar olarak sorunsallaştırması pozitif birtakım yargılamaları gerektirir. Bu konunun uluslar arası düzlemde tartışılmaya açık olması ayrıca küresel işbirliğini de desteklemiştir. Dolayısıyla, “İlişkileri uzak mesafeler boyunca yaymaya – küreselleşmenin toplumsal durumunu üretmeye – yarayacak toplumsal ve teknolojik kapasitemizin, zorunlu olarak bağlantılı hale geldiğimiz uzaktaki tüm ötekileri göz önünde bulundurarak – onlarla aramızda bir ortaklık olduğu duygusuyla – yaşama kapasitemizi aşmış olduğu anlamına gelebilir.”⁶⁴

Öteki toplumların refahını var sayacak atılan adımlar iş birliği sayesinde mümkün olacaktır. Öncelikle ‘kosmopolitizm’ kavramını ele alarak küresel dayanışma daha iyi bir şekilde irdelenebilir. “Kozmopolitizm, yaşam dünyamızı genelleştirilmiş uzak ve ‘soyut’ ötekilere, küresel komşularımıza bağlamaya çalışan çetin ahlaki bağlayıcılıktan başka şeyler çerçevesinde düşünülebilir.”⁶⁵

Batının küresel kültürel yozlaşmaya neden olduğu sürekli savunulmaktadır. Ancak kültürler arası iletişim geliştikçe, kimi toplumsal birlik ve dayanışma ruhunun da gelişmesi mümkündür. “Unutulmaması gereken ilk nokta, ahlaki bağlayıcılığın, karşılıklılığın ve dayanışmanın modern toplumlarda yerel düzeyde var olan gücüdür. Küresel modernlik durumunun tüm bu erdemlerde toptan bir azalmaya neden olduğu gibi bir durum söz konusu değildir.”⁶⁶

Bu bağlamda çarpıcı bir yaşam tarzı dikkat çekmektedir. “Helmuth Berking,

⁶⁴ Tomlinson, a.g.e., s.275.

⁶⁵ Tomlinson, a.g.e., s.276.

⁶⁶ Tomlinson, a.g.e., s.276.

örneğin, (...) modern bencil bireyciliğin beşiği olan Amerika’da ‘öteki-odaklı’ kültürel pratiklerin aslında yayılmakta olduğunu gösteren kanıtlar sunar: 80 milyon Amerikalının, ya da 18 yaşın üzerindeki nüfusun % 45’inin her hafta 5 saatini ya da daha fazla zamanını gönüllü çalışma alanlarına ve hayır işlerine ayırdıkları, kriz merkezlerinde çalıştıkları, semt yardım projeleri geliştirdikleri veya yaşlıların bakımıyla ilgilenen toplumsal ağlar kurdukları bir durumdan ne anlam çıkarılabilir? Bu verinin büyük bir kısmı için dayanışma, yardımseverlik ve kamusal işler, en az kendini gerçekleştirme, mesleki başarı ve kişisel özgürlüğün artması konuları kadar ilgi görüyor olacaktır.”⁶⁷

Küreselleşme aynı zamanda kültürler arası transfer sürecinde pozitif değer taşıyan öğelerin öğrenilmesini de saptamaktadır. Yukarıda görüldüğü gibi Amerikan yaşam tarzında belli bir oranda yerleşmiş olan işbirliği ve dayanışma diğer toplumlara örnek olmaktadır. “Genişletilmiş bir karşılıklılığa zaten kendileri ‘açık’ olan yaşam tarzları içinde kendini gerçekleştirme isteği ile beraber günlük deneyimin dünyayı gittikçe bizlere açılmasını sağlayacak şekilde yersiz yurtsuzlaşması gibi. Böyle görüldüğünde, yersiz-yurtsuzlaşmanın getirdiği kültürel durum, insanın özündeki ahlaki durumdan ayrı ya da bu duruma karşı bir şeymiş gibi değil, onunla beraber gelişen bir şey olarak algılanmalıdır. Bu ölçülü, sade kozmopolitizm küre vatandaşlığının görkemli idealinden uzağa düşmektedir belki; ancak en azından temel olarak alabileceğimiz tavır, erişim sınırlarımız içinde olan bir tavır olarak görülmektedir.”⁶⁸

Sonuç olarak küreselleşme ile büyük ölçüde bir dünya vatandaşlığı kavramı da ortaya çıkmıştır. Artık dünyanın herhangi bir yerindeki yaşam tarzları gözlenebilir ve aktarılabilir olmaktadır. Kültürel tek tipleşmenin Amerikan kültürü odaklı olmasının ortaya koyduğu sorunlar bir yana, dayanışma ve iş birliğini destekleyici yaşam modelleri gibi pozitif değer taşıyan durumlar da söz konusudur burada. Bu modeller aynı zamanda doğrudan küresel dayanışma ve işbirliğini de desteklemektedir.

1.1.6.3. Küresel yoksullukla mücadele

Modernleşme ile beraber Batılı ülkelerin ekonomik üstünlük kazanma isteği daha da artmıştır. Teknoloji, ulusların ekonomik programlarının temelini yeniden inşa ederek daha çok para kazanma ve hükmetme duygularının gerçekleşmesi için kapitalist

⁶⁷ Akt.Tomlinson, a.g.e., s.276.

⁶⁸ Tomlinson, a.g.e., s.277-278.

yaklaşımlarını sürdürmelerine neden olmaktadır. Günümüzde uluslar arasında ekonomik dengesizliklerin arttığını ve birinin fakirliğinin diğerinin zenginliğine neden olduğu durumları gözlemlemek mümkündür. Öyle ki, dünyadaki ülkelerin hiyerarşik olarak sınıflandırılması bunun en yakın örneğidir. Ancak burada vurgulanması gereken nokta, gelişmiş ülkelerin ekonomik üstünlükleri sayesinde diledikleri gibi para politikaları üretebilmeleri ve dünyada en çok düşündürücü sorunlardan biri olan açlık konusunda çok ciddi adımlar atma konusunda da isteksiz olmalarıdır. Mesela, tahıl üretimi gibi temel beslenme ürünlerini kendi ülkelerinde yetiştirmektense diğer gelişmekte olan ülkelere satın almayı yeğlemektedirler. Böylelikle teknolojisini paraya çevirebilip teknolojik rekabeti engelleyerek kendi sermayelerini daha sağlam zemine kavuşturabilmektedirler.

Küresel çapta yoksulluk, politik tavırların bir sonucudur denilebilir. Öncelikle küresel yoksulluğun sınırları çizilip, bu yönde üretilen politikaların dünyanın zenginliğinin yok oluşuna nasıl yön verdiğini incelemek yerinde olacaktır. “Açlık yayılıyor, aç insanlar başkaldırıyor. Mısır’dan, Haiti’den, Zimbabwe’den, Kamerun’dan, Gine’den, Burkina Faso’dan, Senegal’den, Bangladeş’ten, Moritanya’dan, Mozambik’ten, Endonezya’dan, Özbekistan’dan, Bolivya’dan, Guatemala’da ayaklanma haberleri geliyor. Haiti’de hükümet çekilmek zorunda kaldı. Diğer ülkelerde güvenlik kuvvetlerinin sert müdahaleleri sonucu onlarca kişinin öldüğünü bildiriyor ajanslar.”⁶⁹

Görüldüğü gibi açlık ve yoksulluk sorunları dünya huzurunu ve sükûnetini tehdit eder boyuttadır. Yetersiz beslenme sorunları gelişmemiş ülkeleri diğer batılı ülkelere bağımlı kılarak dünya devletleri arasında yeni yapılaşmalara neden olmaktadır. Batılı zengin ülkeler gelişmemiş ülkeler üzerinde kendi emellerine hizmet edecek çeşitli kapitalist tahakkümler kurmakta olduğunu günümüzde gözlemlemek mümkündür. Nicel verilere dayandırıldığında açlık sorununun kronikleşmiş bir sorun olduğunu söylemek mümkündür. “Açlık yeni bir olgu değildir bu dünyada. Lakin neoliberal politikalarla iyice kronikleşti. Mesela 2007 rakamlarına göre, günde 24,000 insan ölüyor açlıktan; yaklaşık her altı kişiden biri akut açlık şartlarında yaşıyor. Dünyanın finans ve medya beyleri bunu bir ‘**talihsizlik**’ olarak görmeye alıştırdılar ‘**tok insanları**’; bu sayede, açlar çoğunluktaiken toklar çok büyük çoğunluğu seyreliyor on yıllardır. Ve açlar da,

⁶⁹ Küreyel Düşünce Platformu, www.kureyel.com, Erişim Tarihi: 01.08.2008

kâh sadakadan, kah baskı ve zulümle kontrol altında tutuluyorlar.”⁷⁰

Dünyadaki ulusların birbirlerinden farklı gelirleri mevcut kapitalist sistemin bir sonucu haline gelmiştir. Ülkeler arasındaki gelir farklarının oldukça yüksek olması küresel yoksulluğun aslında ne anlama geldiğini göstermektedir. “[...]Gelişmiş Batı ülkelerinde bir ailenin gıda harcamaları için ayırmak zorunda olduğu para, bütçesinin % 10-15’i kadarken; yoksul ülkelerde bu oran % 80-90’ı buluyor. Bu durumda olan ülkelerin toplam nüfusunun 5 milyara yaklaştığını da unutmayalım. Gıda fiyatlarındaki artış, açlıktan ölme tehdidini çok somut, çok yakıcı bir biçimde hissettiriyor bu insanlara.”⁷¹

Günümüzde sürmekte olan kapitalist sistem dünya yoksulluğuna bir açıklık getirmektedir. Kapitalist sistem ticari bağların yoğun olmasını ve sürekli olan alım-satımları gerektirir. Amacı dünyada ticareti artırarak zenginleşmek olduğu halde emeğin paraya dönüştürülmesinde izlediği yol pek iç açıcı değildir. “Kapitalist sistem madalyonun iki yüzü gibidir. Sistem bir tarafı sürekli olarak zenginleştirip güçlendirirken, diğer tarafı ise gittikçe az geliştirmekte, yoksullaştırmaktadır. Bir tarafı sürekli güçlendirmektedir çünkü, azgelişmiş ülkelerin kendi gelişimleri için kullanacakları kaynakların büyük bir bölümü, ticaret yoluyla bu ülkelere aktarılmaktadır.”⁷²

Kapitalist sistem güçler dengesi kurmada yanlı bir rolü desteklemektedir. Gelişmemiş ülkelerin ürettikleri ile ithal ettikleri arasındaki eşitsizlik ekonomik liderliği çoğunlukla batıya vermiştir. Dolayısıyla, “[...]mülkiyeti elinde bulunduran bir sınıfın buna sahip olmayan ve yaşamak için emeğini satmak zorunda kalan diğer bir sınıfı sömürmesiyle işleyen bu sistem, sömürü oranları yüksek tutulduğu oranda genişleyebilmekte, en önemlisi de ancak bu şekilde kendisini yeniden üretebilmektedir. Bu eşitsizlikler ve eşitsiz gelişim uluslar arası düzeyde de aynı şekilde sürmekte, emeği ve sermayeyi denetleyebilen güçler ancak uluslar arası sistemin güçlü tarafını oluşturabilmektedirler.”⁷³

BM ülkelerinin durumunu gösteren tablo kapitalist sistemin yarattığı düzenin ortaya çıkardığı sömürü sistemine işaret etmektedir. Çünkü, “BM’ye üye 192 ülkeden

⁷⁰ Küreyel Düşünce Platformu, www.kureyel.com, Erişim Tarihi: 01.08.2008

⁷¹ Küreyel Düşünce Platformu, www.kureyel.com, Erişim Tarihi: 01.08.2008

⁷² Şahin, Çiğdem, **Kapitalizm ve Yoksulluk, Çivi Yazıları**, İstanbul, 2000, s.286.

⁷³ Şahin, a.g.e., s.287.

122'sinin toplam dış borcu 2 trilyon doların üstünde. Bu borçların faizleriyle ödenmesini sağlama görevi IMF'ye verilmiş. IMF, bu görevini yerine getirmek için, 'yapısal uyum programları' dayatıyor borçlu ülkelere. Bu programlara göre, borçlu ülkeler şeker kamışı, kahve, kakao gibi ihraç edebilecekleri ürünler yetiştirmek zorundadırlar ki döviz elde etsinler ve böylece borçlarını ödeyebilsinler. Sonuçta ekilebilir alanlar ve tarımsal işgücü, bu ülkelerdeki insanların temel ihtiyaçlarını karşılamaya tahsis edilmiyor. Bu ihtiyaçları karşılamamanın tek yolu kalıyor: zengin ülkelerden ithal etmek. Uluslar arası piyasada fiyatlar böyle ani ve hızlı artınca da, ithalat yapılamıyor, kıtlık başlıyor, açlık başlıyor. Bunun kuraklık gibi geçici faktörlerle değil sistemin işleyişiyle ilgili olduğunu anlamak için ekonomist olmaya da gerek yok”⁷⁴

Görülüyor ki, batının ekonomik ve politik baskınlığı kendi üzerine negatif eleştirileri çekmektedir. Batı sahip olduğu kültürel özgünlüğünü evrenselleştirirken özgünlüklerinden taviz vermemesinin yanı sıra ekonomik zenginleşme iktidarını elinde tutarak yine evrenselleştirmemektedir. Mevcut bu ideoloji diğer toplumların kültürlerini yok saymakta ve ekonomik anlamda da diğerlerini yani gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkeleri sömürmektedir. Sonuç olarak da bu durum küresel yoksulluğa neden olmaktadır. Yukarıda açıklanan tablo küresel yoksulluğun teşhisini koymaktadır ve sorunun çözüme kavuşturulması için mücadele edilmesi gereken durumlar ekonomik baskınlığın tekelleri politiklardan uzak bir zemine oturtulması ve IMF gibi fonların verdikleri paralarla diğer ülkeleri politik ve ekonomik olarak zapt etmesinin ortadan kaldırılmasına dayanmaktadır denilebilir.

1.1.6.4. Küresel terörizmle mücadele

Terörizm, savunulan bir görüşü meşru ve haklı göstermek için politik arena dışında şiddete başvurma eğilimidir. Kimilerine göre ise, kurumsal siyasetin yozlaşmış şeklidir. Terörizm, haklı olduğunu düşündüğü konularda karşı çıktığı politik tutum ve yönetime karşı daha çok kanlı eylemlerde bulunarak kabul ettirmek için çabalar, ancak bu çaba ne kadar kanlı olursa olsun kendi politik görüşünü kabul ettireceği bir zemin bulma konusunda başarısızdır. Haklı olduğunu gösterme yolu olarak; savaşmayı, şiddeti ve anarşiyi seçen terör davasında lehine tezahürat edecek herhangi bir lider bulamaz.

⁷⁴ Sancar, Mithat, “Açlık Çoğunluktur, Tokluk Ayıptır”, www.kureyel.com, Erişim Tarihi: 22.07.2008

Terörizm, en öncü savaş aracı olarak şiddeti kullanır. Şiddetin bir organizasyon tarafından suçlu ya da suçsuz insanlara karşı rastgele kullanılması ve bunun sonucunda da savunulan politik görüşün veya tavrın karşı tarafa kabul ettirilmesi amacını gütmesi, terörist grubun haklı olup olmadığı tartışmalarını ortaya çıkarabilir. Elbette ki şiddetin savunmasız ve suçsuz insanları hedef alması terörizme karşı insanlarda kin ve nefret duygusunun ortaya çıkmasına neden olmuştur.⁷⁵

“Şiddetin genel anlamıyla yükselişe geçmesi, Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra dünyada iyiden iyiye güç toplamış olan (...) barbarlaşma sürecinin bir parçasıdır. Barbarlaşmanın artması, özellikle kuvvetli ve istikrarlı devletlerce idare edilen ve (teoride) liberal siyasal kurumlara sahip olan, kamusal söylemin ve siyasal kurumların sadece birbirini dışlayan iki mutlak terim olarak ‘şiddet’ ile ‘şiddet dışı’ arasında ayırım yaptığı ülkelerde çarpıcı boyutlardadır. ... Bu, ulusal devletin sahip olduğu 19. yüzyılın gelişmiş, dolayısıyla teoride olmasa bile pratikçe oldukça yüksek dozda şiddete karşı her zaman toleranslı davranmış devletlerinde (ABD hariç olmak üzere) sivil nüfusun toptan silahsızlandırılmasıyla el ele yürüyen, baskıcı güç tekeli ve kaynaklarının belli bir kısmını kaybetmiş, yurttaşları yasalara uymaya zorlayan meşruiyet duygusununsa daha da fazlasını kaybetmiş durumdadırlar.”⁷⁶

Daha sonraki süreçte şiddetin dozu daha da artmaktadır. Öte yandan, bu süreçte, “sınırsız şiddete yol veren daha tehlikeli bir etkenle karşı karşıyayız. Bu da, hem uluslar arası, hem de ülke içi çatışmalarda 1914’ten beri egemen olan, bir insanın, zafere ulaşmak ya da yenilgiden kaçınmak için mümkün olan her türlü aracı hem meşru, hem de başvurulmasını zorunlu gösterecek derecede kendi davasını haklı, düşmanın davasını korkunç görmesini sağlayan ideolojik inançtır. Bunun sonucu, gerek devletlerin, gerekse isyancıların barbarca pratiklerini ahlaken geçerli saydırmaya kalkışmalarıdır. 1980’lerde, Peru’daki Sendero Luminoso (Aydınlık Yol) örgütünün genç militanlarının, vicdanları rahat olarak köylüleri toplu halde öldürmeye tamamen hazır oldukları görülüyordu: Ne de olsa böyle koşullarda duygu sahibi insanlar olarak değil, bir davanın askerleri olarak hareket ediyorlardı. Yeni gelen acemi askerlere öğretecekleri işkence

⁷⁵ Halwani, Raja, “Terrorism: Definition, Justification, and Applications”, Social Theory and Practice, Social Theory and Practice-Florida State University, Vol.32, 2.Sayı, 2006, s.289+

⁷⁶ Hobsbawm, Eric, **Küreselleşme, Demokrasi ve Terörizm**, Çev. Osman Akınbay, Agora Kitaplığı, 2008, s.133.

tekniklerini siyasal tutuklularda deneyen ordu ya da donanma subaylarının da, mutlaka bu konuda özel bir yeteneğe sahip vahşiler veya sadıklar olmaları gerekmiyordu.”⁷⁷

Günümüzde yaşadığımız şiddetin nasıl bir durumda olduğu ile ilgili olarak ise şunlar söylenebilir: “Şimdi içinde bulunduğumuz yüzyılın başına egemen olmuş görünen üçüncü aşamada, siyasal şiddet sistematik bir şekilde (gerek Başkan George W. Bush yönetimindeki ABD’nin politikalarından, gerekse 19. Yüzyıl sonu anarşizminden sonra herhalde ilk defa bilinçle ulus-aşırı eylemlere girişen bir terörist hareketin kurulmuş olmasından dolayı) küresel çaplı bir nitelik kazanmıştır. Bu noktada da kitlesel halk desteği yine önemsiz bir hale gelmektedir.”⁷⁸

Bununla birlikte, medyanın terörizm ile ilgili yaptığı yayınlarda özellikle de yazılı basında, gazete manşetlerinde, duygusallığın yoğun bir şekilde hissedilmesi, “terör” kelimesine alçaklık, dehşet, kan dökme vb. olumsuz içerikli birçok anlam ilişkisi yüklemiştir. C.A.J. Coady’e göre, “terörizmi tanımlamak, onu çevreleyen ahlaki konuları uygun bir şekilde ele almak gerektiği için önemlidir. Bu sözcüğün ifade ettiği tanım: politik amaçlarından dolayı savaş dışı sivillere (bir anlamda ‘masum’lara) ya da onların mallarına saldırarak organize şiddet kullanmadır.”⁷⁹ Başka bir ilgi çekici tanıma göre ise: “Eğer hedeflenen şeyin bir şekilde federal hükümet ile bağlantısı varsa, açık uçlu ‘Terör’e karşı savaş’ için mücadele etmeye tesis edilmiş ‘Vatan Güvenliği’ rejimi adı altında belirlenen her suç -çoğu tuhaf fakat şiddet içermeyen muziplikler- terörizm olarak tanımlanabilir.”⁸⁰ Terör kelimesi terörizmden bir bakıma ayrılmaktadır. “Terör, ‘yıldıрма, korkutma, cana kıyma, malı yakıp yıkma’ amacı taşımaktadır. Terör kavramı uzun süreli bir korku ve dehşet durumunu ifade etmektedir. Terörizm kavramı ise, bu durumun ortaya çıkarılmasını amaçlayan stratejiye vurgu yapmaktadır. Terörizm, siyasal nitelikli amaçlara ulaşmak için kullanılan ve psikolojik yanı ağır basan bir savaş biçimi, siyasal süreci etkilemeyi amaçlayan şiddet eylemleri olarak tanımlanmaktadır. Terör bir eylem biçimi iken, terörizm bir doktrin olarak karşımıza çıkmaktadır.”⁸¹

Terör kelimesi küresel çağ da hesaba katıldığında daha karmaşık bir durumu

⁷⁷ Hobsbawm, a.g.e., s.135.

⁷⁸ Hobsbawm, a.g.e., s.141.

⁷⁹ Halwani, a.g.m., s.289.

⁸⁰ What is “Terrorism?” The new American Dergisi, Vol.20, Sayı 26, 27 Aralık 2004, American Opinion Publishing, 2004, s.7

⁸¹ Yüksel, Erkan, “Medya Gerçeği, Gerçek Yaşam ve Terör Haberciliği”, Terörün Görüntüleri, Görüntülerin Terörü, Çizgi Kitabevi, Konya, 2004, s. 45, aktaran: Özkan, Abdullah, “Küresel Terör ve Medya”, Milli Gazete 17 Kasım 2007, <http://www.haberdem.com/news/3803/KURESEL-TEROR-VE-MEDYA.html>, Erişim Tarihi: 19.06.2008

içerir. Günümüzde teknolojik imkânlarla birlikte, terör, artık her bir toplumu tehdit eder hale gelmiştir. Bu durumda terör, yereliktен çıkıp uluslararası bir soruna dönüşmüştür. Bu dönüşümü hızlandıran en etkili neden, iletişim olanaklarının artması ve özellikle de medya aracılığı ile terör lehine yapılan propagandalar ve yayınlardır. Küresel dünyanın iletişim olanakları ile terör yandaşları ve grupları büyük kitlelere kendi emellerini içeren söylemlerini kolaylıkla ulaştırabilmekte ve bunun sonucu olarak da, terör uluslararası bir sorun olarak küresel terörizmi doğurmaktadır. “Televizyonun her tarafa yayılması, doğrudan karar alma mercilerindekileri değil de medyada azami etkiyi doğuracak şekilde siyasal düzlemde daha etkili eylemleri körüklemiştir. Her şey bir yana, ABD’nin 1980’lerde Lübnan’da, 1990’larda Somali’de ve –işin gerçeği- 2001’den sonra Suudi Arabistan’daki resmi askeri varlığını bu tür eylemler sona erdirecekti. Barbarlaşmanın tatsız işaretlerinden birisi, teröristlerin, dünya ekranlarına ulaşma koşuluyla sıradan insanlara yönelik toplu cinayetlerin, çoğu ünlü ya da sembolik hedeflere yönelik bombalı eylemlerden bile daha fazla manşet değeri taşıdığını keşfetmeleridir.”⁸² Medya, kullandığı dil ile terörün kendi politikalarını kabul ettirme yolu olarak tehdit içeren kan dökme, yok etme, mala zarar verme vb. içeren söylemlerini büyük kitlelere ulaştırabilmektedir. Çünkü bir dilin ifade zenginliğinden yola çıkarak aktarılmak istenen mesaj “imalı” birçok yolla verilebilir. Bir dilin biçimsel özelliklerinden hareketle aktarılmak istenen mesaj için çeşitli yollar seçilebilir. Bu yollar, birçok kavşağın kesiştiği yolda alternatif yolları bilen birinin gitmek isteği yere kısa olan yolu seçerek, trafik sıkışıklığından ve trafik ışıklarından dolayı bekleme yapmadan hedefine varmasına benzetilebilir. Bu alternatif ve etkili olan yollar bir dildeki anlam araçlarıdır. Metaforlarla yapılan dolaylı benzetmeler, kişileştirme sanatıyla yapılan bir nesne ya da durumun canlı bir varlıktaki özelliklerle benzeştirilmesi ya da karşılaştırma yoluyla çeşitli dil içi araçlardan yararlanılarak ifade zenginliği, okur ya da alıcı kitleye taraflı bir mesaj vermede başarılı yollar olarak seçilebilir. Bu gibi örnekler gazeteslerde ve televizyon programlarında sıklıkla rastlanılabilir. Terörizm içerikli medya ürünleri takip edildiğinde ve bunların söylem analizi yapıldığında kişileştirme sanatından oldukça çok yararlanılmaktadır. Özellikle dünya gündeminde baskın bir yer tutmuş olan küresel terörizme en can alıcı örnekler batılı medya tarafından Irak’ın eski devlet başkanı ve 11 Eylül saldırısını gerçekleştiren İslami terör örgütü verilmektedir. Batılı yazılı basın takip

⁸² Hobsbawm, a.g.e., s.141.

edildiğinde, Amerika ile Irak arasında gerçekleşen savaş öncesinde ve sonrasında “savaş” kelimesi ile birlikte “demokratikleştirme” ve “barış getirme” sözcüklerinin verilmesi iyi birer metafor sayılabilir. Bu şekilde “savaş” terimine sözlük anlamının dışına çıkılarak “meşruluk” anlamı da yüklenmiş olur. Buradaki yanlı tutum, şüphesiz, medyanın objektif olma kaygısından uzak bir durumdur. “Irak ile yapılan savaş, Amerikan ve İngiliz medyasının rolü hakkında birçok soruyu beraberinde getirmiştir. Rollerinin bilgilendirme olduğunun savunulmasına rağmen, haber metinlerinde görülen savaş öncesi duyarlılık, halkı bilgilendirmek için “ilk olmak için acele et” ilkesinden dolayı diğerlerinin objektif haber vermenin en son ilke olduğuna inanmalarına neden olmuştur.”⁸³

Öte yandan, savaş zamanında gazetecilikte de yeni bir tür ortaya çıkmıştır. Bu gazeteciliğin adı “İliştirilmiş Gazetecilik”tir (embedded journalism). İlişik olma teriminin gazetecilikte yeni bir tür olarak kabul görmesi, savaş zamanında bazı güçlü yayın organlarına ait habercilerin askerlerle birlikte cepheye gönderilmesinden ötürüdür. Askerlerle aynı çatışma ortamını yaşayıp onlarla birlikte yemek yiyip yirmi dört saatini onlarla birlikte geçiren gazeteciler savaşın gidişatı hakkında izleyicilerine cepheden sürekli sıcak bilgi aktararak daha çok kitleye hitap ederler. Bu gazetecilik türünün en popüler olduğu dönem, yine Amerika ile Irak arasında yaşanan körfez savaşıdır. Birçok haber eleştirmenine göre, bu tür gazeteciliğin halkı en kısa sürede olan gelişmeler hakkında bilgilendirmesine rağmen, yapılan haberlerin yanlılığı konusunda tutumların nesnellikten uzak oluşu ciddi bir sorundur. Çünkü askerlerle birlikte uyanıp, hatta onlarla birlikte eğitim gören, aynı yemeği yiyip aynı cepheye intikal ederek silah seslerini onlar kadar yakından duyan birçok “ilişik gazeteci”nin cephedeki askerlerin psikolojik durumlarına bürünmemeleri mümkün değildir. Söz konusu durumda, savaşan taraf olarak karşı cephedekilerin düşman ve haksız oldukları önyargısı yaptıkları haberlerde çeşitli mecazlarla okuyucunun zihninde resmedilmektedir. Böylesi bir yanlı tutum gazetecilerin askerlerle birlikte geçirdiği süreçten etkilenecek oluşan bir psikolojik süreçtir.⁸⁴

“1990–1991 Körfez Savaşı’nda, medyanın savaş alanlarına yaklaşmasına izin

⁸³ Kopytowska, a.g.e. s.357.

⁸⁴ Pfau, Michael; Haigh Michel M.; Logsdon, Lindsay. “Embedded Reporting During The Invasion and Occupation of Iraq: How the Embedding of Journalists Affects Television News Reports”, Journal of Broadcasting & Electronic Media, Broadcast Education Association, Vol. 49, Sayı 4, 2005, 468+

verilmeyerek, Vietnam'dakine benzer bir durumun oraya çıkmaması için sistematik çabalar harcanmıştı. Fakat bu tedbirler işe yaramadı, çünkü artık, Washington'ın öyle anlatılmasını istemediği haberler aktarmaktan çekinmeyen –ve fiilen Bağdat'tan yayın yapan- CNN gibi medya kuruluşları vardı. Irak Savaşı sırasında kontrol da sağlanamadığından, başka ve daha etkili yollar aramaya başlanmıştı. Bu yeni yollar doğrudan denetim biçimine bürünebilirdi, fakat hükümetler ile tekelci medya sahiplerinin bir araya gelmesinin, diyelim Fox News'dan ya da İtalya'da Silvio Berlusconi'den daha büyük etki doğuracağı kesindir.”⁸⁵

Objektif olma ilkesinin sadece ilk haber veren kaynak olma kaygısından dolayı ihmal edilmesine inanmak yeterli bir mazeret olamayacaktır. Batılı medyanın ve haberlerini ilettiği kitlenin olaylara karşı tutumu ve bakış açısı ile ulusallık konularındaki muhafazakâr eğilimleri, haberciliğin en temel kuralı olan tarafsızlık ilkesinin yıkılmasındaki diğer önemli nedenler olarak görülebilir.

Savaş zamanında yanlı bir bakış açısının sezildiği Amerikan medyası yaptığı haberlerdeki dil ile söz sanatlarını kullanarak kendi halkının bakış açısından birçok örneğe yer vermiştir. Söz konusu duruma ilişkin olarak, “çok sayıda medya eleştirmeninin ifade ettiği gibi, haber başlıkları duygusal bir motif olan ve sürekli yinelenen “Saddam'ı cezalandır” gibi sayısız savaş propagandaları ile doludur ve böylelikle “toplu imha silahları”, “şeytanın baltası”, “şok ve korku” ve “özgürlük savaşı” gibi bir grup propaganda temalı ifadeler, Iraklı sivillere askeri müdahalenin sonuçlarını gözden kaçırmaya hizmet etmek için ve bütün bu adımların Irak'a karşı olan koalisyon güçleri tarafından atıldığını doğrulamak içindir.”⁸⁶

Sonuç olarak, kitle iletişim araçlarının büyük kitlelere seslenebilmesi sayesinde terör gruplarının kurulu siyasal düzene karşı olduklarını göstermek için en çok başvurduğu araç olmasından ötürü terör sorunu uluslararası bir nitelik kazanmıştır. Küresel terörizmin dolaylı kök salmasını kolaylaştıran etmenler, televizyonların, gazetelerin vb. haberlerinde kullandıkları dil ile oluşturdukları imalı söylemlerdir. Elbette ki medya bu şekilde küresel terörizmi destekleme gücüne sahip göstergeler sunmak yerine, bu gücünü pozitif bir katkıya da dönüştürerek küresel terörizmle mücadelede en etkili çözüm yolu olabilir.

⁸⁵ Hobsbawm, a.g.e., s.180.

⁸⁶ Kopytowska, a.g.m., s.357.

1.1.6.5. Kültürel önyargılarla mücadele

Bireyler ve toplumlar yaşadığı çevrede olup biteni kolaylıkla anlamlandırdıkları ölçüde onlara makul birer sebep bulabilirken, yabancı toplumların yaşam tarzını, davranış biçimlerini, vb. de yadırgayabilirler. Benmerkezci tutumlar, bireyleri yaşanan her şeyi kendi toplumunun gerçeklerine göre düşünüp değerlendirmeye yönlendirir. Ayrıca, bireylerin sosyalleştiği toplum, başka insanlara veya toplumlara karşı belirli ön bilgiler de sunmaktadırlar.

Önyargı kelimesini Alphons Silbermann şöyle tanımlamaktadır: “... Önyargı, daha önceden belirlenmiş ve bir sonraki kararı etkileyebilen bir şey, bir kişinin ya da bir şeyin çeşitli durumlara, olgulara ya da olaylara göre oluşan olumlu veya olumsuz kanaatidir. Bu kanaat ya da onun yön verdiği davranış, varsayılan, ortam nedeniyle kontrol edilmeksizin kabul edilen, dikte edilen düşünce olarak ve buna benzer daha birçok şekilleriyle ortaya çıkmaktadır. Çeşitli alanlardaki bilimsel sözcüklere gelince, ‘önyargı’ kavramının bilimsel araştırması, özel bir bakış açısına sahiptir. Hepimizin düşünce anası olan felsefe, ‘önyargı, bir kimsenin bir şeyi bildiğini sandığı, yani bildiğini kontrol etmeksizin kabul ettiği şeylerin tümüdür’, demektir. İnsan bir karara varmak için tüm var olanlardan bir seçim yapar. Bunu yaparken kanıtlanabilir gözükmeyen şeyi örtbas eder ve yanıltıcı bir görüntü oluşturur.”⁸⁷

Bu bağlamda, önyargı birçok özellik içerir. Bunlar: “... Kin, kıskançlık, kişisel çıkar, mücadele, rekabet, can sıkıcı durum, huzursuzluk, şaşkınlık ve reddetmek ile yadsımanın içerdiği her şey. ‘Hayır, davranışlarımdan sorumlu değilim’; ‘zenciler pis kokar’; ‘Kaynanalar kötü niyetlidir’; ‘Yahudilerin burunları kavislidir’; ‘Domuzlar pistir’; ‘Tatlılar sağlığa zararlıdır’; ‘İşçiler eğitimsizdir’; ‘İngilizler ikiyüzlüdür’; ‘Teknik, sanatı bozmaktadır’; ‘Çıplaklık ahlaksızlıktır.’ Günlük yaşamda buna benzer haykırışlar o kadar çok kullanılmakta ki, insanların mantığının sahipsiz kaldığı düşünülebilir. Ya da Platon’un bir cümlesinde değindiği üzere, ‘mantığa saygı duyulmasına ya da önemsenmemesine göre, insanlar nasibini ondan az ya da çok alırlar’. Fakat yine de böyle değil. Çünkü aksi halde, tüm yaşamımız, gerçek olmayan şeylerin sendeleyeni ayakları üzerine kurulmuş olurdu. Unutulmaması gereken şey, - hatalı karar, taraf tutmak, saplanıp kalmışlık, zümre zihniyeti, fanatizm, dik kafalık, dar görüşlülük ya da dar kafalık gibi- anlayış, tercih, ahlak kuralı, dürüstlük, güvenilir

⁸⁷ Silbermann, Alphons, **Bütün Giritliler Yalan Söyler, Önyargılarla Yaşama**, Çev. Yasemin Bayer, Telos Yayıncılık, İstanbul, 2002, s.15.

olma, yükünü hafifletme ve her şeyden önce de irade özerkliği olarak önyargının varlığını sürdürüyor olmasıdır.”⁸⁸

Bu tür bilgiler tarihsel süreç içerisinde farklı toplumlarla etkileşim sonucu yaşanmış olaylardan pay çıkarma ile yapılan değerlendirmelerdir. Kültürlerarası iletişimde bu karşılıklı önyargılar toplumların birbirleriyle etkileşime geçme süresinin gecikmesine neden olmaktadır. Nitekim “Bireylerin kendilerine yabancı olan kültürler ve bu kültürlerin üyeleri hakkında, o kişilerle karşılaşmadan önce var olan düşünce ve yargıları iletişim sürecini etkiler.”⁸⁹ Bunlardan başka, önyargı kavramının neler içerdiği konusunda şunlar söylenebilir: “Olumlu ya da olumsuz olarak bir bireyin ya da grubun doğrulanmamış, uyumsuzluğa neden olan yönelimleridir. Düşmanlığa neden olan önyargılar, baskın bir nüfusun etnik köken, cinsiyet, dinsel veya dilsel bakımdan azınlık üzerine bir ayrımcılık kurmuş ve tarih boyunca büyük acıların yaşanmasına neden olmuştur. Bazı araştırmacılar önyargıyı köklü bir ‘yabancı fobisi’ olarak, bazıları da dinsel veya ulusal şovenizm ve ekonomik rekabet korkusu olarak nitelemişlerdir. Çoğu da, önyargıların öğrenildiği ve farklı toplumların üyelerinin ortak bir amacı gerçekleştirmek için bir araya geldiğinde ya da farklı gruplardan olan bireyler birbiriyle evlendiğinde, önyargılı tutumların azalacağı konusunda hemfikir olmuşlardır. Önyargılarla ayrımcılık birbirinin devamına ve gelişmesine neden olduğu için, ayrımcılığın ortadan kaldırılmasıyla önyargılar da azalacaktır. Ayrıca ayrımcılığı destekleyen kuruluşlardaki bir değişiklik, çoğunlukla davranışlarda da değişiklik yaratacaktır.”⁹⁰ Bahsedildiği gibi, farklı toplumların birbirleri ile iletişim kurma gerekçeleri arasında günümüzde çoğunlukla ekonomik ve politik kaygılar yer almaktadır. Öte yandan, dünyanın farklı coğrafyalarında yaşayan insanların yaşama biçimlerini öğrenme istekliliği de kültürlerarası iletişim sürecinde rol oynamaktadır. Günümüzün iletişim olanakları düşünüldüğünde, artık toplumların birbirlerini detaylı olarak tanımasalar bile haklarında az çok bir bilgiye sahiptirler. “Katılan tarafların birbirleri hakkında ön bilgiye sahip olmadıkları hiçbir iletişim durumu, dolayısıyla hiçbir kültürlerarası iletişim süreci yoktur. Bunun yerine, herkes, iletişim kurduğu diğer birey hakkında kafasında önceden oluşturduğu resimlerle ya da gündelik dilde hemen her zaman olumsuz anlam taşıyan, kalıp yargı ve stereotip dediğimiz ön bilgilerle

⁸⁸ Silberman, a.g.e., s.13.

⁸⁹ Kartarı, Asker, **Farklılıklarla Yaşamak**, Ürün Yayınları, Ankara, 2006, s.213.

⁹⁰ **The Columbia Encyclopedia**, Columbia University Press, 6. Sayı, New York, 2007, s. 39066.

iletişimde bulunur.”⁹¹

Yerel toplumlar, kültürel olarak farklı gördükleri toplumları ‘ötekiler’ olarak değerlendirir ve böyle bir yaklaşımla kültürlerarası iletişim sürecine girilir. Bu süreçte hedef kültüre olan yaklaşım doğal olarak daha temkinli ve önyargılı olacaktır. Bu bağlamda dinsel farklılıklar dikkat çekicidir. Farklı dinlere mensup toplumlarda insanların beslenme alışkanlıkları o toplum için önyargılı tutumları besler. Örneğin Müslüman toplumlarda domuzdan elde edilen ürünlerin tüketimi yasaktır. Müslüman bir toplumda yetişen birey, bu durumda yabancı toplumların beslenme alışkanlıklarını yadırgayabilir. Dolayısıyla, “kültürlerarası karşılaşmalarda iletişim süreci hiçbir zaman sıfır noktasından başlamaz. Bu tür etkileşimlerin hemen hepsi, çoğunlukla bilinçsiz olarak, başka gruplarla ilgili deneyimleri içeren kolektif bellekten çıkarılan önceki etkileşim deneyimlerinin etkisinde kalır. Her kültürel temas, bireyin kendi ya da mensubu olduğu grubun, her defasında ‘yabancı’ olarak kabul ettikleri ile ilgili deneyimlerin üzerine kurulur. Karşılaştığımız her insan hakkında, ya genelleştirmeler yaparak ‘Avrupalı’, ‘siyah’, ‘Asyalı’, ya da daha spesifik olarak ‘Araplar’, ‘Çingeneler’, ‘Almanlar’, ‘İngilizler’ gibi kategorik ön bilgilerimizi ve düşüncelerimizi anımsarız. Bu hazır enformasyon ve düşünceler gerçekleşen iletişim üzerinde belirleyici etki yapar.”⁹²

Kültürel önyargıları destekleyen tutumlar ve önbilgiler kültürlerarası iletişim sürecinde olumsuz bir etki yaparak toplumların birbirlerini anlamamasına neden olur. Böylelikle karşılıklı etkileşim yoğunluklarının azalarak birbirleri hakkında itici ve yargılayıcı olmalarını destekler. Bu durum küreselleşme sürecinde savaşların ve sömürgeciliğin yeşermesine neden olarak dünya barışını tehdit etmektedir.

Kültürlerarası önyargıları ortadan kaldırarak hem dünya barışına katkı sağlamak, hem de küresel çağın hedeflediği gibi, aradaki sınırların kalkarak dünyadaki toplumların birbirlerine kültürel ve politik arenalarda entegre olmasını sağlayarak daha yaşanılabilir bir dünya zemini oluşturmak için “[...] amaç, etkileşime katılan farklı kültürlerden bireylerin kültürel farklılıkları tanıması, onlara saygı duyması ve hoşgörüsüyle karşılaşmasını, böylece farklı kültürel ortamlarda etkin iletişim kurabilmesini sağlamaktır.”⁹³

Kültürlerarası etkin bir iletişimin sağlanmasında elbette ki sahip olunan dil

⁹¹ Kartarı, a.g.e., s. 214.

⁹² Kartarı, a.g.e., s. 224.

⁹³ Kartarı, a.g.e., s.238.

yeterliliği de başat bir etkiye sahiptir. Yabancı bir dil mantığı ile düşünebilme ve kültürel farklılıkların bilincinde olarak iletişime geçme şüphesiz ki kültürlerarası başarılı bir iletişim yaşanmasını sağlayacaktır. Öte yandan, yargılayıcı tutumları ortadan kaldırmak yine etkin bir iletişime zemin hazırlayacaktır. “Yargılayıcı olamamak, bireyin kültürlerarası iletişim sürecinde diğerlerini içtenlikle dinlemesine engel olan önyargılara sahip olmamasını ifade eder. Yargılayıcı olmamak, aynı zamanda etkileşime katılan diğer bireylerin, istekle dinlenildiklerini görerek, kendilerini psikolojik olarak rahat hissetmelerine yardım eder. Etkileşenlerin karşılıklı olarak durumdan hoşnut olmaları, kültürlerarası iletişim yeterliliği için bir ölçüttür.”⁹⁴

Sonuç olarak, farklı toplum mensuplarının iletişim sürecinde olumsuz rol oynayan sosyalleşme süreci içerisinde kazanılmış önyargılı tutumlar etkili bir iletişim sağlamaya yönelik büyük bir engeldir. Kültürlerarası iletişimin sürekli önyargılı tutumlarla gerçekleşmesi, dünya sükûnetini bozan olumsuz bir durumdur. Önyargılı tutumların ortadan kaldırılarak, günümüz modern dünyasında daha entegre olmuş anlayışlı bireyler ve dolayısıyla da toplumlar oluşturmak için iyi derecede bir yabancı dil bilgisine ve kültürel farklılıkların bilincinde olmaya ihtiyaç vardır. Böylelikle hem iletişim süreci sağlıklı bir şekilde işleyecek, hem de yargılayıcı tutumlar ortadan kalkacaktır.

⁹⁴ Kartarı, a.g.e., s.240-241.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM VE GÜNDELİK YAŞAMIN ÇOK-KÜLTÜRLÜ YAPISI

Kültürlerarası iletişim, modern dünyamızın en çok gerektirdiği bir ihtiyaç halini almıştır. Sınırların ortadan kalkarak insanların ve toplumların birbirleri ile etkileşim sürecine girmeleri, modern dünyanın ekonomik ve politik gereklerindendir. Farklı kültürlerin birbirleriyle anlaşma sürecinde ortaya çıkan iletişim ağı, bazen çok karmaşık olabilmektedir. Çünkü aynı toplumun bireylerinin aynı gündelik yaşamı paylaşmasından ve kültürel normlarının aynı olmasından dolayı iletişim akıcı olurken, bu bireyler farklı normlara sahip bireylerle iletişime girdiğinde çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunlar çoğu zaman yerel kültürel değerlerin iletişim kurulan hedef toplumda da var olduğu varsayımından kaynaklanmaktadır.

Modern dünya, eskiye oranla, insanların günlük hayattaki ilişkilerini, giyiniş biçimlerini, eğlenme biçimlerini ve hatta beslenme biçimlerini yeniden şekillendirmiştir. İnsanlar iletişimin olanakları sayesinde haberdar oldukları ‘öteki’ yaşamlardan çeşitli numuneler alarak, ya onları kendi kültürel normlarına göre yeniden yorumlayıp özgün biçimler oluşturmakta ya da kendi kültüründeki bir normun yerine koymaktadır. Her şeyden önemlisi de, artık günlük yaşam, tek bir kültüre sahip çıkmamaktadır. Bireyler geleneksellikten çok, popüler olanı yeğlemektedirler. Bahsedilen duruma ilişkin olarak toplumumuzda değişim gösteren beslenme biçimi olarak ‘fastfood’ örneği verilebilir.

Yine Amerikan kültürel tahakkümüne, kültürel ikonlarına ilişkin olarak da en göze çarpan örnekler olarak hamburger, Mickey Mouse ve Coca-Cola verilebilir.⁹⁵ Dolayısıyla günlük yaşamda kültürel açıdan karşılaşılacak durumlar, farklı toplumların iletişim sürecindeki sorunları oluşturan yerel normların hedef kültüre aktarılması ve hedef kültürün yaşam tarzının ve hayatı algılayış modellerinin yerel değerlerle çatışarak o kültürde kendine ya yeni bir biçimde yer bulması ya da tamamıyla yerleşmesidir. Bu bağlamda, kültürlerarası iletişim, karşılıklı anlamsal aktarımlar sürecinde oldukça karmaşık görülebilir.

“‘Kültür içi’ (intracultural) iletişim de dâhil olmak üzere, her iletişimde birbirine ‘denk’ birçok sözlü ve sözsüz kodlar kullanılır. Kültürlerarası iletişimde de sözlü ve sözsüz kodların eşzamanlı ve paralel kullanımının mevcudiyetinden yola çıkılır. Çok

⁹⁵ Tomlinson, a.g.e., s.114.

dilli bireylerde anadil ile ikinci veya üçüncü yabancı dil arasında örtüşmeler ya da çelişkilerin ortaya çıkması gibi, sözsüz kodlar düzeyinde de ‘denklik’ çok ender gözlenir. Her sözsüz kodun kendine özgü ‘stil’i, ‘tarz’ı vardır. Her birey, üyesi olduğu kültürün ‘düşünce tarzı’na, ‘dünya görüşü’ne dayalı sözsüz kodlar kullanır ve etkileşimde bulunduğu bireyden, belirli tepkiler, ‘feedback’ler bekler. Bütün bunlar kültürlerarası ‘yanlış anlama’nın önemli kaynaklarını oluşturur.”⁹⁶ Bu yüzden, yanlış anlaşılmaları giderebilmek için kültürlerarası farklılıkların neler olduğunun önceden kestirilmesi gerekmektedir.

Gündelik yaşamda, kültürlerarası ilişkilerde ve kişilerarası ilişkilerde bireylerin dâhil olduğu grubun bağlamsal özelliklerini yansıttıkları görülebilir. Bununla birlikte, gündelik yaşamın çok kültürlü yapısında, kişilerarası iletişimi sağlıklı bir şekilde başaramak için, bireylerin sahip oldukları ortak yönler önemlidir. Gündelik yaşamın çok kültürlü dokusunda iletişim faaliyetlerinde, genellikle bireysel özellikler ve ait oldukları grubun geleneksel özellikleri ön plana çıkar. Bu durumda, çok kültürlü yaşam tarzının iletişim sürecinde bireysel özgünlükler ve bireylerin ait olduğu toplumun kültürel özelliği iki boyutlu etkinlik gösterir. Öyle ki, “eğer farklı kültürel kimliklere sahip iki birey, aralarındaki ilişki nedeniyle, ortak noktalara dayalı göreceli kimlik[ler] yaratmışsa, onlar arasında gerçekleşen iletişimi kişilerarası iletişim olarak nitelemek olasıdır. Çünkü böyle durumlarda bireyleri birbirine yakınlaştıran ortak kimlik öne çıkmış, kültürel kimlikler geriye çekilmiştir. Öğrencilerin yurt dışında okurken başka öğrencilerle kurdukları iletişim buna örnek oluşturur. Üniversite öğrencileri arasında kurulan ilişkilerde ‘öğrenci kimliği’ kültürel kimliğin önüne çıkmakta ve öğrenciler arasındaki iletişim sürecinde kültürel farklılıklardan çok, bireysel farklılıklar rol oynamaktadır. Bununla birlikte, kültürel kimliklerini tamamen yitirmedikleri için, bazen hiç beklenmedik durumlarda kültürel kimliğin iletişimdeki rolü bireysel öğelerin önüne geçer. Farklı kültürlerin üyeleri arasında gerçekleşen evliliklerde de iletişim sürecini etkileyen bireysel ve kültürel öğeler farklı durumlarda ortaya çıkar. Ortak arkadaş ve iş çevrelerinde bireysel kimliklerin belirleyici rolü olduğu halde, erkek ya da kadının ailesi ve akrabalarının çoğunluğu oluşturdukları ortamlarda kültürel kimliklerin ön plana çıkarak iletişim sürecinde belirleyici rol oynadıkları görülür.”⁹⁷ Dolayısıyla gündelik yaşamın kültürel dokusunu, iletişim sürecinde bireylerin ait oldukları ve etkileşimde bulundukları toplumun kültürel öğelerini birlikte kullanmaları oluşturmaktadır.

⁹⁶ Kartarı, a.g.e., s.32-33.

⁹⁷ Kartarı, a.g.e., s. 41.

İletişim teknolojilerinin yaygın bir şekilde kullanılması insanları kültürlerarası öge alış-verişine açık bir konuma getirmiştir. Bu açık olma durumu, yerel normlarda değişimler yaratmıştır. İnsanlar, evlenme adetlerinde, ailedeki rollerde vb. bir takım değişikliklere gitmişlerdir. Örneğin, “Anadolu’nun bazı kesimlerinde görülen, gelin ve damat adayının evleninceye kadar birbirini görmesine izin vermemek âdeti, eski Yunan ve kısa zaman öncesine kadar Çin kültüründe de vardı.”⁹⁸ Ancak küreselleşme sonucu bu gelenekler, yerini, daha popüler olana bırakmak zorunda kalmıştır. Öte yandan, aile bireylerinin hiyerarşik rolleri de değişiklik göstermeye başlamıştır. “Söz gelişi, Türk kültüründe babanın ve ağabeyin rolleri belirgindir. Küçük oğulla ilgili olarak babadan ve büyük oğuldan birbirinden farklı davranışlar beklenir. Ancak, ağabey ile babanın davranışlarının kesişen yönleri de vardır. Ağabey ile kardeş arasındaki güç aralığı, baba ile olandan azdır. Ama ağabey de baba gibi koruma, yardım etme görevlerini yerine getirmeli, kardeşten uysallık ve sadakat bekleyebilmelidir. Birçok durumda, özellikle küreselleşme sürecinde büyük kardeşler bu ayrımı yapmadıkları için, kardeşleri karşısında baba rolü oynamakta ve çatışma çıkmasına neden olmaktadır.”⁹⁹ Küreleşme süreciyle beraber, günlük yaşamda bu tür örneklerle benzer başka durumlarla da karşılaşmak oldukça olasıdır. Dolayısıyla günlük yaşam, artık geleneksel özelliklerini kaybetmekte ya da farklı kültürlerden doğmuş gelenekleri benimseyerek içinde yeni normları barındırmaktadır. Böylelikle modern dünyada gündelik yaşam çok kültürlü bir özellik kazanmıştır.

Kültürlerarası iletişim günlük hayatı değiştirirken, kendi içinde anlaşma sürecini olumsuz etkileyen durumları da yaratmıştır. “Özet olarak, kültürlerarası iletişim yeterliliği kazanmak için, önce kültürlerarası farklılaşmayı anlamak, farklılıklara duyarlı olmak, sonra bu farklılıkları ve onların nedenlerini öğrenmek, son olarak da farklı kültürlerden bireylerle etkileşime girildiğinde, edinilen bilgi ve deneyimleri iletişim davranışlarına yansıtıp, iletişim sürecinde bunlardan yararlanmak gerekir.”¹⁰⁰ Ancak bu şekilde kültürlerarası iletişim sorunları en aza indirgenebilir ve gündelik yaşamın çok kültürlü boyutu daha sağlam temeller üzerine kurulabilir.

⁹⁸ Kartarı, a.g.e., s. 204.

⁹⁹ Kartarı, a.g.e., s.205.

¹⁰⁰ Kartarı, a.g.e., s.247.

2.1. Küresel Köy’de Kùltürler Arasılık

İletişim teknolojilerinin baş döndürücü bir şekilde gelişmesi, mesafenin ve bilgiye ulaşmanın kolaylaşması ile birlikte “küresel köy” kavramı yeşermeye başlamıştır. Dünyadaki kùltürlerin tek tipleşmesi, iletişim kanalının ortak bir dil üzerinden yapılması, kùltürlerin birbirleri ile bütünleşme içerisinde olması, bu kavramın önemli içeriklerini oluşturur. Öte yandan, kùltürler arasılık, iletişim bağlamında düşünöldüğünde, farklı kökensel gruplara ve toplumlara ait insanların çağdaş dünyamızdaki teknolojik gelişmelerden, ekonomik ve politik dünya düzeninden ötürü iletişim ihtiyacının giderilmesi sürecinde karşılıklı anlam aktarmalarıdır denilebilir. “1990’lardan itibaren gündelik yaşamın içerisinde de kök salmaya başlayan yeni iletişim teknolojileri, küreselleşme mitinin en önemli göstergesine dönüşerek zihinlere teknolojik determinizm bulaştırdı. Soğuk Savaş sonrasının "yeni" döneminde çeşitli kuramcılar, "küresel köy", "endüstri sonrası toplum", "bilgi çağı", "üçüncü dalga" gibi kavramsallaştırmalarla iletişim teknolojilerinin yakınsamasına paralel biçimde toplumsal yapıların da yakınsadığı görüşünü işlediler.”¹⁰¹

Uygarlıkların ayakta kalmasını sağlama, küresel köyün gereklerini yerine getirebilmekten ve oyunu kurallarına göre oynamaktan geçmektedir. Ekonomik alandaki mücadeleler ve kùltürel alanda dayatmalar, tekelleşme yönünde atılan ciddi adımlardır. Bu tekelleşme, dünyanın sanıldığı kadar çeşitliliğinin olmadığı ve birçok alanda sivrilen tek kurumlar olduğunu vurgulayarak aslında küçük bir köyde yaşadığımızın ve yönetimin tek elden olduğunun göstergesi sayılabilir. Bu durumda iletişim daha kolay ve etkili bir hale gelmiştir.

“McLuhan’ın iyimser deyiimiyle, küresel köy olan dünyada, küresel köylüleşememe durumu yaşanıyor. Köyde herkes yüz yüze, doğrudan iletişim içindedir. Aracı yoktur. İletişim araçlarının bütün dünyayı bir köy toplumu ilişkisi kadar yakınlılaştırdığı, doğrudan hale getirdiği savı, yaşanan parçalanma, travmatik yarılmayla geçersiz hale gelmiştir.”¹⁰²

Bu kavramla ilgili diğeri bir açılım, iletişim kolaylığının yarattığı iç içe yaşam kùltürünün gelişmesi, dolayısıyla çeşitliliğin azalmasıdır. Artık insanların duyuş ve

¹⁰¹ İletişim, İdeoloji ve Kùltür Sorunları, Praksis Sosyal Bilimler Dergisi, Güz 2001(4), <http://praksis.fisek.com.tr/busayida4.php> , Erişim Tarihi: 29.05.2008

¹⁰² Kuşkonmaz, Sabri, “Estetik-Öncesi” Kent Hayatı, <http://planb.com.tr/seksek/archives/131>, Erişim Tarihi : 29.05.2008

algılayış biçimleri küresel değerler dizisi ile rafine olmuş ve yaygın bir görüntüye bürünmüştür. Bu yaygın görüntü, ekonomik gücü elinde tutan ve bundan ötürü dünyaya hükmetme zihniyetinde olan batı merkeziyetçiliğidir.

“Enformasyon çağında yaşanan gelişmeler sayesinde adeta bir "küresel köy" haline dönüştürülen yeryüzünde artık her şey mümkün/mubah görünüyor. Post-modern başkaldırının modernitenin tekil, evrensel ve aynılaştırıcı dayatmalarına karşı geliştirdiği saldırı ve kültürel farklılıklara yaptığı aşırı vurgunun yeryüzündeki farklılıkları keskinleştirdiği yönündeki gerçekliğe rağmen; küreselleşme olgusunun arka planında yatan tekelci kapitalizmin sınır tanımayan arsızlığı ve Batı merkezli Modern/Post-modern kültürün "herkese aynı renk elbiseyi giydirerek renklerin, herkesin diline aynı şeyleri takıştırarak seslerin ve herkese aynı şeyleri yaşatarak duyguların ölümüne" neden olmasındaki gerçeklik bir tür tozpembe küreselleşme söylemleriyle maniple ediliyor. Sermayeye kan taşıyan yukarıdan bir küreselleşmenin yaşandığı günümüzde çarpıtılmış bir söylem alanıyla karşı karşıyayız...”¹⁰³

Tek tipleşmenin neye doğru olduğunu kestirmek, diyalogun ne ile birlikte yürütüldüğüne bakıldığında kolaylıkla ortaya çıkmaktadır. Günümüzde diyalogun alıcı ile kaynak arasındaki mesaj içeriğine bakıldığında da; ideolojiler, yönetme isteği ve güçlü olanla sağlıklı iletişim kurma çabaları üzerine olduğu görülmektedir. Bu durumda mevcut hükmetme gücünü elinde tutan batı toplumu ve özellikle Amerikan merkezli nosyonlar popüler hale gelmiştir. Dolayısıyla bu duruma ilişkin olarak diğer bir kavram olan popüler kültür ele alınabilir. “[...] Popüler kültür gündelik yaşamın kültürüdür. Dar anlamıyla, emeğin gündelik olarak yeniden üretilmesinin bir girdisi olarak eğlenceyi içerir. Geniş anlamıyla belirli bir yaşam tarzının İDEOLOJİ olarak yeniden üretilmesinin önkoşullarını sağlar.”¹⁰⁴

Gündelik yaşamda insanların hayat tarzındaki değişimler, kendi geleneklerinin ve kültürlerinin yeniden üretilmesi, Amerika’nın endüstri ve enformasyon teknolojileri alanlarındaki baskınlığından kaynaklanmaktadır. Diğer toplumların, bu tür gelişmeleri takip etme arzuları ve bu ülkeyle sürekli iletişimde kalma çabalarıyla birlikte gerçeğin ve modern olanın bu ülkede bulunduğunu varsaymaları, bu gelişmekte olan toplumları kaçınılmaz olarak bir kültürel erozyon sürecine sürüklemiştir.

¹⁰³ Çelik, Adnan, “Popüler Kültür ve Gerçekliğin Simülasyonu”, <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/poulerkultursim.htm%20-%2049k> , Erişim Tarihi: 29.05.2008

¹⁰⁴ Akt. Çelik, a.g.m., Erişim Tarihi: 29.05.2008

Söz konusu teknolojinin dünya üzerindeki rolüne ilişkin olarak değerlendirmelerde “MacLuhan’daki makine/endüstri iyimserliği, Baudrillard’da kötücül bir kötümserliğe dönüşmüştür. Çöken batı kültürünün karşısına, pragmatist Amerikan gündelik yaşamını, modern bir gerçeklik ve kültürsüzlüğün gücü olarak tanımlanarak konuluyor.”¹⁰⁵

Sonuç olarak, 1990’lardan itibaren iletişim teknolojilerinin çok hızlı bir şekilde gelişmesi sonucunda dünya üzerindeki sınırlar kalktı ve bu durum yaşamı iletişim kolaylığı bağlamında adeta köyselleştirdi. Teknolojik gelişmeler ebetteki pozitif anlamda iletişimi kolaylaştırırken, başka durumları da ortaya çıkardı. Teknolojik gücü elinde tutan toplumlar bu yolla kendi kültürel geleneklerini ve yaşam tarzlarını yaymak için çabaladılar. Bu çaba, teknoloji ile birlikte ekonomisi de güçlü olan ülkelerle iş birliği ve diyalog içinde kalmayı yeğleyen toplumlar tarafından cevapsız kalmadı. Bu durumda küresel köyde yaşanan “[...]kültürlerarasılıkta söz konusu olan, egemen bir kültürün kendi içindeki marjinal bir kültürü ancak kendi kültürel sistemi çerçevesinde kendi içine kabul etmesidir.”¹⁰⁶ Böylelikle dünya üzerinde popülerite kazanmış bir Amerikan kültürü, toplumların geleneklerini yıkarak onlara yön verir hale gelmiştir. Bu yön verme sürecinde gelişmelere ayak uydurma durumunda olan gelişmekte olan toplumlarla Amerikan kültürü arasında etkileşimler meydana gelmiş ve söz konusu etkileşim günlük hayatta da varlığını hissettirmiştir.

2.2. Küresel Köy’de Gündelik Yaşam

Günlük yaşamın birçok kesitinde “küresel köy” ifadesi ile sık sık karşılaşmak mümkündür. Küresel Köy, genellikle televizyonda haber programlarında, açık oturumlarda ve tartışma programlarında oldukça sık kullanılan bir kavram haline gelmiştir. Artık “Dünya” kelimesi, çağın gerektirdiği koşullar nedeniyle, yaşanan şartları anlatacak yeterli bir içerik barındırmamaktadır. Bilim insanları, yorumcular, gazete yazarları ve eleştirmenler yazılarında veya söyleşilerinde özellikle bu kelimeyi kullanır hale gelmişlerdir. Köy kelimesi küçük bir alanı belirtir ve burada yaşayanların doğal olarak birbirlerini tanıdıkları, günlük yaşanan olaylardan anında haber aldıkları, ulaşımın ve iletişimin çok kolay olduğu bir yaşam yerleşkesi anlamındadır. Kimi zaman

¹⁰⁵ Kuşkonmaz, Sabri, “Estetik-Öncesi” Kent Hayatı, <http://planb.com.tr/seksek/archives/131>, Erişim Tarihi:29.05.2008

¹⁰⁶ Tural, Nilgün, **Küreselleşme İletişim Kültürlerarasılık, Kırmızı Yayınları**, İstanbul, 2006, s.115.

“Global”, kimi zaman da “küresel” kelimesi dünyanın şekli itibariyle gezegenimizi simgelemektedir. Bu gezegende, farklı dine, dile, ırka ve cinsiyete ait farklı karalarda yaşayan milyarlarca insan barınmakta ve günün her anında binlerce olay meydana gelmektedir. Dolayısıyla dünyaya yakıştırılan köy nitelemesi çelişkili bir kavram olarak göze çarpmaktadır. Ünlü iletişim teorisyeni Marshall McLuhan, küresel köy ifadesi ile elektronik medyanın özellikle de televizyonun, dünyayı adeta köyleştirdiğini belirttiğinde 1960’larda büyük bir üne kavuşmuştu. “Onlarca yıl önce, Marshall McLuhan küresel köy ifadesini icat etti. O kelime saplandı ve kaldı. Haber yayınlarında insanların küresel köy ifadesini kullandıklarını görür oldum; iletişim bilginlerinde, fütüristlerde, gazete manşetlerinde, tüm gündelik durumlarda bu ifade herkesin anladığı farz edilerek kullanıldı. Ancak bu fikir, aslında ilk bakışta görüldüğünden daha karmaşıktır.”¹⁰⁷ Söz konusu kavramın günlük hayatla olan bağı, iletişim teknolojilerinin özellikle de televizyonun etkisinden kaynaklanmaktadır.

Günümüzde insanlar zamanlarının önemli bir kısmını televizyon karşısında geçirmektedir. “Televizyondan öğrenilen bilgi yüz yüze görüşme ile öğrenilenden farklıdır. Gerçek hayatta, istediğimiz her yere bakabiliriz. Televizyonda ise görünmeyen teknik personel bize görme işini yaptırır. Gerçek yaşamda bizim kendimizi bulduğumuz bir bütünlük, bir gestalt (bütünlük algısı), bütün insanların yer aldığı bir ortam vardır. Televizyonda içeriğin haricinde küçük soyut resimleri alırız. Medya bizi gerçek kişilere ulaştırmaz; yapacağı tek şey, bize klişeleşmiş örnekleri sunmaktır.”¹⁰⁸

Televizyon ile ilgili olarak, başka bir ilgi çekici değerlendirme ise şöyledir: “Tabii ki her olayın etkisi aynı olmayacaktır – uzaktaki savaşlar, örneğin, insanların günlük deneyimlerini ekonomik krizler kadar doğrudan etkilemeyebilir. Ancak krizlerin daha dolaysız hissedildiği, günlük deneyim içinde büyüyen bir yer kapladığı bir başka durum vardır; o da bu krizlerin küreselleşen medya teknolojisiyle, özellikle de televizyon aracılığıyla evlerimize ‘ulaştırılmasıdır’. (...). İşte medya ve iletişim teknolojilerinin modern günlük deneyim içindeki yaygınlığını – ve bunun bir sonucu olarak da dolayımlanmış deneyimin ‘dolaysız’ deneyimle ne şekilde iç içe geçtiğini – düşünerek başlayabiliriz.”¹⁰⁹ Demek ki, “[...]iletişim araçları içeriklerinin dünyaya

¹⁰⁷ Gozzi, Jr. Raymond, “Will the media create a global village?” ETC.: A Review of General Semantics, International Society for General Semantics, Gale Group, Vol.53, Sayı 1, 1996, s.65+

¹⁰⁸ Gozzi, a.g.m., s.65+

¹⁰⁹ Tomlinson, John, **Küreselleşme ve Kültür**, Çev.Arzu Eker, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2000, s.159, aktaran: Tatal, a.g.e., s.107.

yayılmasının, farklı kültürlerde bir dünyalılık bilincinin oluşmasına imkân tanıyacağı” ileri sürülebilir.¹¹⁰

Öğrenme biçiminin de küreselleşme sürecinde değiştiğini söylemek mümkündür. İnsanlar artık öğrenme materyali olarak televizyonu daha çok tercih etmektedirler. Ancak televizyon imaj merkezli bir algılama biçimi sunduğu için ve seyircilerine gerçeği imaj boyutunda algılattığı için bu materyalin gerçek hayatta yaşanan olayların aktarılmasında ne kadar başarılı olduğu da sorgulanabilir. Televizyondaki “akla ve duygulara hitap eden belli kelimelerin ve imajların kullanımı bazı olayların halkın zihninde nasıl şekillendiği üzerine doğrudan bir etkiye sahip olabilir. Önceki yaşanan deneyimler ile yeni gerçekleşen olaylar arasında kurulacak dikkatli bir kombinasyon, belirli anahtar imajların ve fikirlerin güçlenmesine katkı sağlar.”¹¹¹ Dolayısıyla iletişim teknolojileri sayesinde köy kadar küçülmüş olan dünyamızda insanlar gerçeklerle karşılaşmaktan ziyade, sanal görüntü ve kimliklerle karşılaşmaktadır denilebilir.

Görüntü, çoğu zaman sözcüklerden daha etkili olabilir. Dolayısıyla diğer iletişim araçlarıyla karşılaştırıldığında televizyon farklı bir konuma sahiptir. Mesela, “bir insanın vücut şeklinin, yazıyla ya da radyoda, hatta duman işaretleriyle başkalarına hitap ederken ifade ettiği fikirlerinin biçimine etkisi olamaz. Oysa televizyonda bu nokta önemlidir. Yaklaşık 150 kiloluk, üstelik konuşan kocaman bir görüntü, sözün ilettiği mantıksal ya da tinsel ince ayrımları kolayca geri planda bırakacaktır. Zira televizyonda söylem, büyük oranda görsel imajla yansıtılır; yani televizyon, konuşmayı bize sözcüklerle değil, görüntülerle aktarır. Politik sahnede imaj yaratıcısı kişinin sahneye çıkması ve buna bağlı olarak söz yazarının geri plana düşmesi, televizyonun diğer iletişim araçlarından daha farklı bir içerik talep ettiğini kanıtlar.”¹¹²

Televizyonun varlığı ile sözlü iletişim daha etkili bir hal almıştır. Televizyon, birçok kitleye seslenebilmekte ve toplumların gündelik yaşamının bir parçası olarak kültürel özgünlüklerini etkileyebilmektedir. Bu durumu Neil Postman kendi deyimi olan “günün haberleri” ifadesi ile şöyle örneklendirmektedir: “Onu ifade edecek iletişim aracının bulunmadığı bir dünyada, enformasyon, içerik ya da –eğer öyle demeyi tercih

¹¹⁰ Tatal, a.g.e., s.107.

¹¹¹ Kopytowska, a.g.m., s.358.

¹¹² Postman, Neil, **Televizyon: Öldüren Eğlence**, Çev.: Osman Akinhay, Ayrıntı yayınları, İstanbul, 1994, s.16.

ederseniz- ‘günün haberleri’ni oluşturan ‘hamur’ da var olamazdı. Bu sözle, bugüne kadar ve bundan sonra, dünyanın hiçbir köşesinde yangın, savaş, cinayet ve aşk gibi olayların yaşanmayacağını kastediyor değilim. Benim anlatmak istediğim, bu olayların reklâmını yapacak bir teknolojinin olmaması halinde insanların onları izlemeyecek olmalarıdır. Onları iletecek bir araç yoksa bu tip enformasyonlar kültürün içeriğinin bir parçası olamazlar. Bu düşünce (yani, ‘günün haberleri’ denilen bir içeriğin bulunması), tamamen telgrafla birlikte doğup o zamandan beri daha yeni iletişim araçları sayesinde genişletilmiş; dolayısıyla bağlamından koparılmış enformasyonun inanılmaz bir hızla çok uzak yerlere ulaşabilmesi söz konusu olmuştur. Günün haberleri, teknolojik muhayyilemizin bir icadıdır. Bugün, biçimleri kesik kesik aktarılan sözlere çok uygun düşen iletişim araçlarına sahip olmamız nedeniyle, dünyanın her köşesindeki gelişmeleri parça parça izleriz. Işık hızıyla işleyen bir medyası olmayan kültürlerin (diyelim, bir mekân kaplayan en etkili araçları duman işaretleri olan kültürlerin) günün haberleri yoktur. Kendi biçimini yaratacak bir araç (medium) olmazsa günün haberleri de olmaz.”¹¹³

Medya, günümüzde insanlara kendi bakış açısından seçenekler sunarak, olayları nasıl ele almamız gerektiği hakkında bize yol gösterir. Medya, dil araçlarını özellikle de metaforu çok iyi kullanarak bize imalı mesajlar verir. “Dünyadaki yaşamımıza ister söz, ister basılı yayınlar, isterse televizyon kamerası merceğinden bakalım, medya-metaforlarımız dünyayı bizim adımıza sınıflandırır, bir sıraya sokar, bir çerçeve çizer, genişletir, küçültür, renklendirir ve dünyanın görünümüne ilişkin savlar ortaya atarlar.”¹¹⁴ Daha çarpıcı bir ifadeyle, bu söz konusu durum şöyle özetlenebilir: “Fiziksel gerçeklik, insanın sembolik faaliyetlerindeki gelişmelerle orantılı olarak geri çekiliyor gibidir. İnsan, şeylerin kendileriyle ilgilenmenin yerine, bir bakıma durmadan kendi kendisiyle konuşmaktadır. İnsan dilsel biçimler, sanatsal imgeler, mitsel semboller ya da dinsel ayinlerle kendi etrafına öyle bir zar örmüştür ki, yapay bir/aracın dolayımı olmadan hiçbir şey göremez ya da bilemez.”¹¹⁵

Küresel çağda gündelik hayattaki imaj merkezli algılamanın baskınlığı ele alındıktan sonra kültürel değişimler ve sebeplerini açıklamak gerekmektedir. Gündelik

¹¹³ Postman, a.g.e. , s.16-17.

¹¹⁴ Postman, a.g.e., s.19.

¹¹⁵ Cassirer, Ernst, “An Essay on Man, Garden City”, New York, Doubleday Anchor, 1956, s.43, aktaran: Postman, a.g.e., s.19

yaşam kavramını sadece yirmi dört saat içerisinde yapılan etkinlikler olarak açıklamak oldukça basit kalacaktır. Küresel köy’de günlük hayat iç içe geçmiş birçok sosyal hayatın hiyerarşik halkalarından oluşur. Geçmişten günümüze değişim hemen hemen hayatın her alanında yaşanmıştır. Özellikle modernitenin başlamasıyla, yani teknolojinin gelişmesi sonucu ve ekonominin yarattığı emperyalist kaygılar toplumlar üzerinde egemen olan bir baskıyı doğurmuştur. Bu egemen baskı, toplumlar da dilsel, kültürel, politik, felsefi ve sosyal yaşam bakımından oldukça karmaşık durumlar meydana getirmiştir. İnsanlar günlük hayatlarını bu karışıklık içerisinde programlamak ve yeni dünya düzenine ayak uydurmak zorunda bırakılmıştır.

Gündelik hayatın karmaşıklığını Henry Lefebvre çarpıcı bir şekilde şöyle tanımlar: “[...] Gündelik hayat, bir ürün ve kalıntı olarak tanımlanır. Biçimler, eşzamanlı olarak gündelik hayatı düzenlerler ve gündelik hayata yansıtılırlar. Yine de onu indirgemeyi başaramazlar. Bir kalıntı ve indirgenemez olan gündelik hayat, kurumsallaştırmaya yönelik çabalardan kaçır; temeli kayır; biçimlerin etkisinden sıyrılır. Gündelik hayat aynı zamanda arzusun zamanıdır ve yeniden doğuştur. Baskıcı toplumun ve terörizmin gündelik hayatla olan hesapları hiçbir zaman bitmez. Onun üzerine çullanır, çevresi sarılır, kendi alanı içine kapatılır. Gündelik hayatı sona erdirmek için onu öldürmek gerekir, ancak bu imkânsızdır, çünkü gündelik hayata gereksinim vardır!”¹¹⁶

Sanıldığı kadar basit olmayan gündelik hayat ifadesinin öncelikle kültürel boyutu ele alınabilir. Modern dünyada iletişim kolaylığı sağladığı savunulan kültürel entegrasyon, gündelik hayatta dünya toplumu yaratma güdüsü olarak göze çarpan önemli bir durumdur. “Bütünleşmek ve bütünleştirmek, bu toplumun üyelerinin (bireyler ve gruplar) ve bütünün, ‘kültürünün’, kurumlarının saplantısıdır. Bu saplantı önemli ve her zaman mevcut olan bütünleşme yokluğunun işareti değildir. Kısmi bütünleştirmeler belirli bir yer ve zamanda gerçekleşirler, ancak asıl gereken şey olan toplu bir bütünleşme yoktur. Gündelik hayatın örgütlenmesi üzerinden, işçi sınıfı mevcut toplumla kısmen bütünleşmiştir (bu onun sınıf olarak çözülmesi anlamına gelir). Aynı zamanda ve bu olguya bağlı olarak, bütün toplum çözülür: kültür, birlik, değerler çözülür.”¹¹⁷

¹¹⁶ Levebvre, Henri, **Modern Dünyada Gündelik Hayat**, Çev.: Işın Gürbüz, Metis Yayınları, İstanbul, 1998, s.178.

¹¹⁷ Levebvre, a.g.e., s.179.

Günlük hayatın bir başka boyutu, felsefi düşünce yapısındaki değişimler temelinde ele alınabilir. Felsefi düşünme sistemi, modern dünyanın ticari rekabet zihniyeti ile yeniden şekillenmiştir. Böylelikle, felsefi bakış açıları gündelik hayatta yaşam tarzlarına kadar farklılaşmıştır ve bazen de toplumlar ve bireyler üzerinde olumsuz etki yaratacak yönelimler kazanmıştır. “Eskiden, ilişkilerin ve şeylerin anlamını aramak ve dile getirmek görevi felsefeciye düşüyordu. Oysa sanayi şeylere yeni bir anlam, yeni bir yön getirdi; maddi doğa üzerinde tahakküm kurmak, olgular ve yasalar hakkında ‘bedelsiz’ bir bilgi edinme sürecinin yerini aldı. Bir zamanlar felsefenin olduğu yere, artık felsefe olmaktan çıkıp başka bir şeye dönüşmüş bir bilgi yerleşti. Bu biçimiyle felsefe, kent ve kır çatışmasına, ‘doğa’nın olduğu gibi kabul edilmesine, tarım ve zanaatın baskınlığına, darlık korkusuna, işlevlerin eşit olmadığı bir toplumda işbölümüne, vs. eşlik etmişti.”¹¹⁸

Küresel köyde gündelik yaşamın diğer bir boyutunu da insan ilişkilerindeki değişimler oluşturmaktadır. Özellikle toplumlardaki birey rolleri ve karşı cins ilişkileri görsel iktidarın baskısıyla yerellik ve geleneksel unsurlarını kaybetmiştir denilebilir. Evlilik öncesi ilişkiler ve homoseksüellere karşı ılımlı bakış açıları ve sağduyunun bireylerde gelişim gösterdiği gözlenebilir. “Getirilecek değişiklik sadece ‘kadın-erkek’ ilişkilerine, sözleşme yapan ve muhatap olan tarafların hukuki ve politik eşitliğine, cinsler arası ilişkilerin feodallikten kurtarılmasına ve demokratikleştirilmesine ilişkin değildir. Dönüşüm, cinsellik ve toplum arasındaki (duygusal veya ideolojik) ilişkileri değiştirmelidir. Baskıcı toplum ve cinsel terörizm, teorinin ve pratiğin bütün araçlarıyla topa tutulsun ve yıkılsın. Cinsel baskı, artık kurumların işi (hem de esas işi) olmaktan çıksın, sona ersin.”¹¹⁹ Bahsedildiği gibi, cinsellik konuları toplumsal bir denetimden ve süzgeçten geçmeden doğrudan kurumsal denetimle ele alınmaktadır.

Bir başka olgu, gündelik yaşamın, küresel köyde yerleşim olanaklarını ve dolayısıyla da göçleri tetiklemesidir. İlişkilerin ticari mercekten geçirilmeden geliştirilememesi, doğrudan kentlerde üretim politikalarının güdülmesini işler hale sokmuştur. “Kent yaşamı ve özellikle kent için (kentlin korunması ve yenilenmesi için, *kent hakkı* için) mücadele, birden fazla devrimci eyleme bir hedef ve çerçeve sunabilir; ancak ‘kentsel olan’ devrimi değil, devrim kentsel olanı yapacaktır. Sınâî planlamanın akılcılığı kökten bir değişim geçirmediği, sanayinin idaresi yeniden örgütlenmediği,

¹¹⁸ Levebvre, a.g.e.s. s.94.

¹¹⁹ Levebvre, a.g.e., s.198.

üretimin kentsel varoluşa ve bu biçimiyle kent toplumunun toplumsal gereksinimlerine göre yönlendirilmesi olanaksızdır. Şu halde, müdahalenin verildiği ve stratejinin hedeflerini ortaya koyduğu düzlem üretimidir. Kent toplumunun fiili gerçekleşmesi hem (toplumun bütününe, bütün araziye yayılan) bir politik program, hem de ekonomik hâkimiyet gerektirir.”¹²⁰

Sonuç olarak, gündelik yaşam modernizm ile birlikte bireylerin sosyal çevrelerindeki rollerini ve hayatı algılayış biçimlerini küresel çağın şartlarına göre yeniden şekillendirmiştir. Bu köklü değişim, kendisini, başta kültürel rafineleşme ya da melezleşme, felsefi düşünme tarzının yeniden üretilmesi, insan ilişkilerinin ve cinsel yaklaşımlar ve kentleşmenin hızla artması şeklinde göstermektedir.

2.2.1. Küresel gündelik yaşamın kültürel boyutları

Çağdaş dünyada gündelik yaşamı yeniden şekillendiren ve kültürel dayatmaların yoğun bir şekilde yaşandığı durumlar söz konusudur. Özellikle medyanın teknolojik altyapıyı kullanarak kültürel alanda toplumlarda karşılıklı transferler yaparak gündelik yaşamda anlaşma biçimlerini ve duyuş biçimlerini yeniden şekillendirdiği söylenebilir. Bu anlamda:

“[...]Belirli alanlarda, özellikle de sinema ve televizyon eserlerinde yalnız yurtiçi değil, aynı zamanda uluslar arası düzeyde görelî tekel koşulları en genel kültürel tahakküm ve buna bağlı olan kültürel bağımlılık süreçlerinin ötesinde etki eder hale gelmiştir. Schiller’in üzerinde durduğu bu yeni ilişkiler ağı ihraç edilmiş aracısız çalışmalarla sınırlı değildir. Bunlar ulusal diller olan özgül anlamlandırma sistemleri üzerine radikal etkiler yapmışlardır; [böylelikle] kültürel ve ideolojik vurguyu geniş alanlara taşırlar ve genel siyasal hareketlerle doğrudan doğruya ilişkili olabilirler. İşbu süreçlerde ulusal temelli formların ele alınmasını ya da yeniden yeşertilmesini (implantation) içeren yeni ‘çokuluslu’ kültürel birleşim formlarına yol açarlar. Böylelikle tipik olarak tek toplumlu sistemler için geliştirilmiş kültürel örgüt sosyolojisi köklü biçimde uluslar ötesi ve uluslarüzeri bir ölçek üzerindeki birleşik ve eşitsiz bir biçimde giderek önem kazanan kültürel üretim sistemine doğru genişlemek zorundadır.”¹²¹

Teknolojinin yaşamın ayrılmaz parçası olduğunu sürekli vurgulama ve insanları

¹²⁰ Levebvre, a.g.e., s.198-199.

¹²¹ Williams, Raymond, **Kültür, Çev.** Suavi Aydın, İmge Kitabevi, 1993, s.230.

yönlendirme yetkinliğine sahip reklâmlardan söz etmek gerekmektedir. Öyle ki, insanlar yeni çıkan bir ürünün kullanım alanını bile çoğu zaman reklâmlardan öğrenirler. “İnsanların, gündelik hayatlarına bir anlam vermek, yollarını bulmak ve hayatlarını yönlendirmek için reklâmlardan başka hiçbir şeyleri yokmuş gibidir.”¹²²

Reklâmların hayatla olan sıkı bağıını vurgulayan nicel veriler dikkate alındığında insanlara yeni yaşam tarzları sunduğu söylenebilir. “Günümüzde gündelik hayatın kurgulandığı en temel kaynak olan medyanın varlığı ise, reklâmlara bağımlı hale gelmiştir, artık reklâmsız bir medya düşünmek imkânsızdır – bir çocuğun, doğumundan 15 yaşına gelinceye kadar 150 bin civarında reklâm spotuyla karşılaştığı düşünülmektedir. Her yerde hazır ve nazır, herkesin yaşamının kaçınılmaz bir parçasıdır: Gazete okumazsanız ve televizyon izlemezseniz bile, kentsel ortamınıza egemen kılınan imgelerden kaçamazsınız. Bütün medyayı kaplayan ve hiçbir sınırı bulunmayan reklâmcılık, açıkça özerk bir varoluşa ve muazzam bir etkileme gücüne sahip bir üstyapıyı oluşturur.”¹²³

Medya reklâmlar aracılığıyla hayatı çevrelemiş durumdadır. Adeta bir ağla hayatın her anında veya kesitinde insanlara imgesel birçok şeyi hatırlatır. İnsanların hatırladığı bu şeyler gerçeklik vurgusu yapılmış ve çoğu zaman dolaylı olarak yani dilsel ve imgesel araçlar kullanılarak inandırılmış gerçeklerdir. Bu gerçekler insana yeni yaşam tarzları ve kimlikler kazandırır. “Reklâmlar aracılığıyla tüketime sunulan her mal ve hizmet bireye aynı zamanda kimlik ve bir yaşam tarzı önerir.”¹²⁴ Çünkü özellikle reklâmlarda kullanılan imajlar ve dil izleyicinin bilinçaltını yoklamaktadır. Yineleme sıklığı artıktıkça da zihin otomatikman ileri sürülen düşünce ve kimliği zaman içerisinde benimser.

Kimlik sorunu doğal olarak bireylerin yetiştiği geleneksel dokunun yok edilmesi ile şiddetini artırır. Toplumsal kazanımların yok edilmesi bireyi yeni bir kimlik arayışına sürükler ve bir gruba ait olmak için en yaygın kimliği sahiplenir. İşte böyle bir süreç kimi olumsuz sonuçları doğuracaktır. Bu konuya ilişkin özet bir bilgi şudur: “Altmışlı yıllarda şu an gençlerin yaşadığı kültüre denk olan Amerikan yaşamı transfer edilmeye başlandı ve bu kültür hala hüküm sürmektedir. Bu durumun en hali hazırdaki

¹²² Lefebvre, Henri, **Modern Dünyada Gündelik Hayat**, Çev. Işın Gürbüz, Metis Yayınevi, İstanbul, 1998, s.87, aktaran Akçalı, Selda İçin, **Gündelik Hayat ve Medya-Tüketim Kültürü Perspektifinden Okumalar**, Babil Yayınları, 2006, s.97.

¹²³ Güngören, Ahmet, **Reklamcı ve Şaman**, Yol Yayın, 1995, s.127, aktaran: Akçalı, a.g.e., s.97.

¹²⁴ Akçalı, a.g.e., s.97.

sonucu sosyal yaşamın tamamını kapsayan bir dizi değişiklikler oldu. Bu değişiklikler, uyuşturucu kullanımının artması, uzun saçlı erkeklerin artması, evlilik öncesi birlikte yaşam, müstehcenliklerin kullanılması, kutsal değerlere saygısızlık, artan şiddet; aile, eğitim, din, hükümet ve kolektif kapitalizmi içeren Amerikan toplumunun temel kurumlarından uzaklaşma, Vietnam savaşı karşıtlığı, kadın özgürlükleri, homoseksüellere karşı artan hoşgörü ve geniş çapta talep edilen bireylere özgürlük sağduyusunu içermektedir.”¹²⁵

Reklâmların sunduğu kültürel biçimlenmeye örnek olarak, “son dönem reklâmlarda çok fazla yer alan Amerikan yaşam tarzına benzer yerleşim mekanlarıyla ilgili Rıfat Bali’nin yazısı çok dikkat çekicidir; ‘Kendilerine çoğu zaman ‘country’, ‘city’ adlarını münasip gören lüks siteler İstanbul ile özdeşleştiler. Bunun nedeni de iş aleminin çok büyük bir kesiminin İstanbul’da yerleşmiş olması ve Özal’lı yıllar ile kayda değer bir şekilde zenginleşmiş olan bu kesimin konakların ve bahçelerin var olduğu eski İstanbul’u tekrar yaşama arzusu oldu. Kemer Country’i kuran müteşebbisler bu seçici ve seçkin arayışı şöyle dile getirdiler: ‘Bir zamanlar her İstanbullunun sahip olup sonradan yitirdiği bir yaşama biçimini geri kazanmak. Gelenekten geleceğe uzanan bir vizyondur bu: Meydanı, dükkânları, okulu, toplantı salonu, spor ve sosyal kulüpleri ile birlikte, toplum ruhunun ve komşuluk ilişkilerinin de serpilip gelişeceği bir yaşama mekânı kurmak. Mahalleyi, mahallelilik kimliğini yeniden yaratmak ve yaşatmak... Kaçmak değil, buraya varmaktır hedef’. Tepe İnşaat’ın inşa etmiş olduğu 401 konaktan oluşan ‘Beykoz Konakları’ mekanı ise içinde bulunduğu yeri şöyle tarif etti: ‘Hepsi o eski asil, zarif günlerini özlediğimiz İstanbul’un baş döndürücü yaşam kültürünün bir uzantısı... .’ Alkent 2000 kurucuları da, verdikleri reklâmla hem yeşili, hem eski İstanbul’u, hem de nezih ve seçkin komşular arayan kişilere seslendiler: ‘Öncelikle, İstanbul’un temiz havalı bölgelerinden biri olan Büyükçekmece’de yemyeşil bir vadinin üzerinde kurulan Alkent 2000’de özlediğiniz o eski İstanbul’u, o eski seçkin ve nezih insanları, geçmişin güzelliğini, geleceğin avantajlarını bulursunuz’. Bu en ‘kaliteli yaşam’ doğal olarak süzülmüş bir seçkinliği ve müşkülpesentliği de kendi beraberinde getirdi.”¹²⁶

¹²⁵ Garrett, William R. , “Cultural Revolution and Charecter Formation”, World and I Dergisi, News World Communication, Vol.13 Sayı 5, Mayıs 1998, s.288+

¹²⁶ Bali, N.Rıfat, “Çılgın Kalabalıktan Uzak”, Birikim, Sayı 123, İstanbul, 1999, s.42, aktaran: Akçalı, a.g.e., s.112-113.

Televizyon gündelik yaşamda toplumlara yaygın olan duyuş ve algılama modellerini sunar. İnsanlar televizyonda gördüklerinin parametrelerini zaman içerisinde zihinlerinde oluştururlar. Olayları ve nesneleri değerlendirme biçimi için bireylere ya da toplumlara bir model sunularak o modele uygun değerlendirmeler ve yargılar oluşturmalarına olanak sağlanmaya çalışılmaktadır. Örneğin estetik yargılar televizyonda sürekli işlenen temalar arasındadır. Ya da yaşam tarzı değişimine örnek olarak kimi evlerde modifiyeye gidilip Amerikan tarzı mutfaklar oluşturulması yine televizyonun sunduğu bir durumdur. Dolayısıyla “toplumsal olarak konuya bakıldığında insani ilişkileri güçlendiren değer yargılarının, yerini, televizyonun getirdiği yeni kültürel değerlere bıraktığı görülmektedir. Televizyon yabancı kaynaklı diziler ve reklâmlar aracılığıyla kültürler arası etkileşimi arttırırken diğer taraftan da varlıklı ülkelerin zengin bireylerinin yaşam ve estetik anlayışını ön plana çıkarmış ve zaman içinde bu değerlerin benimsenmesi yönünde televizyonun öğretici olduğu görülmüştür.”¹²⁷

Küresel köyde gündelik yaşamın kültürel boyutlanmasına en çok katkı sağlayan medya ürünleridir. Özellikle reklâmlar aracılığıyla yapılan resimli ve dil araçları ile süslenmiş yayınlar yaşama dair yeni bakış açıları hakkında önemli ipuçları vermektedir.

2.2.2. Küresel gündelik yaşamın çoğul nitelikli dili

Gündelik yaşamın hemen hemen her alanında teknolojinin sunduğu seçeneklerle sosyal çevremize ve günlük işlerin gidişatına ayak uydurulabilmektedir. Teknolojinin sürekli kendini geliştirmesi ve kullanım alanlarının artması ile insanlar günlük işlerini sistemli bir şekilde yürütebilmek için bir bakıma ‘teknoloji okur-yazarı’ olmak durumunda kalmışlardır. Günlük rutin işler, çoğunlukla bilişim teknolojilerinin sunduğu pratik kısa sürede sonuç getirecek yapısıyla yol almaktadırlar. Artık insanlar mektup yazmaktan çok elektronik posta kullanmaktalar, telgraf yerine cep telefonlarından ‘sms’ yollamaktadırlar. Gazeteleri ele alıp okumaktan ziyade, onun yerine, çoğu zaman ya interneti ya da televizyonu yeğlemektedirler. Söz konusu bu durumlar teknolojik baskınlığın hayatı ele geçirmesi diye nitelendirilebilir. Bu durum, beraberinde insanları yüz yüze konuşmaktan çok, sanal bir iletişim ortamına itmiş ve anadil olgusunu yeniden şekillendirmiştir. Öyle ki, anadile ek olarak ‘internet dili’ gibi kaynağı nerden doğduğu

¹²⁷ Yıldız, a.g.e., s. 116.

belli olmayan yapay diller de anadilin yapısı içine iliştirilmiş ve böylelikle anadil yeniden üretilerek günlük işlerde anlaşma sağlamak için yoğun bir şekilde kullanılır hale gelmiştir. İnsanlar anlatmak istediklerini bu yeni ‘ilişik anadil’ sayesinde başarabilmekte ve anlatılanları anlamak için ve düşünüp söylenenlere yanıt verebilmek için de yine bu ilişik dilin kelimelerinden faydalanmaktadırlar.

Günlük hayatta haberdar olma ve öğrenme olanakları sunan televizyondan en üst seviyede yararlanılmaktadır. Teknolojiyi takip etmek için de yine aynı şekilde televizyonun kendisi vazgeçilmez bir bilgi kaynağı olmuştur. Bu durumda, konuyu açıklığa kavuşturabilmek için ‘Reklâmcılık İşi’ne girmek gerekmektedir. Reklâmlarla anlatılmak istenen ya da tanıtılmak istenen bir durum için sadece sözcüklerden değil aynı zamanda ‘imaj’lardan da yararlanılır. Böylelikle gösteren ve gösterilen arasındaki ilişki daha etkili kılınarak, verilmek istenen anlam kolaylıkla gönderilir. Ancak burada önemli olan, alıcının gönderilen mesaja tepki vermesini, yani anlamlandırmasını nelerin etkileyeceğidir. Şüphesiz ki, bir reklâmla gönderilen bir mesajın izleyicisi tarafından anlamlandırılması, alıcıyla gönderenin aynı anlam kodlarını temsil eden sözcükleri ve dili kullanmasıyla mümkün olacaktır. Demek ki, küresel gündelik yaşamın çoğul nitelikli dili insanların en çok bilgi edindiği araç olan televizyonu ve dolayısıyla reklâmları ihtiva eder. Çoğul nitelikli dil, anadile iliştirilen reklâmlarda kullanılan dilin kelime ve anlam aktarma biçiminden oluşmaktadır denilebilir. “Reklâmların ne ifade ettiğini, ancak onların nasıl ifade ettiklerini anlayarak ve ne şekilde işlediklerini çözümleyerek anlayabiliriz. Bir reklâmın ‘söylediği’ şey, salt onun söylemek iddiasında bulunduğu şeydir; bir reklâmın, sadece kendi arkasındaki bir ‘mesaj’ın saydam bir taşıyıcısı olduğuna inanmak aldatıcı reklâmcılık mitolojisinin bir parçasıdır. Kuşkusuz herhangi bir reklâmın büyük bir bölümü ‘mesaj’dır: Bir ürün hakkında bize bir şeyler söylenir ve onu satın almamız istenir. Bize verilen bilgi çoğunlukla doğru değildir, doğru olduğu zaman bile, zorunlu olmayan ürünleri, çevrenin tahrip edilmesi pahasına imal edilen ve onları yapan insanların sırtından kâr elde etmek için satılan ürünleri, satın almaya ikna edilmeye çalışırız.”¹²⁸ Görüldüğü gibi, iletişim, günlük hayatta sadece sözcüklerle çözülmemektedir ve daha çok imaj merkezli algılamaya yönelerek bireyleri yeni bir iletişim biçimiyle tanıştırmıştır. Dolayısıyla, “reklâmın ‘biçim’den çok, sadece onun açık ‘içeriğindeki’ anlamı görür – başka bir ifade ile ‘biçimin içeriğini’ göz ardı

¹²⁸ Williamson, Judith, **Reklâmların Dili Reklâmlarda Anlam ve İdeoloji**, Çev. Ahmet Fethi, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2001, s.15-16

eder.”¹²⁹

Reklâmların mesajı gönderme yönteminde iki önemli durum söz konusudur. Bunlar içerik ve biçimdir. İçerik tek başına bir şey ifade etmek için kullanılmaz ve alıcıya biçimle birlikte gönderilir. Biçim burada basitçe ‘resim’i ifade eder. Anlam, biçim ile daha etkili bir şekilde alıcıya ulaştırılır.

Günümüz teknolojisi, insanları, süreç içinde bahsedilen algılama modellerine ayak uydurmaya yönlendirmiştir. İnsanlar televizyondan öğrendiklerini günlük hayatta uygulamaya durumdadırlar. Özellikle gençler çoğu zaman üzerlerine giydiği baskılı tişörtlerle kendilerini anlatmayı yeğlemektedirler. Bazen bu tişörtler üzerinde yazan yabancı kelimeleri ve ifadelerin anlamını bilmeseler bile tişört üzerindeki resim yeterlidir kendilerini anlatmak için. Böyle bir durum elbette ki günlük hayatta kullanılan ana dili etkileyecektir. İnsanlar küresel köyde çoğul nitelikli bir dil kullanmaktadırlar. Bu çoğulluğu oluşturan durumlar anadile televizyonlardan geçen terimler ve yabancı kelimeler ile reklâmlardan öğrenilen ‘anlamı resim ile gösterme’ yöntemidir.

Sonuç olarak küresel yaşam teknolojinin baskınlığı altında şekillenmiştir. İnsanların bilgiyi öğrenme yolları artık, elle tutulan, yaprakları çevrilen, kokusu duyulan kâğıtlardan geçmemektedir. Bunun yerine, sanal ve gösteri boyutlu içeriğe sahip olan televizyon ve reklâmların öğrettiği imaj eklemeli dil’den geçmektedir. Bu dil anadile iliştilince, ortaya yepyeni çoğul nitelikli bir dil ortaya çıkmaktadır.

2.3. Küresel Kültürel İletişim ve Çok-Kültürlülük

Dünyadaki ülkelerin ekonomik rolleri, politik rejimleri ve birbirleri ile olan etkileşimleri hızlı bir şekilde değişim göstermektedir. Böyle bir değişim, özellikle ekonomik ve teknolojik alanda ileri bir konumda olan uluslara doğru yönelmiştir. Günümüzde dengeler, dünya ekonomisinde her zaman güçlü olanın büyük rol oynaması üzerine kuruludur. Ekonomik ve politik durumlarını geliştirmek isteyen diğer devletlerin bu ülkelerle sıkı ilişki kurmak istemeleri bu güçlü ülkelere daha da avantajlı bir zemin hazırlamaktadır. Lider konumdaki bu ülkeler, ürettikleri politikalar ve sahip oldukları teknolojik olanaklar sayesinde kendi kültürlerinin tanıtımını ve bununla birlikte kültürel ve dilsel zeminlerini daha sağlam hale getirebilmektedirler.

Günümüz insanı dünyadaki gelişmeler ve yaşanan olaylar hakkında bilgi

¹²⁹ Williamson, a.g.e., s.16.

edinmek için en kolay ve kestirme yol olan görsel teknoloji araçlarından televizyon ve internetten yararlandığı için, iletişim araçları, kültürel bir baskınlık yaratmak için en iyi yöntem olarak değerlendirilir. İnsanlar, “[...] dünyayı sadece evinden ve televizyonlarının başından görebiliyor. Dar bir yaşam sürdürdüğü işyerindeki zamandan sonra geldiği evinde, kapısını dünyaya kapadığı zaman gerçekleştirdiği bu ikame, dünya karşısında gerçek dünyanın hayaletinin tüketicisi olarak penceresiz bir monada dönüşüyor. Penceresiz monadın yaşadığı dünya kendisine gidilmeyen, kendisi gelen bir dünyadır.”¹³⁰

Kültürel etkileşimin, günümüz dünyasındaki etkisi iki şekilde ele alınabilir. Bu durum madalyonun iki yüzü gibi değerlendirilebilir. Negatif anlamda şunları söylemek mümkündür: özellikle batının iyi bir şekilde yönettiği iletişim teknolojileriyle, gelişmekte olan toplumlara kendi yaşam tarzını, hayata ve olaylara bakış tarzını; kısaca, yeme içme alışkanlıklarını, giyim tarzını, konuşma üslubunu vb. öğretmektedir. Bu durum, yerel kültürlerin rafa kaldırılarak ya da değişim geçirerek batı ürünü bu ithal kültür üzerinden yeniden üretilip tek tipleşmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla küreselleşmenin yarattığı erozyon kültürel iletişim biçimlerinin tek bir kültürle yapılması olarak hissedilmektedir. Dünya üzerinde her ulus sayısı kadar kültürün de var olduğunu düşünürsek ve hatta yerel kültürler içerisinde de kültürel değişimler ve dilsel farklılaşmaları hesaba katarsak, tek tipleşmeyle kültürel yoksulluğun da desteklendiğini söyleyebiliriz.

Yeryüzündeki dillerin azalan sayısı ve yerel dillerin hızla yeryüzünden silinişine ilişkin nicel veriler için aşağıdaki tablo dikkate alınabilir.

- UNESCO’ya göre günümüzde kullanılmakta olan toplam dil sayısı: 6,700
- On kişiden daha az konuşanının olduğu dil sayısı: 204
- 10,000’den daha az konuşanının olduğu dil oranı: 51,9
- Avustralya’da unutulmaya yüz tutmuş durumda olan dil sayısı: 167
- İspanyolcanın resmi dil olduğu ülke sayısı: 21
- İngilizcenin konuşulduğu ülke sayısı: 115
- Nijer-Kongo ailesine ait dil sayısı: 1,495

¹³⁰ Rosenberg, Gutenberg; White, David Manning, **Mass Culture**, - The Popular Arts in America, The Free Press, New York, 1996, s.362, aktaran: Özdemir, Sadi, **Medya Emperyalizmi ve Küreselleşme**, Timaş Yayınları, İstanbul, 1998, s.197.

- 2003 yılında Kanada’da Kutenai dilini konuşanların sayısı: 6
- (bir yer veya halka) özgü dil oranı: 83
- Yerli halk tarafından konuşulan dil sayısı: 4,000
- Papua Yeni Gine’de konuşulan dil sayısı: 820
- Nijerya’da konuşulan dil sayısı: 510
- 1981 yılında Avustralya’da Wakawaka dili konuşanlarının sayısı: 3
- 100 milyondan fazla konuşanın olduğu dil sayısı: 8
- Mandarin¹³¹ dilini konuşanların sayısı: 1,12 milyar
- İngilizce konuşanların sayısı: 480 milyon¹³²

Yerel kültür, ait olduğu toplumun ana dilinden bağımsız düşünülemez. Yerel kültürdeki bozulmalar, değişimler tarih boyunca bir toplumun varlığını ve benliğini oluşturan ortak değerlerin yıkılarak, hayata bakış açısı ve algılama tarzı farklı olan bir kültürün adapte edilmesinin bir sonucudur. Bu sonuç, temeli yüzyıllar önce atılmış mevcut toplumsal geleneklerin yok olmasını hızlandırmış ve insanlara iletişim kanalları vasıtasıyla farklılaşmış bir yaşam tarzını rahatlıkla dayatmıştır. Dünyada iletişim ve bilim dili olarak İngilizcenin kabul edilmesi, bu dayatılan kültürün de batı tarzı bir yaşam algılaması olması sonucunu doğurmuştur. İnsanlar bu dil ile birlikte ve görsel-işitsel iletişim kanallarının kendi geleneklerine uygulanan dayatmalarından ötürü Amerikalılar gibi yaşama ve düşünme eğiliminde bulunmaya tercih etmeye ve çeşitli bağlar kurmaya başlamışlardır. Ayrıca kültürel yaşamdaki bu tür değişiklikler doğrudan anadil yapısını da bozacaktır. Madalyonun diğer yüzünde ise, iyimser bir tablo ile karşılaşılmaktadır. Küreselleşme, kültürel etkileşim ve çok kültürlülük bağlamında öncelikle ele alınarak bu iyimser tablo açıklığa kavuşturulabilir.

“KÜRESELLEŞME= Globalleşme kavramı, ağırlıklı olarak 1980’lerden sonra gündeme yerleşti. Ancak, tanım konusunda tam bir uzlaşmaya varılamamıştı. Genel olarak küreselleşme, ülkeler arasındaki ilişkilerin yaygınlaşması ve gelişmesi, ideolojik ayrımlara dayalı kutuplaşmaların çözülmesi, farklı toplumsal kültürlerin, inanç ve beklentilerin daha iyi, ancak, birbiriyle bağlantılı olguları içerdiği, bir anlamda maddi ve

¹³¹ **Mandarin** Çinde resmi olarak kullanılan dildir.

¹³² Furniss, Charlie, “Modern Languages: More Than Half of the World’s Languages Could Be Extinct by the End of the Century, and Many May Not Last beyond 2050. but an Unlikely Saviour Is at Hand: Far from Bringing about Cultural Homogenisation, as Many Had Predicted, the Internet Seems to Be Keeping Endangered Languages Alive”, Geographical Dergisi, Vol. 79 Sayı 4, Nisan 2007, Circle Publishing Ltd. , 2007, s.53+

manevi değerler çerçevesinde oluşmuş birikimlerin milli sınırları aşarak dünya çapında yayılması olarak tanımlanıyor.”¹³³ Bu durumda, küreselleşme doğrudan uluslararası ilişkilerle ilgilidir.

Bir başka durum, modernleşme ile beraber insanların yaşam tarzlarına yeni örnekler sunulmasıdır. Toplumlar; yaşam tarzlarına, düşünme biçimlerine, anlaşıma biçimlerine, günlük diyaloglarına, giyinme, barınma, beslenme vb. tarzlarına kadar yeniden biçimlenme gereğini dayatan bu tür modern sayılan öğeleri kimi zaman kendi süzgecinden geçirerek dünya vatandaşı olma ilkesine bağlı kalmak adına yeniden var etmişlerdir. “Modernleşme sürecinde çok kültürlülük, bir yönüyle nesnel bir durumdur. Şu anda hemen hemen hiçbir ülke gerçekte tek kültürlü değildir. Fiilen çok kültürlü yapı arz eden çok sayıda ülke bulunmaktadır. Dolayısıyla ‘sorun’, ne birtakım entelektüellerin ‘icat ettiği’ bir sorundur, ne de ‘baş ağrıttıcı’ olarak görülmeyi gerektirmektedir. Dünya insanlığı, yüzyıllar ve hatta binyıllar içerisinde gelişip çeşitlenerek günümüze gelmiş bir ‘sorun’la, daha doğru bir adlandırma ile bir durumla karşı karşıyadır ve bu, esas olarak dünya insanlığının yetkinleşmesiyle ilintilidir. Yani insanlık, zaten var olan bir durumu tüm boyutlarıyla kavradığı ve gereğini yerine getirdiği ölçüde ilerlemektedir.”¹³⁴

Uluslararası çapta önem kazanan kavramlar ekonomik rekabet ve kültürel ideoloji’dir. Bu kavramların işleyişi sayesinde dünya ülkeleri arasında sınırlar kalkarak daha entegre bir düzen amaçlanmıştır. Bu entegrasyonu sağlayacak zemin ortak bir dil olgusu olmuştur. Avrupa Birliği gibi farklı ulusların oluşturduğu ekonomik ve siyasal birliktelik ele alındığında, bu ülkelerin birbirleri ile olan iletişimlerini sağlayacak ve aynı zamanda bu kültürel atmosferde adeta mozaikte bir parça olan İngilizce başka bir deyişle Avrupa Birliği dili görev yapmaktadır. Bu şekilde farklı kültürlere ait olmadan kaynaklanan iletişim sorunları ve yanlış anlaşılmanın üstesinden gelinmekte ve dünyada ekonomik liderlik ve rekabeti artırma yolunda kolaylıkla ilerlenmektedir. Bu durum, küreselleşme sonucu ortaya çıkan uluslararası ekonomik rekabet ortamının yarattığı bir sonuçtur. Bu sonucun ardında kültürel etkileşimin olumlu yönlerinden birini göstermek mümkündür.

¹³³ Dünyada Küreselleşme ve Bölgesel Bütünleşmeler, DTP-2375, ÖİK-440, Ankara, 1995, s.1, aktaran: Özdemir, a.g.e., s. 171

¹³⁴ Kaya, Raşit, **Kitle İletişim Sistemleri**, Teori Yayınları, Ankara, 1984, s.118, aktaran: Yıldız, a.g.e., s.89.

Çok kültürlülük, aslında bir ortak dille anlaşılan toplumların kurduğu sistemdir, denilebilir. Avrupa topluluğu bu duruma örnek verilebilir. Farklı anadile ve kültüre sahip uluslar ortak bir dil olan İngilizceyi kullanarak anlaşabilmekte ve bu sayede birbirlerini daha iyi tanıyabilmektedirler. Çok kültürlülük ifadesi, dünyada yaygın olan Amerikan merkezli kültür ile her bir yerel kültürün ikili bir bağ oluşturarak iç içe geçmiş halkalar oluşturmasıdır denilebilir.

“‘Çokkültürlülük’, Türkiye gibi, devletin kendini toplumun üstünde konumlandığı, çeşitli açılardan farklı bireyler, kesim ve toplumların eşit haklara sahip olarak ortak değer, ilke ve kurallar çerçevesinde yaşamlarını sağlamak yerine onlara – çoğunluk içinde yadırgatıcı olabilen- bir yaşam tarzı ve kimlik, dolayısıyla tek bir kültürel model empoze ede geldiği ülkelerde, bu otoriter, devletçi, milliyetçi uygulamadan kurtulmanın, onun yarattığı sorunları çözmenin makul bir yolu olarak görünebiliyor.”¹³⁵ Bir başka açıdan, bu kavram için şunlar söylenebilir: “[...] çok kültürlülük bir kentin farklı mahallelerinde ya da dünyanın farklı bölgelerinde aynı anda mevcut olan, ama birbirinden farklı olan kültürleri işaret etmek üzere kullanılır. Bu anlamda dünyada farklı kültür ya da uygarlık bölgelerinin varlığından söz edilebilir. Bu kültürler arasındaki ayrımın coğrafi ve kültürel olduğunu vurgulamak gerekir. Çok kültürlülük kavramı bu haliyle reddedilmesi güç coğrafi ve tarihsel bir gerçekliği dile getirir. Yan yana konmuş kültürlerin belirli bir biçimde aynı mekânda mevcudiyeti olarak tanımlanan çokkültürlülük durumunda, ötekilerin varlığı, olumsuzlukları telafi eden kimi avantajlar sağladığı için kabul edilir.”¹³⁶ Farklı coğrafyalarda yaşayanların bir araya getirilmesi günümüz iletişim teknolojileri ile oldukça kolaydır. Mekânsal uzaklığı ortadan kaldıran televizyon ve özellikle internet düşünülebilir burada. İnsanlar bu mekânda anlaşma sağlayabilmek için ise bir tek ortak dile ihtiyaç duyarlar.

Farklı ulusların İngilizceyi kullanmalarından ve bununla o ulusların yerel kültürel ve dilsel öğelerinin doğal etkileşiminden dolayı Amerikan kültürünün de bir bakıma kendi geleneksel özelliğini ve tüm dünya üzerinde hâkimiyet kazanma sürecinde olduğunu söyleyebiliriz. “Çok kültürlülük kavramı bütün kültürler için nitelik bakımından eşittir; bu kavram sadece hoşgörü ile karşılanmamalı ve teşvik

¹³⁵ Laçiner, Ömer, **Modernleşme ve Çokkültürlülük**, Helsinki Yurttaşlar Derneği II, 2001, s.15, aktaran: Yıldız, a.g.e., s.83.

¹³⁶ Tatal, a.g.e., s.114.

edilmelidir...¹³⁷

Sonuç olarak küresel kültürel iletişim, küreselleşmenin etkisiyle ortak bir araç olan İngilizce ile sağlanmakta ve bu dilin ait olduğu Amerikan kültürü dünyada hüküm sürmektedir. Amerikan kültürü diğer yerel kültürleri etkilemekte ve tek tipleşmesine neden olmaktadır. Bu olumsuz sonuçların yanında, çok kültürlük kavramı bireylerin ufuklarını genişletmekte, dünya ile entegrasyonlarını kolaylaştırmakta ve rekabet etme olanağını artırmaktadır.

2.4. Küresel/Yerel Diller Arası İlişkiler ve Sorunlar

Küresel ve yerel diller arasında günümüzde çeşitli sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunlara kaynak olarak kitle iletişim araçlarının günlük hayattaki kuşatıcılığı söylenebilir. İletişim araçları hayatın her anında yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bu araçların başında ise televizyon, gazete ve internet kullanımı gelmektedir. Görsellikle birlikte, işitsel öğeler de devreye girdiğinde, akla ilk gelecek olan kitle iletişim aracı televizyon olacaktır. Görsel ve işitsel öğeler ne kadar çok olursa, verilmek istenen mesaj o kadar kalıcı ve inandırıcı olmasından ötürü televizyon yukarıda belirtilen iletişim kanallarının en popüler olanıdır. Günümüzde imaj merkezli bir dünya içinde yaşıyoruz, yani yaşam ve düşünme tarzımızı şekillendiren televizyon anlam aktarımında ve bizim anlamı yorumlama, düşünme ve davranış biçimimizi etkileyen yegâne iletişim aracı görünümündedir. Elbette ki televizyonla karşılaştırıldığında internetin kullanım alanının ve kullanışlılığının haber almadaki önemi büyüktür, çünkü internet erişimi çok yaygındır ve artık insanlar işyerlerindeki ofislerinde, kafelerde, tren istasyonlarında, otobüs terminallerinde ve evlerinde internete bağlanarak güncel olayları anında kolay bir şekilde takip edebilmektedirler. İnternet de gazeteler gibi metinle birlikte görsel öğeler içermektedir ve böylelikle popülerliğini korumaktadır. Bu bağlamda şunu söylemek mümkündür: Algılayıcının ilgisini çekmek ve verilen mesajın doğru olduğuna inandırmak için iletişim biçimindeki önemli etkenler görsellik ve işitselliktir. Bu görsel ve işitsel öğrenme tarzı doğrudan yerel kültürel gelenekleri olduğu kadar, dilin kendisini de etkilemektedir. Kültürle birlikte bu kitle iletişim araçlarında kullanılan yabancı kelimeler nedeniyle anadillerde de özgünlük yitirilmekte ve adeta yeni ‘aradil’ler, melez diller oluşmaktadır. Öte yandan, kitle iletişim araçları sözel iletişim alışkanlıklarını

¹³⁷ Suzanne Fields, “The Menace of Multiculturalism; Amnesia Renders the West Unable to Defend Itself” The Washington Times Gazetesi, News World Communications, 15 Eylül 2005, s.A21.

değiştirmekle kalmayıp, sözsüz iletişim biçimlerinin de ortadan kalkmasına neden olmaktadır. En yaygın internet iletişim programı olan ‘msn’ insanlara ekonomik ve pratik iletişim imkânı sağlarken, sözsüz iletişim ve geleneksel konuşma figürlerini unutturmaktadır. Ayrıca bu ortamlarda kullanılan anadili elektronik ortamın terimleri de etkilemektedir.

Küresel dünyanın getirdiği ekonomik rekabet sonucunda ülkelerin ticaret yapısı sistemin bir halkası olmak için birbirleriyle yarışmaları da uluslararası iletişim ve diyaloga duyulan ihtiyacı da doğal olarak artırmıştır. Bu ihtiyacı karşılayabilecek ve kültürel özgünlüklerden dolayı yanlış anlaşılmalara giderecek bir ortak dil görünümünde olan İngilizce yerel dilleri olumsuz yönde etkilemektedir. Öyle ki, “küreselleşen ekonomi ve kitle iletişim araçları yerküre içerisindeki kültürün görünümünü de değiştiriyor, insanların konuştuğu dil sayısını azaltıyor. Dünya ekonomisi ne kadar çok entegre oldukça o kadar yaygın olan bir dilde ticareti geliştirmek için hiç olmadığı kadar önemli hale gelmiştir. Bu durum bölgesel lehçeler ve azınlık dillerini bir bakıma dezavantajlı duruma getirmiştir. Bunun yanında, telekomünikasyon, dilleri daha standart bir hale getirmek için baskı yapmaktadır, üstelik yerel dil farklılıklarını sıkıştırarak ezmektedir.”¹³⁸

Yerel dillerin bir bakıma ölmesi diye adlandırılabilir yargı küreselleşmenin sonucudur. “Küreselleşmenin geleceğin bir değişimi olduğu genel bir fikirdir ve birçok yönden bu durum yadsınamaz. Ancak geleneksel tutumların, dillerin ve kültürlerin gerçekten de varoluşlarını sürdüremeyecekleri kanısı vardır ve bunların yerine, sınırları aşacak olan ‘küresel’ kültür ve dilleri seçeceği fikridir.”¹³⁹

Küreselleşme sonucu ortak dile olan ihtiyaç ekonomik ilişkileri kolaylaştırırken, kültürel kimlikleri tek tipleştirilmektedir. “[...]Küreselleşme ve yeni teknolojilerin kültürel kimliği koruması ve aynı zamanda da malların ve fikirlerin karşılıklı olarak rahatça değişimine izin vermesi muhtemeldir. Yüzyıllardır, şiveler ve diller, ulusal kimliği, bilimsel araştırmaları ve ticareti bir araya getirerek kolayca birleştirmektedir. Elbette ki, standartlaşma, yazılımda ve insan gelişimine elverdiği sürece yaygın dillere

¹³⁸ Garland, Eric, “Can Minority Languages Be Saved? Globalization vs. Culture: The Increasing Mobility of People, Goods, and Information Özgü Driven a Powerful Trend toward Cultural Uniformity and the Extinction of Local Languages. But Languages That Have Young People, Business, and Government on Their Side Are Alive and Thriving”, The Futurist Magazine, World Future Society, Vol. 40. Sayı 4, Temmuz-Ağustos 2006, s.31+

¹³⁹ Garland, a.g.m. s, 31+

ihtiyaç olacaktır. Fakat küresel refah ve yeni teknolojiler daha küçük kültürlerin kendi konumlarını korumalarını da aynı ölçüde sağlayabilir...”¹⁴⁰

Ekonomik rekabet gücüne sahip olan toplumlar, sadece kültürel geleneklerini korumada diğer az gelişmiş ülkelere göre daha başarılıdırlar. “[...] Küreselleşme ile birlikte, insanların birbirleriyle daha fazla iletişimde olma zorunluluğu bahane edilerek, diğer yerel diller ve hatta ulusal diller perifleştirilerek “sistem dışı” bırakılıyor, ‘çağa en iyi ayak uyduran dil, hayatta kalır’ kabilinden Darwinvari sloganlarla bu politikalara meşruiyet sağlanmaya çalışılıyor. Zaten ulus devletler de yerel dillerin korunması ve geliştirilmesi konusunda isteksiz çalışıyor. Çünkü bu yerel dillerin devamlılığını sağlamak, hem devletler için ek bir zaman ve maliyet kaybı gibi gözükmekte, hem de ‘ayrıcalık’ paranoyalarıyla, ya diller yok sayılıyor ya da bu dillerde eğitim yasaklanıyor.”¹⁴¹

Kültürel bağlarını koparmak istemeyen küçük gruplar küreselleşme karşıtı tutumlarını yine elektronik medya ile sergilemektedirler. “İnsanların tekrar dil değiştirmek için güçlü kültürel nedenleri olduğunda, çoğunluk dillerinin saldırısına direnebilirler. Üstelik kitle iletişim teknolojileri, çoğunluk dillerinin tek yönlü diyaloguyla azınlık dillerinin kullanımının azalmasına yol açmıştır ve bölgesel ağızlar günümüzde ölü dillerin tekrar dirilmesine yardım etmektedir. Bu küçük dilleri konuşanlar Web siteleri, e-maillerinin, ilan panoları gibi interaktif teknolojileri kullanarak dünya ile kendi dillerinde küresel diasporaya karşı haberleşme ortamları üreterek ve dağıtarak tekrar bağlantı kurabilirler.”¹⁴²

Yukarıda bahsedilen durumlar evrensel nitelikteki dillerin özellikle de İngilizcenin yerel diller üzerinde yaptığı baskı ve bunun sonucunda dünyadaki anadil sayısının ve dolayısıyla da kültürün yok oluşunu sergilemiştir. Ancak küreselleşme sadece anadilleri etkilemekle kalmamış, aynı zamanda evrenselleşmiş dilleri de etkilemiştir. Bu etkilenme, evrensel dilleri kültürel bağlarından koparmasında yaşanan durum olarak düşünülebilir. Bir dili evrensel kılan ilke, dünya üzerindeki çoğu toplumun bu dili öğrenmesi ve uluslararası ilişkilerini bu araç ile sağlamasıdır. Dolayısıyla da farklı kültürlere ait toplumlar evrensel bir dili öğrenirken kendi

¹⁴⁰ Garland, a.g.m., s. 31+

¹⁴¹ Altınsu, Ferit, “Yerel Dillerin Ölümü ve Süryanice Üzerine”, <http://www.suryaniler.com/konuk-yazarlar.asp?id=398>, Erişim tarihi: 28.03.2008

¹⁴² Garland, a.g.m., s.31+

anadillerine ait ögelerinden çeşitli transferler yapmaktadırlar. Bu tür transferler kitle iletişim ortamlarında oldukça yaygın olarak karşılaşılmaktadır. Evrensel bir nitelik taşıyan İngilizcenin dünya üzerindeki yaygın işleyişi ona yeni kullanım ortamları da yaratmıştır. Ana dili İngilizce olmayan insanlar bu dil ile özür dilerken, teşekkür ederken, selamlaşırken vb. yerel ögelerini aktarırlar. Sonuç olarak İngilizce evrensel bir nitelik taşıdığı için kendi toplumunun anadili olmakla birlikte kültürel ve yapısal dokusunda bozulmaların meydana geldiğini söylemek mümkündür.

2.4.1. Küresel dillerin kuşatıcılığı

Küresel dil nedir? Bir dilin küreselleşme süreci nasıl işlemektedir ve bu süreçte neler rol almaktadır? v.b. sorulara verilebilecek yanıtlar muhtemelen teknolojinin batı kaynaklı olması, iletişim teknolojileri kullanımının modern yaşamın her alanında yaygın olarak kullanılması, bilim dilinin ortak bir dille yapılması ve politik ve ekonomik uluslararası tutumların önemi olacaktır. Gerçekten de günümüzde evrensel olarak yaygın bir biçimde farklı ulusların birbirleri ile anla(ş)malarını sağlayan bir dil vardır. Bu dil İngilizcedir. Farklı bir yaşam tarzının, düşünme biçiminin, anlaşmanın, tarihsel ve etnik kökenin varlığını temsil eden ve uluslararası iletişim aracı olarak görev yapan bu sistem, başka toplumların kendi yaşam alanlarına ve gündelik iletişim süreçlerine uyarlanmaktadır. Hatta evrensel bir anlaşma niteliği taşıması için o sisteme ait kültürel ögelerin öğrenilmesi elbette ki yerel dillerin yapısını olumsuz yönde etkileyecektir.

Günlük hayatta İngilizcenin varlığını kabullenmek ve önemsemek durumundayız. Hatta artık yürürken gözümüze yabancı gelmeyen birçok İngilizce kelime ile karşılaşırız. Örneğin bir giyim mağazasının reklâm tabelasında, bir araba reklâmında vs. sıklıkla karşılaşırız. Çoğu zaman da bu kelimeler bize kaliteyi ve uluslararası bir bilinçaltı çıkarımının ipuçlarını verir. İngilizce anadile birçok küçük işletmeler tarafından da yaygın olarak ve bilinçsizce yeğlenmektedir. Tıpkı en bildik ve trajikomik bir çeviri olan “chicken translation” da olduğu gibi. Ayrıca İngilizceye ait kelimelerin bilinçsiz bir şekilde Türkçe yazılışlarıyla kullanılması da yaygındır. Örneğin lüks sayılabilecek bir restoranın yemek mönüsünde Türkçede “özel” anlamına gelen İngilizceden alınmış melez bir kelime olan “spesiyal”ın tercih edilmesi gibi. Aşağıdaki olay İngilizcenin çalışma hayatımıza girerek Türkçe terimler yerine İngilizcenin tercih edildiğini göstermektedir:

“Daha da ilginç bir durum var. Bundan on beş yıl kadar öncesinde çalıştığım yerdeki arkadaşlarım, özellikle de kişisel bilgisayar kullanmayı öğrenirken Türkçeye İngilizce karıştırarak konuşuyorlardı. Bilgisayarda yazdıklarını belleğe aldıkları zaman ‘seyv’, yazıcıdan metni çıkarırken ‘print’ ediyorlardı. Ve buna benzer bir sürü İngilizceden bozma sözcük kendiliğinden türeyiveriyordu. Oysa aynı bilgisayarda kimi sözcüklerin şapkaları görünmüyordu. Şapkaların nereye gittiğini sorduğumda kimisi ‘kalkmadı mı’, diye cevap verirken, bir ikisi de bilgisayarda şapka koymayı bilmediğini söylüyordu. Düzeyi ne olursa olsun, toplantılarda da yoğun bir biçimde Türkçe sözcükler yerine İngilizceleri geçiriliveriyordu. Arkadaşlarıma yarı şaka yarı ciddi ‘Siz Türkilizce konuşuyorsunuz’ diyordum.”¹⁴³

Evrensel dilin yerel diller üzerindeki etkisi kaçınılmazdır ve insanların İngilizce kullanmaya gün geçtikçe daha çok sempati duymaları ve hayatın her alanında İngilizce ile daha çok karşılaşmaları anadilin kullanımına çeşitli sınırlamalar getirmiş ve evrensel kullanım alanını daha da artırmıştır.

Özellikle genç bireyler iletişim olanaklarından daha fazla yararlanmaktadırlar. Bu yüzden etkilendikleri kültürün diline sıcakkanlı yaklaştıklarını görmek mümkündür. Giydikleri tişörtler üzerindeki anlamını bile çoğu zaman bilmedikleri İngilizce yazılar onlara daha cazip gelmekte ve giyim tarzlarının batı tarzı olduğunu hissettirmektedir.

Sonuç olarak şunları söylemek mümkündür: İngilizce, küresel ölçekte yerel dillerin yapısını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum, birçok yerel dilde kelime anlamı, cümle dizilimi ve sözlük bakımından deformeler olarak kendini göstermektedir. Bir dilin kelimeleri o toplumun geleneğini ve kültürünü yansıttığı gerçeğini de düşündüğümüzde evrensel dilin kuşattığı her toplumda kültürel ve dil özellikleri bağlamında büyük bir yıkımın olduğu hissedilebilir. Günlük hayatta evrensel dile ait yansımalar, giyim kuşamdan, diyaloglarda geçen kelimelerin kökenine kadar görülmektedir. Böylelikle yerel dillerin bir kuşatma altında olduğunu ve emperyalist bir baskı altında olduğunu söylemek mümkündür.

“Günümüzdeki dilsel çeşitliliğe karşı olan temel tehdit, binlerce yıldır süren emperyalizmle aynıdır. Geçmişte koloni güçleri, azınlık dilleri ulusal bütünlüğe karşı bir tehdit olarak görmüşlerdir ve şimdiye kadar birçok hükümet azınlık kültürleri yok etmek amacıyla baskıcı kültürel asimilasyon politikalarını devreye sokmuştur. En büyük

¹⁴³ Taşdelen, Servet, “Küreselleşmenin Dili ve Kültürü”, <http://www.bilayvakfi.org.tr/makaleler/kuresellesme.htm>, Erişim Tarihi: 02.06.2008

kayıplar İngilizcenin çoğunluk dil olarak konuşulduğu Avustralya, Kanada ve ABD’yi de içeren ülkelerde meydana gelmiştir. Günümüzle karşılaştırıldığında, bu ülkelerdeki azınlık toplumlarından gelen çocuklar, ailelerinden alınarak anadillerini konuşmada ısrarcı olduklarında cezalandırılacağı ve hatta dövülecekleri yatılı okullara verilmiştir.”¹⁴⁴ Görüldüğü gibi, dil emperyalizmi ve dolayısıyla kültür emperyalizmi birçok gelişmiş ülkenin ajandasında politik hedefler olarak yer almıştır.

“Hatta baskıcı kültürel asimilasyon olmasa da, emperyalizm vize almıştır [işini yürütmektedir]. Dilbilimciler, Roma imparatorluğunun yayılmasının Avrupa’da dilsel çeşitliliği yaklaşık olarak yüzde on kadar – ki bu oran neredeyse hepsine denk-azalttığını savunmaktadırlar. ‘Tehlike Altındaki Diller Kurulu’ Başkanı Nicholas Ostler, ‘Romalılar egemenlikleri altında olanları Latince konuşmaya zorlamak için özel bir politika uygulamaya koymamıştır. Fakat istila edilmiş birçok bölgede bu dile bir itibar vardı -ki bu dil, ticaret ve yönetim diliydi- ve sosyalleşmek için herkes bu dili konuşmak zorundaydı’ diye ifade etmiştir.”¹⁴⁵

Açıkça görüldüğü gibi tarihsel süreç içerisinde emperyalizm, ülkelerin ticari kaygılarından ötürü ister dolaylı, ister doğrudan olsun, ekonomik olarak daha zayıf toplumlarda kök salmaya başlamıştır. Böylelikle emperyalizmin en yok edici etkisini diller üzerinde uygulamaya koymuştur. Günümüzde de görüldüğü gibi küresel çağın getirdiği ticari ilişkiler ve enformasyon toplumu hareketleri, yerel toplumların kendi dilsel ve kültürel özelliklerini kaybetmesine zorlayarak evrensel nitelik taşıyan ortak bir kültüre ve dile doğru baskı yapmıştır. Bu baskı adeta küresel dillerin emperyalist tutumlu kuşatmasıdır denilebilir.

2.4.2.Yerel dillerin kuşatılmışlığı

Küreselleşmenin doğurduğu en acı sonuçlardan birisi, yerel dillerin evrensel diller tarafından kuşatılarak yok olmaya yüz tutmasıdır denilebilir. Küreselleşme sonucu, farklılıklar arka plana atılıp adeta ıssızlığa terk edilmiştir. Küresel çağ, insanların düşünme biçimlerinden giyim kuşamına kadar, sosyal yaşam çerçevesinde düşünülecek hemen hemen her şeyi popüler olana benzetmeye çabalamış ve bunda büyük oranda başarılı olmuştur. Böylelikle zenginliğin simgeleri olan yerel özgünlükler elimine edilerek tek tipleşmeye başlamış ve modern dünya her şeyi daha kolaylaştırma adına

¹⁴⁴ Furniss, a.g.m., s.53+

¹⁴⁵ Furniss, a.g.m., s.53.

sindirerek her görüngünün basit prototiplerini ortaya sunmuştur. Söz konusu duruma ilişkin en çarpıcı tek tipleşme örneği dil olgusunda karşımıza çıkmaktadır. Toplumların mevcudiyetinin en büyük kanıtı olan yerel diller küreselleşme sonucu kullanılmayarak ya da dilsel emperyalizme uğrayarak kaybolmaya, ‘ölmeye’ yüz tutmuştur.

“Küresel çeşitliliğin azalmasının mevcudiyetini inkâr etmek yersizdir. UNESCO’nun 21 Şubattaki Uluslararası Anadil Günü’nde belirtildiği gibi, dünyanın biyolojik çeşitliliği tehlike altında olduğu kadar dilsel çeşitlilik de tehlike altındadır.”¹⁴⁶

Küreselleşmenin ortaya koyduğu en çarpıcı bir tablo olarak yerel dillerin sayılarındaki büyük azalmayı verebiliriz. “Reading Üniversitesinde evrim biyolojisi profesörü olan Mark Pagel’in yaptığı bir araştırma, insanların geçen 100,000 yılda 130,000 dil konuştuğunu ve bu çeşitlilikte en yüksek zirvenin 10,000 yıl önce en az 12,000 dilin kullanıldığı sırada yaşandığını göstermiştir. UNESCO’ya göre, günümüzde ise yaklaşık olarak 6,700 dil kullanılmaktadır ve diğer birçok tahmin de bu sayının 6,000 ile 7,000 arasında olduğu yönündedir.”¹⁴⁷

Yerel dillerin kayboluş serüveni evrensel dilin anadil olarak konuşulduğu Amerika’da da yaşanmıştır. “Dünya dillerinin yarısından fazlası aşağı yukarı 10,000 insan tarafından konuşulmaktadır ve muhtemelen onlar da bu yüzyılın sonunda kaybolacaktır. En ciddi tehlikeler yaşayan dillerin çoğu birkaç yaşlı tarafından 337 dilin konuşulduğu Amerika ve Avustralya kıtasındadır. Bu diller de büyük bir ihtimalle 2050’den sonrasını göremeyecektir.”¹⁴⁸

Küreselleşen, yani kültürel sınırların kalktığı dünyamızda iletişim ve anlaşma biçimlerinde gözlenen homojenleşme eğiliminin yerel dillerdeki tek tipleşme ile beraber ortaya çıkması dikkat çekicidir. Dünya üzerindeki ulusların birbirleri ile olan ekonomik, politik ve sosyal içerikli olan diyaloglarında, ekonomik anlamda lider konumda olan ülkelerin söz sahibi olması ve bunun sonucunda da iletişim etkinliklerinin kültürel bağlamda batı kültürü merkezli olduğu gibi yansımalar görülebilir. Öte yandan, küreselleşmenin etkisindeki uluslararası iletişim gelişmekte ve ekonomik gücü elinde tutan uluslar, sosyal ve ekonomik hayatta daha çok söz sahibi konumuna gelebilmektedirler. Dolayısıyla bu uluslar ekonomik üstünlüklerine bağlı olarak kültürlerini de küreselleştirme olanağına kavuşurlar. Bu ülkelerin ekonomileri ile sosyal

¹⁴⁶ Furniss, a.g.m., s.53.

¹⁴⁷ Furniss, a.g.m., s.53.

¹⁴⁸ Furniss, a.g.m., s.54.

alandaki ortaya atacakları konular her zaman hedeflenen davranışlar olarak birçok ekonomik alanda gelişmekte olan ülkeler için arzulanan davranışlar olacaktır. Günümüzde batı toplumlarının sosyal gelişim için sürekli olarak üzerinde yoğunlaştığı konular bu ülkelere ayrıca bir ün daha kazandırmıştır. Böyle bir durumda batı kültürü, özellikle de Amerikan kültürü, küreselleşen bir kültür olarak tanımlanabilir. Batı kültürünün sosyal haklar konusundaki tutucu tavırları dünya barışına ve toplumsal refaha katkı sağlayacaktır. Ekonomik olarak gelişmekte olan ülkelerin sosyal haklar konusunda söz sahibi olduğunu düşünmeleri, beraberinde bu konunun çeşitli platformlarda çok tartışılmasını ve sürekli gündemde kalmasını sağlamıştır. Sosyal haklar tartışmaları, daha yaşanabilir bir dünya için olumlu bir gelişmedir. Ancak ekonomik gücü yüksek olan ulusların kültürlerinin küreselleşmesi bazen korkutucu sonuçlar doğurabilmektedir.¹⁴⁹

“[...]Birçok ayrımcılığın yaşandığı insan haklarının homojenleşeceği ve bayağılaşacağı yönünde “havaalanı kültürü” ile ilgili dünya çapında bir korku vardır. Bu korku, son yıllarda politik bir yer tutmuş “Asya değerlerinin cıfcaflı bir şekilde dile getirilmesinde olduğu gibi, çeşitli İslami dirilme hareketlerinin dile getirilmesinde de vardır. Benzer bir korku, en can alıcı şekli ile başka yerlerde de görülebilir, örneğin Avrupalı kuşkucular (Europeskeptics) arasındaki kültürel homojenleşme hakkındaki endişeler gibi. Avusturya’nın Avrupa Birliği’ne girmesine karşı olanların yaptığı tartışmalardan biri artık Avusturyalıların patates (potatoes) karşılığı olarak, Avusturyalı dâhiliğini içeren gündelik bir kelime olan ‘Erdapfel’i kullanamamaları, ancak yerine Almanca olan ‘kartoffeln’ kelimesini kullanmak zorunda kalmalarıydı. Elbette ki bu saçma bir şey. Fakat farklı kültürel gelenekleri ve bu yeni Avrupa’nın yoğun politik ve ekonomik ‘kaynayan kazanındaki’ farklı kültürel kimlik de saçma değildir. Ümit gibi korku da nedensiz değildir.”¹⁵⁰

Denilebilir ki, yerel dilleri kuşatarak kendine bağımlı kılan bilim ve ticaret dili olan İngilizce, anadilleri yapısal ve kültürel bağlamda zayıflatmakta ve yok olmalarına neden olmaktadır. Günlük hayatta karşılıklı diyaloglarda, televizyonda, internette vb. karşılaştığımız yabancı kelimelerle sağlanan iletişim de yerel dillerin kuşatılmışlığının diğer göstergeleridir.

¹⁴⁹ Berger, Peter L. , “Four Faces of Global Culture” , National Interest dergisi, The National Affairs Inc., Sayı 49, Sonbahar 1997, s. 23+

¹⁵⁰ Berger, a.g.m., s. 23+

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. DİLLER ARASI DİYALOGDAN KÜLTÜRLERARASI DİYALOĞA DİL ÖĞRENİMİ YOLUYLA KÜRESEL UZLAŞMA KÜLTÜRÜNÜN FARKLI BOYUTLARINA KATKILAR VE ORTAYA ÇIKAN KİMİ SORUNLAR

Çağdaş dünyamızda farklı toplumların uzlaşma zemininde küresel rafineleşme ile beraber ortak kullanılabilecek bir iletişim kanalına; başka bir deyişle, ortak bir dile ihtiyaç duyduğu açıktır. Bilindiği gibi, ekonomik, politik, teknolojik vb. konular toplumlar arasındaki iletişimin hangi noktaya doğru, başka bir ifade ile hangi topluma doğru olduğunu belirlemektedir. Günümüz şartlarında Amerikan toplumunun bahsedilen konulardaki liderliği beraberinde İngilizcenin önemini artırmıştır. Çünkü daha önce de bahsedildiği gibi, modern dünya şartları uluslar arası iletişimi toplumsal kalkınma ve refah için gerekli kılmıştır. Öyle ki, bir bakıma dünya ülkelerinin gelişmiş, gelişmekte ve gelişmemiş olarak sınıflandırılması uluslar arası zemindeki ekonomik, politik, teknolojik, vb. baskınlıklarına göre sıralanmıştır adeta.

Dolayısıyla günümüzün şöyle bir sorunu vardır: iletişim yoğunluğunun önemli bir dünya düzeninde uluslar arası iletişimde toplumların birbiriyle anlaşmak için kullandıkları ortak bir kanal olması gerekir. İngilizce bu kanaldır. Ancak dil ile kültür birlikteliği, yani dil ve kültürün ayrılmaz bir bütün olduğunu düşündüğümüzde, kültürler arası farklılıklar ciddi iletişim sorunları yaratmaktadır. Bu sorunlar yanlış anlaşılmaları doğurarak kimi zaman da dünya barışını tehdit eder hale gelmektedir. Öyleyse kültürler arası diyalogu sağlam zeminlere oturtacak olan bir küresel uzlaşma kültürüne ve dile ihtiyaç vardır.

Küresel uzlaşma kültürü ve dil, uluslar arası diyaloga katkı sağlayacak ve iletişim sorunlarını çözecektir. Bu durumda yabancı dil (İngilizce) öğretimi ve bu süreçte yaşanan durumların neler olduğu konusuna eğilmek gerekmektedir. Bilindiği gibi, dünyada İngilizceyi öğrenmek için çabalamayan toplumlar yoktur denilebilir. Ülkemiz gerçeklerini düşündüğümüzde yabancı dile verilen önem geçmişte o kadar çok artmıştır ki, yoğun bir biçimde devlet okullarında yabancı dilde eğitim uygulamaları başlamış ve yeni müfredatlar uygulanmıştır. Ancak dil öğretimi bu şekilde kısmi bir başarı sağlasa da çeşitli olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Özellikle lise öğrenimini kapsayan bu tür politikalar bir yandan yabancı dil (İngilizce) öğrenimine önem verirken,

öğrencilerin anadillerinde çeşitli bozulmalar olduğu fark edilmiş ve uygulamadan vazgeçilmiştir. Dolayısıyla yabancı dil öğretimi sanıldığı kadar detaysız bir konu değildir. Yabancı dil öğrenme sürecinde yaşanan kimi yapısal ve kültürel sorunlar sonucunda uluslar arası uzlaşma zemininde kullanılacak dil ile anlaşma sağlamak yerine olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Önceden de bahsedildiği gibi, yanlış anlamalar ve devamında diyalogdan uzak olumsuz tutumlar olarak düşünülebilir. Ana dil yabancı dil arasındaki iki yönlü ket vurmaların iletişim sürecini negatif yönde etkilediğinden, bu tür sorunların ortadan kaldırılması için yani ortak bir duyuş sergilemek için dil öğretiminde ortaya çıkan sorunların neler olduğu açığa kavuşturulmalıdır. Bu bölümde dil öğretiminde ortaya çıkan tablo, bilingual olma (iki dilli) hali, olumlu ve olumsuz yönde ele alınacak ve sorunların giderilmesinde nelerin önemli olduğu vurgulanmaya çalışılacaktır.

3.1. Dilsel Ütopya: Kültürlerarası Diyalog ve Anla(ş)ma

Farklı kültürlerin birbirlerini anlaması ve empati kurmasını sağlayabilecek, insanlarda aynı tarz düşünme parametrelerini kuracak bir sistemin varlığını oluşturabilecek tek bir dilden bahsetmek oldukça zordur. Bu dilsel ütopyayı gerçekleştirmek için tarihsel süreç içerisinde adımlar atılmış ve Esperanto gibi “proje diller” ortaya çıkmıştır. Ancak sonunda anlaşılmıştır ki, bir dile ait kelimeler bile kültürel yansımaları içerirken, farklı kültürel geçmişleri olan insanlara aynı düşünme tarzını kazandıracak bir suni dil üretmek imkânsızdır. Bununla birlikte, küreselleşme ile kültürlerarası diyalogu ve anlaşmayı sağlayacak bir sistem kendini var etmiştir. Küreselleşmenin her bir ulusta yarattığı, en basit haliyle kültürel geleneklerin yıkılması sonucu kültürel tek tipleşmeye dair durumlar vardır. Batının sahip olduğu küresel kriterler kendi parametrelerini evrensel kılmıştır. Kültürel tek tipleşme yöneliminin batıya dönük olması batının ekonomik eziciliğinden dolayı çok tutucu toplumlarda bile etkili olmaktadır. Çünkü batı dünyası ile olan iletişimlerini canlı tutabilmek için, bir anlamda, onlar gibi konuşmak, onlar gibi davranmak zorunda kalabilirler. Küreselleşen kültürlerin ve diğer yerel kültürlerin bu duruma direnme eğilimi göstermesi, toplumların iletişim ve diyalogları bağlamında çeşitli sorunlara neden olmaktadır.

“Samuel Huntington’ın hoş bir şekilde adlandırdığı “Davos Kültürü” (“Swiss Otel’de toplanan Dünya Ekonomi Zirvesi”) ekonomik sürece doğrudan eşlik eden

küreselleşmiş bir kültüre yataklık etmiştir. Zirve, esasında uluslararası iş dünyası üzerine çalışır. Ekonomik terimlerde doğrudan fonksiyonel olan kesin davranışlar ile çağdaş iş dünyası donanımlarının yönlendirildiği davranışlar sergilenir. Bu kültürün üyeleri; bilgisayarlar, cep telefonları, uçuş programları, döviz alım-satımı vb. konularla ilgilenirler. Bununla birlikte, aynı giyinir ve gayri resmi dostça davranışlar da sergilerler. Mizahi bir ortamı benzer şekilde yatıştırırlar ve elbette çoğu birbirleriyle İngilizce konuşurlar. Bu kültürel özelliklerin çoğu Batıdan (ve çoğunlukla Amerika'dan) geldiği için, farklı geçmişlere sahip bireyler doğal gibi görünen bu davranış biçimleri ile uyumlu olmalarını sağlayan bir sosyalleşme sürecinden geçmek zorundadırlar. Bunu sağlamak her zaman kolay değildir...¹⁵¹

Davos kültürü, küreselleşen dünyamızda farklı ulusların birbirleri ile olan iletişimlerini sağlam bir şekilde kurarak kendi ülkelerinin ekonomik, politik ve sosyal çıkarları için geleneksel normları göz ardı etmek zorunda kalmalarına bir örnek sayılabilir. Davos kültürü sadece seçkin sayılabilecek toplumları temsil etmektedir ve seçkinlik, batı kültürü normlarını uygulayabilme, batı kültüründe yetişmiş insanlar gibi davranabilme yeteneği ile orantılıdır. Bu kültür, küreselleşmeyle artık tek tipleşmeye yönelik adımların atılarak ve günümüzde birçok alanda ileri sayılan batı toplumunun yaşam tarzını, davranış biçimlerini ve çağdaş politikalarını iyi bir örnek prototip olarak diğer toplumlara sunmuş ve diğer toplumların ancak batıya dönük olarak kendilerini çağdaş bir ulus haline getirecekleri kanısına inandırmıştır.¹⁵² Dolayısıyla kültürel içeriğin tek tipleşmesi ve uluslararası iletişimin küreselleşmiş dil olan İngilizce ile sağlanması, farklı ulusların gelenekleri ile bağlarını zayıflatarak yaşam tarzlarını ve insanların birbirleri ile konuşma ve davranış biçimlerini değiştirerek tek tipleşmeye yöneltmektedir.

“Kültürel küreselleşme, elitler arasındaki iletişimi kolaylaştırırken, elit olan halk ile elit olamayan halkın, birbirleri ile anlaşmaları sırasında sorunlar yaratır. Çağdaş toplumlardaki birçok ahlaki ve ideolojik çatışma, ekonomik olarak temel sosyal haklardan yoksun ve bir yığın kültürel yetki verilmiş alay[edilmiş] halka karşı bir elit kültür savaş açmıştır...¹⁵³

Kültürel olarak batı ile güçlü bir bağı olan belli bir grup halkın, yani elit diye

¹⁵¹ Berger, a.g.m., s. 23+

¹⁵² Berger, a.g.m., s. 23+

¹⁵³ Berger, a.g.m., s. 23+

adlandırılan halkın, kendi kültürel becerilerinin zayıflaması ile yerel topluluklarla iletişimde de sorunlar ortaya çıkabilir. Çünkü hem batı normlarını yaşadığı toplumun normlarına aktarma eğiliminde, hem de yerel toplumsal normlarını hedef toplumun normlarına uydurma eğiliminde bulunacağı için, bu iki yönlü etkileşimin çeşitli iletişimsel ket vurmaları ve çatışmalara neden olması muhtemeldir. Kültürlerarası diyalog ve anlaşmalara aracı olan dil, günümüzde popüler kültürün dili olan İngilizcedir. İngilizcenin uluslararası bir nitelik kazanması, iletişim ve bilgi teknolojilerindeki ilerlemeleriyle ekonomik olarak zirvede bulunan ulusların dili olmasından ötürüdür. Anlaşma, dünyadaki diğer ulusların batıya ne kadar dönük olduklarıyla, ne kadar onların gibi davranıp düşündükleriyle ve ne kadar onlar gibi yaşam biçimleri edindikleri ile ilgilidir; yani kültürlerarası anlaşma hep batıya yönelik ve iletişim aracı olarak da batının diliyledir.

“[...]Veliz’in dediği gibi ‘İngilizce ile örülü bir dünya’da yaşıyoruz ve yakın gelecekte hiçbir dil İngilizcenin yerini alabilecek gibi görünmüyor. Şu ana kadar İngiliz dilinin bu hegemonyasıyla ilgili çok sayıda pratik nedenler ortaya atılmıştır. Ancak bu durum farklı yerlerdeki entelektüelleri öfkeliendirmektedir (mesela Fransa, ya da Quebec); İngilizce, uluslararası ekonomi, teknoloji ve bilimsel iletişimin dili haline gelmiştir. Dünyanın her yerinde İngilizce öğrenen milyonlarca insan bu küresel iletişimde yer alabilmek için böyle olmak durumundadır, (birkaç istisna hariç), çünkü Shakespeare’i, Melville’i orijinalinden okumak isterler. Bununla birlikte hiçbiri de bu dili masum bir şekilde kullanmaz. Her dilden değerler, hassasiyetler, gerçeklere yaklaşımlar nakledilir ve bütün bunların hepsi o dili konuşan kişinin bilincine kendini dolaylı olarak yerleştirmiştir. İngilizcenin çekiciliği, özellikle Amerikan İngilizcesi, en azından dinamik, çoğulcu ve yeterince yenilikçi dünyaya olan duyarlılıkları ifade etme kapasitesinden ötürü gereklidir.”¹⁵⁴

Kültürlerarası diyalog ve anlaşma zemininde farklı ulusların küreselleşmeye ayak uydurabilmeleri için popüler hayat tarzının batı merkezli olmasından dolayı tüm dünya ülkelerinin ortak iletişim kanalı olan İngilizceyi öğrenme isteklilikleri vardır. Çünkü öğrenilmiş hedef kültür özellikleri yerel kültürler ile çatışabilir. Öte yandan, çağdaşlaşma ve dolayısıyla da çağın gerektirdiği yaşam standartları ve ekonomik alanlarda iyi olmak için batı toplumunu takip etme gerekliliği yerel kültürlerin diğer

¹⁵⁴ Berger, a.g.m, s.23+

uluslarla anlaşma ve diyalog kurmak için tek tipleşmesi bir dezavantaj olarak düşünülebilir. Bu nedenle kültürlerarası diyalog ortak bir dil ile sağlanırken, dünya kültürel fakirlik yaşamaktadır.

“P.K. Feyerabend, ‘dünya kültüründe’ temel görüngünün batı düşünce ve teknolojilerinin amansız yayılışı olduğunu önemle vurgular. Çağımızın ana konusunun çeşitlilik değil, birörneklik olduğunu savlayarak, kültürel alışverişin belli ortak değerlere, ortak bir dile ya da ortak bir felsefeye gereksinimi bulunmadığını öne sürer. Kendi deyimiyle, nereden uç verirse versin, çeşitlilik ve başıbozukluğu savladığını belirtir. Ona göre batı bilimciliği, yerel gelenekleri yok ederek tektip hale getirir ve pek çok toplumsal ve çevresel sorunlara yol açar... ”¹⁵⁵

Sonuç olarak, kültürlerarası iletişim sorunlarını gidermek, farklı toplumları diyalog içerisinde tutmak bir nevi ütöpik araçla sağlanabilmektedir. Ancak doğurduğu kültürel yoksullaşma gibi olumsuz sonuçlar dilsel ütopyanın her zaman var olacağının da bir göstergesidir.

3.2. Siyasal/Kültürel Ütopya: Kökensel Farklılıkların Ortak Simgelerle Aşılması

Özellikle yazılı ve basılı medya tarafından politik içerikli bir mesaj dil araçlarının etkili kullanılması sayesinde aktararak farklı toplumlarda aynı tepkilerin verilmesi sağlanır. Daha açık bir ifadeyle, din, ırk, kültür vb. bakımdan farklı tarihe ve coğrafyaya mensup toplumlara politik içerikli bir mesaj aktarılacak istenildiğinde, kullanılabilecek en etkili araç, ortak bir dil ve dilsel araçları kullanabilmedeki kabiliyettir. Bu kabiliyeti geliştiren ortam medya ortamıdır. Çünkü medya sesli ve görsel olarak mesaj aktarımında en etkili ortamdır. Farklı toplumların hepsinde eşdeğer bir tepki yaratacak mesajın aktarılmasında en önemli etkenler metaforlarla geliştirilen söylemler, ortak dil ve işitsel görsel destektir. Bu imkânları kullanarak birçok çağdaş ülke, politikalarını diğer toplumlara anlatabilmekte ve uygulayabilmektedirler. Örneğin, batı, insan hakları konusunda üstlendiği rolü baskın söylemleri ile diğer toplumlara kabul ettirmiştir ve bu durum batılı ülkelere politik bir zafer kazandırmıştır. Bu durumda, sözel ya da sözel olmayan iletişim biçimlerinin arka planında neler olduğunun araştırılması söylem analizinin günümüzde ne kadar gerekli olduğunu ortaya koymaktadır. Gazetelerde, televizyon programlarında ya da diğer iletişim ortamlarında

¹⁵⁵ Asutay, Hikmet, **Dil Kültür ve Eğitim**, Eğitim Kitabevi, Konya, 2007, s.13.

karşılaşılan birçok politik mesaj içeren metinlerin anlaşılması okuyucunun ya da dinleyicinin yaşadığı kültürel ortam, sosyal çevre ve bilişsel düzeyiyle bağlantılı olmakla beraber, bu metinlerdeki gizil anlamlarla da alakalıdır. Mesela gazetelerde ya da dergilerde, metinlerin yanında genellikle bir politik mesaj içeren resimler de verilir. Bu yolla okuyucu ve metin arasındaki bilgi akışı şifrelenmektedir. Bu şifrenin çözümü, resim ve metin arasında yazar tarafından kurulan ilişki ile okuyucu tarafından yorumlama yönüyle önemlidir. Okuyucunun bu metinleri yorumlamasında kendi yaşadığı çevre ve kültürel bağı ön plana çıkmaktadır. Öte yandan, metinde verilen ideolojinin aktarılmasında resimlerin imlediği politik göstergeler, hedeflenen düzeyle etkili bir iletişim sağlamanın gereği olmuştur günümüzde.

Özellikle gazete metinleri incelendiğinde metin içerisine imalı olarak yerleştirilmiş ve hedeflenen bilgiyi aktarmada rol oynayan etkili kimi kodları görmek mümkündür. Bu kodlar, metin ile aktarılmak istenen bilginin değişik görünümlerini almak suretiyle okuyucuya fikirler sunmaktadır.

Bir ideolojik metinde anlamsal kodları içeren boyutları Chruszczewski üçe ayırmıştır:

“a) durumsal içerme, yani metnin nerede ortaya çıkarıldığı (ne tür yan metinlerle verildiği),

b) sosyal içerme, yani hangi sosyal grup ortamında metnin verildiği (metnin hangi tür okuyucuyu hedef aldığı),

c) kültürel içerme; kültür teriminden ne anlıyorsak, metin kendini ona uyarlayacağından, kültürel metnin anlaşılması diğerlerinden daha zordur (metni algılayacak olan okuyucu kitlesinin kültürel yönden hazır oluşu).”¹⁵⁶

İdeolojik söylem içeren bir metnin anlaşılması yukarıda bahsedilen yönlerden o metnin irdelenmesine bağlıdır denilebilir.

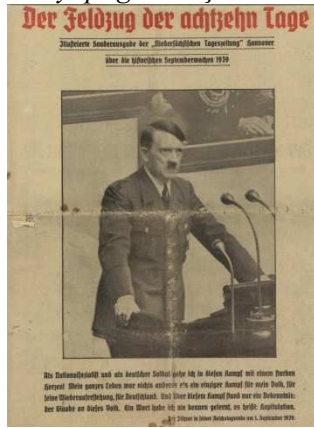
İdeolojik metinlerle genellikle bir konu hakkındaki baskınlık objektif bir tutumla ele alınıyormuş gibi meşrulaştırılır. Böylelikle yanlı tutumlar çeşitli imalarla ve az önce bahsedilen kültürel, sosyal ve durumsal ifadelerle okuyucu kitlesine sunulur ve bu şekilde verilmek istenen mesajın meşru olarak okuyucu tarafından yorumlanması sağlanır. Bir metni oluşturan kelimelerin sözlükteki tanımlarıyla verilemeyecek ifadeler, okuyucuyu çeşitli metaforlar ve yan anlamlarla daha zengin hale getirilerek kültürel

¹⁵⁶ Chruszczewski, Piotr P., “On the Notion of Communicational Grammar in Political Linguistics”, Lodz Papers in Pragmatics, Sayı 3, 2007, s.145.

içeriklerle yoğun fikirler ortaya atan, doğrusal olmayan anlam uzayına yönlendirir. Okuyucunun bir konu hakkında bildikleri ile yeni öğrenilenler bu durumda çatışma içerisinde olabilir ve böylelikle var olan önceki tutumların da değişmesi muhtemel olacaktır.

Bahsedilen açıklamaları daha somut hale getirmek için Chruszczewski'nin dergi kapaklarından ve gazetelerden derlediği metinlerle beraber verilen resimlerden yola çıkarak yaptığı söylem analizleri incelenebilir:

*Resim 1. Adolf Hitler' in 1939
Almanyada eichstag(dergisi)'ne
yaptığı konuşma*

*Resim 2. Hükümet Sözcüsü
olarak Andrzej Lepper 2001'de
Polonyada yaptığı konuşma*

Resim 3.Yukarıdaki 1. ve 2.
resmin Karıştırılarak yapıldığı
yeni bir imaj

Resim 3: Haftalık Wprost dergisinin Polonyalı gazetecileri tarafından 1. ve 2. resmin birbiriyle sentezlenmiş halidir.(26 Mayıs 2002) Burada Hükümet Sözcüsü Lepper'in parlamenter olmayan yönetimle ilgili saldırgan konuşmasına karşı gösterilen bir suçlama söz konusudur.

Resim 2: 20 Mart 2002’de Newsweek dergisinde basılan Lepper’in resmi.

Resim 1: Eylül 1939’da Der Feldzug dergisinde basılan Hitler’in resmi.

Yukarıdaki resimlerin sıralaması, önce Hitlerin, sonra yanına uydurulan Lepper’in resmi şeklindedir. Daha sonra da bu iki resmin karışımından oluşan yeni bir resim olan üçüncü resim ortaya çıkmaktadır. Her üç resmin bir arada sergilenmesi, resimlerin başlıkları da dikkate alındığında, sözel olmayan, ancak oldukça etkili bir tartışmayı ortaya çıkarmaktadır. Burada ortaya çıkan durum oldukça popüler olan politikacının ‘Heil Lepper!’ selamı altında sorgulanmasıdır.¹⁵⁷

Medyanın insanları bilgilendirirken seçtiği yol sadece metinlere eklenen metaforlar ve bazı dilsel araçlar değil, aynı zamanda metinle verilen resimlerdir. Bu resimler, alıcıya dolaylı olarak bir şeyler anlatmaktadır ve insanların zihnine, savunulan bir yargıyı doğruymuş gibi empoze etmektedir. Doğrudan resimlere bakıldığında, ister istemez bir önyargı ortaya çıkarak, metin içerisinde verilen bilgilerin zemini önceden zihinde hazırlanmış olmaktadır.

3.3. Bir Lisan/Bir Tek Dünya Birçok Ses: “Öteki” Gerçekliğe Açılma

Günümüzde uluslar arası iletişim sahasında kullanılan dil, evrensel bir nitelik kazanmış olan İngilizcedir. İnsanlar bu dili öğrenmek durumunda kalmış ve toplumlar yoğun bir şekilde bu dili öğrenmek için yeni eğitim politikaları üretmişlerdir. Yabancı bir dil öğrenimi bireylerde ve toplumlarda iki yönlü etkiye neden olmaktadır. İlk olarak dil öğrenimi ile bireylerde ve toplumsal olarak çok yönlü düşünebilme ve herhangi bir konu hakkında değerlendirme yaparken farklı bakış açıları kazanmalarına neden olarak önyargılı tutumların kalkmasını sağlar. Yani yabancı bir dilden birisi farklı yabancı toplumlara ait bireylerle anlaşırken yanlış anlaşılma gibi olumsuz durumların ortaya çıkması zayıflar ve empati kurma konusunda daha yetenekli olabilmelerini sağlar. Diğer etkisi, olumsuz bir durumu içermektedir. Dil öğrenimi beraberinde kültürel etkileşimi destekler ve kültürel etkileşim yoğunlaştığında bireyler kendi toplumsal normlarından ve geleneklerinden uzaklaşarak ‘ötekini’ yaşamayı yeğlerler. Küresel çağda bir de medyanın bu durumu tetikleyen etkisini düşündüğümüzde ortaya çıkan bileşke daha farklı kültürel tek tipleşme gibi olumsuz sonuçları doğurmaktadır.

Küresel çağda kültürel, politik, toplumsal, vb sınırlar kalkarak dünyadaki

¹⁵⁷ Chruszczewski, a.g.m., s.145+.

ulusların birbirleri ile entegre olma düzeni beraberinde ulusların tamamıyla birbirinden izole olma durumlarını ortadan kaldırmıştır. Öyle ki, dünyada yaşanan herhangi bir olay her bir ulusu etkilemektedir. Özellikle dünyanın gelişmiş ülkelerinin ekonomik ve politik gidişatı diğer gelişme sürecinde olan ulusları da etkilemektedir. Çünkü uluslar arası ilişkiler birçok alanda oldukça karmaşık ilişkiler yumağı meydana getirmiştir. Televizyonda sıkça duyulan ‘dünya piyasası’ ifadesi ülkelerin birbiri ile eş zamanlı kimi durumları yaşadığını göstermektedir. Ticari ilişkilerden dolayı petrol piyasasının sürekli dalgalı olması bu duruma örnek teşkil etmektedir.

Yaşanan ekonomik, politik ve sosyal yaşam ilişkileri küreselleşmenin bir ürünüdür. Küreselleşme bir Batılılaşma süreci olarak düşünülebilir. Çünkü Batıdaki gelişmiş ülkeler dünyanın ekonomik ve politik baskıcıları pozisyonundadır. Baskıcı diye nitelendirilmelerinin sebebi ekonomik ve teknolojik üstünlükleri ile politika üretmelerinden ötürüdür denilebilir. Küreselleşme bir diğer anlamda modernleşme süreci olarak da görülmektedir. Modernleşme kavramının çağrıştırdığı geleneksel tutumların yok edilerek ilerlemenin önünün açılması tabiri iki ucu ortaya çıkarmaktadır: Birincisi, modernleşme sürecine katılarak, yeni dünya düzenine ayak uydurarak teknolojik ve ekonomik gelişimi sağlamak, diğeri de modernleşme ile ulusallık kavramının günümüzde Batılılaşma ve Batı gibi yaşam tarzına ve düşünme yapısına sahip olma sonucu ortaya çıkan tektipleşme. Dolayısıyla günümüz yaşamını postmodern bir bakış açısıyla ele aldığımızda, ekonomik, politik, sosyal vb. ilişkilerin tümü birbiriyle etkileşim içerisinde. Bu etkileşim Batının medya aracılığıyla yön verdiği bir biçimde sürekli değişime uğramakta ve özellikle kültürel ve dilsel anlamda bir emperyalizm sürmektedir. “Kültürel emperyalizm söyleminde kültür, ‘bir halkın, dönemin, grubun veya genel olarak insanlığın özgün bir yaşam tarzına işaret eden bir olgu’ ve entelektüel ve özellikle de sanatsal faaliyetin yarattığı eserler ve pratikler’ anlamında kullanılmaktadır.”¹⁵⁸

Günümüz medyasının işlevi kültürel emperyalizmi desteklemektedir. Dolayısıyla kültürel yozlaşma ve tek tipleşme ve sınırların ortadan kalkarak entegre olmuş yaşam tarzı nitelemesinden hareketle, medyanın bu durumlara yön veren bir

¹⁵⁸ Tomlinson, John, **Kültürel Emperyalizm**, Çev.E.Zeybekoğlu, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999, s.18, aktaran: Akça, Emel, “Küreselleşme Üzerine Bir Tartışma: kültürel Emperyalizm ve Kültürel Küreselleşme Tezleri”, <http://www.siyasaliletisim.org/index.php/yazarlar/111-yrd-doc-dr-emel-akca/224-kuereselleme-uezerine-bir-tartma-qkueltuerel-emperyalizm-q-ve-qkueltuerel-kueresellemeq-tezleri.html>, Erişim Tarihi: 21.07.2008

ortam oluşturduğuna işaret etmek mümkündür. Özellikle medyanın görsel alt yapısı bu tür biimlenmelere yön veren enformasyon akışında önemli bir gerçeği barındırmaktadır. Medya insanların düşünme biçimlerini etkilemekte ve toplumlara aynı zamanda kimlik kazandırma konusunda önemli işlevler görmektedir. Çünkü krsel dünyada uluslar arası ilişkilerin temaları ekonomik, politik ve kültürel ynlendirmelerdir. Byleyi önemli özelliği olan medya kimi zaman haberciliğin temel esasları olan doğru ve tarafsızlık ilkeleri ile bağdaşmayacak yanlı yönelimler sergileyebilmektedir.

1980’de UNESCO’da yapılan toplantıda McBride Raporu olarak bilinen krsel enformasyon akışındaki dengesizlik konusu ele alınmıştır. Bu bağlamda, ‘‘UNESCO’nun McBride Raporu’nda demokratik toplumlarda medyanın üstlendiği işlevler, sekiz ana başlık altında sıralanmaktadır. Bunlara sırasıyla baktığımızda ilki, haber ve bilgi sağlama işlevidir. İletişim araçları, gelişmeler hakkında bilgi aktararak hedef kitlelerin ülke ve dünya sorunları hakkında bilgi sahibi olmasını sağlarlar. Yni rapor toplumun habere, bilgiye ve fikre ulaşmasını, haberin derlenmesini ve yayılmasını bu işlev içerisinde ele alır. Bir diğeri ise, bireylerin toplumsal hayatın bir parçası hline gelmelerine katkı, yni toplumsallaştırmadır. Kitle iletişim araçları, toplumda meydana gelen olayları, ülke sorunlarını hedef kitlesine ulaştırarak kamuoyunu bilgilendirir. Haber kaynağı olan medya, bireylerin aynı konular hakkında bilgi sahibi olmasını, ülke sorunları karşısında benzer duyguların ve düşüncelerin paylaşılmasını sağlar. nc işlevi, toplumsal amaçları açıklayarak, özendirerek bireyin bu amaçlar etrafında çaba sarf etmesini sağlamaktır, yni gdlemedir. Dördüncü işlevi ise tartışma ortamı hazırlamaktır. Böyle bir ortamda, toplumsal değerlerin ve amaçların belirginleşmesine yardımcı olurlar. Tartışmalar sonucunda varılacak ortak amaç, fertlerin bu doğrultuda çaba harcamalarını sağlar. Beşincisi, hedef kitlenin bilgi ve eğitim düzeyinin yükseltilmesinde; altıncısı, kültürün tanımı ve geliştirilmesinde, kültürel mirasın korunmasında görev üstlenmiş olmasıdır. Yedinci olarak, toplumsal hayat içerisinde bunalan bireylere iyi vakit geçirme, onları eğlendirme noktasındaki katkısıdır. Son olarak da bütünleştirme fonksiyonundan söz edilmektedir ki, bu sekiz başlık altında anlatılan işlevlerin yerine getirilmesiyle birlikte toplumdaki bireyler ve gruplar arasında ilişkiler gelişir, bireylerin karşılıklı anlaşması ve uyumu içerisinde yaşama ortamı doğar.

Dolayısıyla bütünleştirici yön ortaya çıkar.”¹⁵⁹

Sonuç olarak küresel çağda bilgi üretimi ve akışına yön veren güçlerin etkisinde medya kültürel ideolojiye destek veren bir araç konumuna gelmiştir. Öyle ki, çağımızda medya kendi iktidarını kullanarak dünyada iletmek istediği enformasyonu istediği biçimde iletebilmektedir. Böylesi önemli bir güce sahip olan medyanın, emperyalizmin de etkili bir aracı olduğu ihtimali gitgide kesinleşmiştir. Dolayısıyla UNESCO’nun McBride Raporu, bahsedilen konuya ilişkin olumsuz gerçekleri özetlemekte ve bir düzenleme getirmeyi amaçlamaktadır. Ne var ki, bu iyi niyetli çaba, sözü edilen eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya yetmeyecektir.

3.4. Dil Öğrenimi ve Anlam Evreninin Genişlemesi

Dil öğrenimi ile kendi kültürünün dışında farklı bir tarih, kültür, medeniyet ve edebiyat ürünlerini anlama, yorumlama ve hissetme zevkini yaşamak mümkündür. Dünyanın, gelişen teknoloji ile birlikte baş döndürücü bir şekilde değiştiğini fark etmemek mümkün değildir. Özellikle bilimsel gelişmelerle birlikte insanların yaşama biçimleri de durağan olmaktan çıkmıştır ve insanlar yaşayış tarzlarını bu gelişmelere ayak uydurarak çeşitli değişiklikler yapmaktadırlar.

Geçmiş düşündüğümüzde, çalışma alanında, eğitim alanında, edebiyat alanında ve bilim alanında günümüzdeki kadar branşlaşma ve çeşitlilik görmek mümkün değildir. Her geçen gün yeni bir şeylerin keşfedilmesi, üretilmesi hayatın daha karmaşık bir hal almasına neden olmuş ve her bir disiplinin kendi içerisinde uzmanlaşma gerektirdiği dallar oluşmuştur. Örneğin geçmişte bilim insanları hayatın her alanında insanlara faydalı olabilecek kapasitedeydiler, mesela Newton yerçekimini bulan bir fizikçi olmasının yanında diğer bilim dallarında da bilgisi olan biriydi. Ya da daha eskiye gittiğimizde bugünkü unvanıyla profesörler tarihten, coğrafyadan, fizikten, hastalıklardan anlayan, kısacası her şeyi bilen bilim adamlarıydılar. Ama günümüzde böyle bir durum mümkün değildir. Dolayısıyla bilim de, edebiyat da, sanat da, kısacası hayatın her alanı alt dallara ayrılarak kendi içinde yeniden farklılaşmıştır. Bu duruma bilginin lokalleşmesi ya da çoğul alanların özgün yanlarıyla birlikte yeniden tarihsel

¹⁵⁹ Akt. Erciyes, Cihaneri, “Medya-Siyaset İlişkilerinde Etik Sorunlar ve Türk Basını”, Türkiye ve Siyaset Dergisi, Eylül-Ekim 2001, <http://www.dorduncukuvvetmedya.com/article.php?sid=1834>, Erişim Tarihi: 21.07.2008, Ayrıca Bkz., Nurettin Güz; “Türk Basınında Gündem Oluşturma”, Yeni Türkiye Dergisi, 1996-12, Medya Özel Sayısı, Cilt:2, s.982; Raşit Kaya; Kitle İletişim Sistemleri, Ankara, 1985. s.15-16; Ahmet Haluk Yüksel; İkna Edici İletişim, Eskişehir, 1994. s.115.

süreçte boy göstermeleri denilebilir.

“Dünyamızı her şeye sınırlar getirerek ve nesneleri gözlemlenebilir ve ölçülebilir kategorilere ayırarak etkili bir şekilde idare etmekteyiz. Bunun için, bölünmeler, ayrılıklar, ikilikler, sınırlar, kapalı sistemler oluşturduk. İnsan davranışlarında neden-sonuç ilişkileri üzerine yoğunlaştık ve bilgileri alt dallara böldük. Hiyerarşi ve doğrusal yapılar oluşturduk. İnsanları yönetim ve çalışma olmak üzere ikiye ayırdık. Kendimizi, inancımızı, davranışlarımızı, düzenlemelerimizi, okulumuzu, bilgilerimizi parçalara ayırdık ve vücudumuzu aklımızdan, aklımızı kalbimizden ve kalbimizi de diğer bütün her şeyden ayırdık. Duygularımızı aklımızla rekabet etmeye zorladık.”¹⁶⁰

Toplumlar, bu bilimsel derinleşme içerisinde kendilerine bir yer edinmek ve hayatla bağlarını koparmadan yaşamak için, bu değişim sürecini anlamak ve gelişmeleri takip etmek durumundadırlar. Ebetteki değişen hayatın yeni yüzünü ve gerçekliğini anlamak için iyi derecede bir bilgiye sahip olmak gerekir. Dünyadaki değişim ve gelişmenin merkezi/kaynağı ise şu an için batıdan doğmaktadır. Batının enformasyon toplumu olması, diğer toplumları kendisinin takipçisi haline getirmiştir. Bu durumda, bu takip sürecinde sürekli karşılıklı olarak iletişim halinde olmak gerekir. İletişim için ulusların birbirini anlayacağı ortak bir kanala ihtiyacı olduğu ve bu kanalın da ortak bir bilim ve iletişim dili olan İngilizce ile gerçekleşeceği açıktır. Dolayısıyla dünyadaki milletler bu dili öğrenmek için büyük çaba harcamaktadırlar. “Dilin öğrenimi özellikle yabancı bir dilin öğrenim evreninde neler vardır?” Sorusuna verilebilecek yanıtlar incelendiğinde yeni bir hayat tarzı, kavrayış biçimi ve anlam evreninin genişlemesi yer tutmaktadır denilebilir. Şüphesiz ki, bir dili öğrenmek matematiksel bir işlem olarak dilin gramer yapılarını ve kelime bilgisini bilmekle sınırlı değildir. Bilimle, tarihle, dinle, edebiyatla ve hayat biçimlerini oluşturan duyuş biçimleri ile iç içe olan bir dilin öğrenilmesi ile yeni algılayış biçimleri ve dil bilenlerin yeni bir kimlik kazanma sürecinde olduğu ortaya çıkacaktır. Öncelikle edebiyat, hayatı anlamının en önemli gücüdür, denilebilir. Bu güç, dile hâkimiyetle ölçülür. Ancak anadilden başka bir dil öğrenimi nedir? Ve dil bilmek nedir? Sorularının neleri kapsadığını iyi kestirmek gerekir. “Heidegger, “dil, insanın evidir” derken, dil ile insan arasındaki yakın münasebeti belirtmek istemiştir. İnsan yerine millet demekte bir mahzur yoktur. Zira

¹⁶⁰ Marshall, Stephane Pace, “The Vision, Meaning, and Language of Educational Transformation”, School Administrator Dergisi, American Association of School Administrators, Vol. 52, Sayı 1, Ocak 1995, s.8.

dillerin başlıca özelliği “milli” oluşlarıdır. Fakat burada, dil ve kültür arasındaki ilişki unutulursa bazı hatalara düşülebilir.

Dil konusunda en çok yanılanlar dil’i, tarihten, kültürden, toplumdan, bir kelime ile insandan ayıran dilcilerdir. Hani şu çok işe yarayan sözcükler, gramer kitapları yok mu, onlardır insanları dil konusunda aldatan. Dünyada sözlük ve gramerden daha suni hiçbir şey yoktur. Bu anlamda, tıpkı Ionesco’nun yaptığı gibi, sözlük ve gramere göre konuşan robot insanlar icat etmek suretiyle insanlar güldürülebilir...”¹⁶¹ İnsan iletişimde kelimeler değil, cümleler önemlidir. Cümleler kendini oluşturan kelimelerden daha çok şey anlatır. Anadilimizle konuşurken karşımızdaki insan da aynı dili biliyorsa, aynı dilsel düşünceye sahip olduğumuzu söyleyebiliriz ve anlatmak istediğimiz şeyin, vermek istediğimiz mesajın farklı bir şekilde algılanacağı ihtimali düşüktür. Örneğin “Bardaktan boşanırcasına yağıyor” denildiğinde, salt olarak cümleden bağımsız düşünüldüğünde, kelimelerin verilmek istenen mesajı iletmeye kudreti yetmez. Bununla birlikte, anadili farklı olan bir kişiye bu cümlemin yüzeysel çevirisi yapıldığında bir anlam ifade etmeyecektir. Çünkü bu cümledeki metafor; farklı tarih, edebiyat ve yaşam biçimine sahip hedef toplum için hiçbir şey ifade etmez. Aynı şekilde, anadili bizim dilimizden farklı olan birisinin kurduğu cümleler de bizim için bir yargı bildirmeyebilir. Örneğin İngilizcede yağmurun çok şiddetli olduğunu ifade eden cümle bu kez bardaktan boşanırcasına olması değil “kedi köpek gibi” (“It is raining cats and dogs”) yağmasıdır. Diğer birkaç ilgi çekici örnekler şunlardır: “1500’lerde İngiltere’de işler şöyle yapılıyordu: İnsanların çoğu Haziran’da evleniyordu. Çünkü senelik banyolarını Mayıs ayında yapıyorlar, Haziran’da hala çok kötü kokmuyorlardı. Ama yine de kokmaya başladıkları için gelinler vücutlarından çıkan kokuyu bastırmak amacıyla ellerinde bir buket çiçek taşıyordu. Banyoların içi sıcak suyla doldurulmuş büyük bir fiçidan meydana geliyordu. Evin erkeği temiz suyla yıkanma imtiyazına sahipti. Ondan sonra oğulları ve diğer erkekler, daha sonra kadınlar, sonra çocuklar ve en son olarak da bebekler aynı suda yıkanıyorlardı. Bu esnada su o kadar kirli hale geliyordu ki, gerçekten de bu suyun içinde bir şeyleri *kaybetmek* mümkündü. İngilizce’deki; ‘banyo suyuyla birlikte bebeği de atmayın!’ (**Don't throw the baby out with the bath water**) deyimini buradan gelmektedir.”¹⁶²

Başka bir deyimnin ortaya çıkmasının altında ise şu gerçekler yatmaktadır:

¹⁶¹ Kaplan, a.g.e., s.134.

¹⁶² <http://www.bilim.org/forum/viewtopic.php?t=295> Erişim Tarihi: 07.07.2008

“İngiltere eski ve küçük bir yerdi, insanlar ölülerini gömecek yer bulamamaya başlamıştı. Bunun için mezarları kazıp tabutları çıkarıyor, kemikleri bir kemik evine götürüyor ve mezarı yeniden kullanıyorlardı. Tabutlar açıldığında, her 25 tabuttan birinde iç tarafta kazıntı izleri olduğu görüldü. Böylece insanların diri diri gömüldüğü ortaya çıktı. Buna çözüm olarak, cesetlerin bileklerine bir ip bağlayıp bu ipi tabuttan dışarıya taşıyarak bir çana bağladılar. Bir kişi bütün gece boyu mezarlıkta oturup zili dinlerdi. Buna ‘mezarlık nöbeti’ (**graveyard shift**) denirdi. Bazıları zil sayesinde kurtulur (**saved by the bell**), bazıları da ölü zilci (**dead ringer**) olurdu.”¹⁶³

İngilizlerin ataları olan Anglo-Saxon’ların yaşamları küçük çamurdan yapılı yerlerde geçerdi. “Zemin topraktı. Sadece zenginlerin zemini topraktan başka bir şeyden yapılmıştı. ‘Toprak kadar fakir’ (**dirt poor**) tabiri buradan çıkmıştır. Zenginlerin ahşaptan yapılmış zeminleri vardı. Bunlar kışın ıslandığı zaman kayganlaşıyordu. Bunu önlemek için yere saman (**thresh**) seriyorlardı. Kış boyunca saman sermeye devam ediliyordu. Bir zaman geliyordu ki, kapı açılınca saman dışarıya taşıyordu. Buna mani olmak üzere, kapının altına bir tahta parçası konuyordu ki bunun adı ‘**threshold**’ (‘saman tutan’; Türkçe’si ‘eşik’) idi.”¹⁶⁴ Her dilde benzer anlamı ya da aynı anlamı veren ifadeler farklı kelimelerle oluşturulabilir. Buna neden olan o toplumun yaşamsal deneyimi ve düşünce biçimidir. İngilizcede kedi köpeğin yağması, İngiliz tarihinde gerçek hayatta yaşanan olaylardır. İngilizlerin ataları olan Anglo-saksonların evlerinin çatıları çalılardan yapılı ve üzerleri balçıkla kaplıydı. Kedi ve köpekler bu evlerin çatılarına yerleşerek yuva yaparlardı. Yağmur yağdığında çatı denilen bu basit yapı üzerindeki çamur, çalılar arasından delikler oluşturup akarak yuva yapan bu hayvanların evin içerisine düşmesine neden olurdu. Bu olay o insanlar için yağmurun şiddetli olduğunu gösteren bir ölçek oluşturmuştur ve gerçek hayatta insanlar bu durumu birbirlerine bu kelimeleri içeren cümle ile izah etmişlerdir. Görülüyor ki, tarih içerisinde yaşanan olaylar insanlara yeni anlatı biçimleri sunmuştur. Bu yüzden dil ile anlatı evreni geniştir. Bu evreni geniş kılan tarihsel süreç içerisinde tecrübe edilen olaylar ve hatta mitlerdir. Bu yüzden, anadilde düşünme, insan varlığının önemli bir özelliğidir ve düşünme de dil ile gerçekleşir. Çünkü gerçeklik dilde yatar. Dil ile insanlar olayları, cisimleri her şeyi zihinlerinde canlandırabilirler. Bundan hareketle başka dillerle anlaşma sağlayabilmek ve o toplumdaki olayları o dili konuşan insanlar gibi anlamak ve

¹⁶³ <http://www.bilim.org/forum/viewtopic.php?t=295> Erişim Tarihi: 07.07.2008

¹⁶⁴ <http://www.bilim.org/forum/viewtopic.php?t=295> Erişim Tarihi: 07.07.2008

hissetmek için anadile ait düşünme biçiminden başka bir düşünme sistemini bilmek gerektiği söylenebilir. Öyleyse “bilingual“ (iki dilli) olmak, düşünce şekillerine ve anlam evrenlerine de yeni bir zenginlik katmaktadır, denilebilir.

3.5. Küresel Bütünleşme Sürecinde Dillerde Yaşanan Kimi Yapısal, Kültürel Farklılaşma Sorunlarının Yabancı Dil Öğretimine Yansımaları ve Karşılaşılan Bazı Sorunlar

Yabancı dil öğretiminde hedef dil ile anadil arasındaki kimi farklılıkların ortaya konulması, ikinci dil öğretiminin daha başarılı bir şekilde yapılmasını sağlar. Bu bağlamda, mesela hedef dilde düşünme biçiminin, hedef dilin mantığının, o dilin konuşulduğu farklı toplumsal / yaşamsal pratiklerin bilinmesi önemlidir. Bununla birlikte, bu etkileşim düzleminde, gerek hedef dilin yapı ve biçim bakımından anadilden farklılık arz eden yönleri ve gerekse kaynağını ortak hayal gücüyle yaratılmış yaşam algılaması farklılıklarının oluşturduğu kimi özgünlükler dil ediniminde birtakım sorunlar ortaya çıkarabilir.

Anadil ve hedef dil öğrenim sürecinin birbirinden farklı olması ve anadil ile hedef dil arasındaki gerek dilbilgisel yapılar, gerekse ses bilgisel yapılar arasında ne gibi farklılıkların veya benzerliklerin olduğunun bilinmesi, her iki dile de hâkimiyet bağlamında ayırt edici ve önemli etkenlerdir.

Bu bağlamda, dil öğrenimini anadil ile hedef dil arasındaki etkileşim süreci olduğunu bilerek, söz konusu etkileşimde anadildeki yöresel ağızların, sözlüksel yapıların, dilbilgisi ve ses bilimsel kuralların hedef dile aktarılması sayesinde, öğrencilerin dil deneyimleri sağlanmış olur. Denilebilir ki, hedef dil ediniminde yoğun etkileşim boyutları olan başlıca şu terimler göze çarpmaktadır: sesbilgisi (fonoloji), biçim bilgisi (morfoloji), ses şekil bilgisi (fonomorfoloji), söz dizimi (sentaks) , anlam bilgisi (semantik), sözlük bilgisi (leksikoloji) ve kültürel farklılıklar.

Bir sonraki bölümde dillerin yapı farklılıklarından kaynaklanan sorunlar ile anadil ile hedef dil arasındaki farklılıklar, -mesela İngilizcede çoğul yapan “-s” takısının her zaman uygulanamaması gibi- hedef dilin yazınsal becerileri bağlamında ele alınacak ve sözü edilen bu terimler, içerdikleri etkileşim boyutlarıyla birlikte çözümlenmeye çalışılacaktır.

3.5.1. Dillerin yapı farklılıklarından kaynaklanan sorunlar

Anadil bilgisi ile hedef dili öğrenme biçimi, diller arası etkileşim ve beraberinde de diller arası transferin yolunu açar. Dolayısıyla öncelikle transferin iki boyutunu oluşturan olumlu ve olumsuz transferden hareketle, öğrenme sürecine dönük iki yönlü katılımı belirtmek gerekmektedir. Böylece, yeni bir dili öğrenme hızını ve aksaklıklarını saptamak mümkündür.

Bu bağlamda, örneğin, öğrencinin anadilinde sıfat cümlecisi yapısında nesne zamiri varsa, şayet hedef dil İngilizce ise, bu faktör öğrenim sürecini hızlandırır ve öğrencilerin daha az hata yapmalarını sağlar. Ellis, bazı durumlarda ana dilin hedef dil edinimini kolaylaştırabildiğini şu örnek cümle ile açıklamıştır: “The man whom I spoke to him is a millionaire” ([ona] konuştuğum adam milyonerdir). Bu hatalı sıfat cümlesinde ana dili Arapça olan bir öğrenci yerine, bunu bir Fransız öğreniyorsa, böyle bir durumda hata yapma olasılığı daha düşüktür. Çünkü Fransız, nesne zamirini sıfat cümlecisi yapılarında kullanmayabilir (him gibi) (L’homme à qui je parlais est millionaire¹⁶⁵). Ancak bir Arap bu hatayı doğal olarak yapabilir, çünkü Arapçada tekrardan bir nesne zamiri kullanılır, tıpkı yukarıda verilen hatalı örnek cümledeki gibi.¹⁶⁶

Bu tür bir etki, Fransız bir öğrenci için ancak olumlu transfer ile açıklanabilir. Öte yandan, birinci dil transferi, beklenmedik bir şekilde, “kaçınma” ile de sonuçlanabilir. Yani İngilizce öğrenen Japonlar, sıfat cümlecisine benzer paralel yapılar kendi dillerinde bulunmadığından, bu yapıyı kullanmaktan çekinebilirler. Doğal olarak da Arap öğrencilere göre daha az dilbilgisel hata yapmış sayılırlar.¹⁶⁷

Aynı cümlelerin Türkçesini ele aldığımızda, sıfat cümleciklerinde nesne konumundaki zamir kullanımı söz konusu değildir. Biraz önce ifade edilen örneği Türkçeye çevrildiğinde, yani “(ona) konuştuğum adam milyonerdir” cümlesinde nesne zamiri dâhil edilmez. Türkçede mevcut olmayan bu dilbilgisel durum, olumlu transfer olarak değerlendirilebilir.

Öte yandan, yine evrensel dil yetisini, dil öğrenim becerisinde, bu terimin ilkeleri ve parametreleri ile birlikte dikkate alabiliriz. Dilbilimci Noam Chomsky’nin evrensel dil teorisine göre, dilbilgisi insanın beyinde doğuştan var olan bir yetidir.

¹⁶⁵ Bu cümlelerin okunuşu: /lom a ki jö parle, e milyoner/

¹⁶⁶ Ellis, Rod, **Second Language Acquisition**, Oxford University Press, Oxford, 2001, s.51.

¹⁶⁷ Ellis, a.g.e. s.51.

Yani düşünür, insan beyninde işlevsel olarak çevrede duyulan her türlü dilbilimsel veriyi işleyerek edinim sağlayan bir dil edinim aygıtının olduğunu savunur ve bu aygıt dil ediniminin ilk şartıdır. Bu teoriye göre, her dilde belli değişmez özellikleri bulunan ve farklı dillere göre değişmeyen ilkeler ve aynı zamanda da her dilde farklılık arz edebilen parametreler vardır. Örneğin aşağı yukarı her dilde özne mevcuttur, ancak Ural-Altay dil grubuna ait olan Türkçede cümleden özneyi gizli konuma getirebiliriz, örneğin “kitap okundu” gibi.¹⁶⁸

İngilizce gibi kimi diğer dillerde ise cümlede mutlaka bir özne açık olmak zorundadır. Bu durum, temelde parametrelerin değişikliğinden kaynaklanır. Dolayısıyla, dil edinim sürecinde hedef dilin girdileri, anadil parametrelerinden farklılık gösterdiğinden, anadille öğrenilen hedef dil parametreleri çeşitli öğrenim güçlüklerini ortaya çıkarabilir. Çünkü öğrenici, algıladığı dilbilimsel verileri anadilindeki parametrelere göre kurar;¹⁶⁹ örneğin, Fransızcadaki kapı çalındığında söylenen “J’arrive!” (“Varıyorum!” “Yetişiyorum!”) ifadesini Türkçede “Vardım, Yetiştim, Geldim!” şeklinde karşılarız. Her iki örnekte de cümledeki fiil zamanındaki kayma, ilkinde şimdiki zamanı vurgularken; ikincisinde, eylemi sanki olup bitmiş gibi, geçmiş zaman kipi içinde kurgular. Bundan hareketle denilebilir ki, hedef dili öğrenme sürecindeki kolaylığı çoğunlukla hedef dille anadil özelliklerini karşılaştırma ya da sentez yeteneğine bağlanabilir.

Ses bilgisi yönünden ise, anadil ile hedef dil arasında ses sayısı ve üretiminde çeşitli farklılıklar bulunabilir. Bazı dillerde, örneğin Fince ve Japoncada, sesbirimler doğrudan harflere karşılık gelmektedir. Bu tip dillere fonetik diller denir. İngilizce, Almanca, Fransızca gibi dillerde ise “fonlar”, yani anlam ayırıcı en küçük sesler vardır ve bunlar harflere karşılık gelmezler. Bu yaklaşımın yerine, uluslararası olarak geçerliliği olan fonetik bir alfabe ses birimleri ifade etmek için kullanılır.¹⁷⁰

Dolayısıyla özellikle anadilde yer almayan çeşitli seslerle karşılaşıldığında, öğrenici bu sesleri tam çıkartmamakta ya da yakın seslerle karıştırmaktadır. Örneğin İngilizcedeki çift ünlüler ile iki sesbirimli olan “th” sesini üreten Türk öğrenciler, genellikle hatalar yapabilirler ve bu “th” sesini “s”, “z”, “f”, “d” şeklinde çıkartma

¹⁶⁸ Ellis, a.g.e. s.51.

¹⁶⁹ Ellis, a.g.e., s.51.

¹⁷⁰ <http://tr.wikipedia.org>, Erişim Tarihi: 19.09.2007

eğiliminde olabilirler.¹⁷¹ Böyle bir durumda İngilizcede «yazar» anlamına gelen “author” kelimesi söylenmeye çalışıldığında, “odır” gibi çıkartarak “pis koku” anlamına gelen “odour” kelimesi söylenmiş olur. Yine benzer şekilde, örneğin Fransızcada da şöyle bir karışıklık yaşayabiliriz: âne¹⁷² (merkep) kelimesi doğru telâffuz edilmediğinde an¹⁷³ (yıl) kelimesi ile karıştırılmış olur.

Söz konusu duruma ilişkin biçimsel boyuttaki önemli sorunlardan birisi de çekimlerle ilgili problemlerdir. Örneğin İngilizcedeki işaret sıfatları kendinden sonra gelen isim türünden kelimenin tekil/çoğul ve uzak/yakın olma durumlarına göre dört çeşittir: This (bu), that (şu), these (bunlar) ve those (şunlar). Yani isim çoğul ise, çoğul bir işaret sıfatı kullanılır. Örneğin “these books” denilir, ancak Türkçede böyle bir durum söz konusu değildir ve çekimlenmek zorunda değildir.¹⁷⁴

Ebetteki anadili Türkçe olan öğrenciler İngilizce öğreniminde bu tür güçlüklerle karşılaşacaklardır. Öte yandan, İngilizce ile aynı dil grubundan gelen Fransızcada da benzeri bir tekil/çoğul çekimleme biçimi söz konusudur. Yine aynı örneği ele aldığımızda, isim çoğul olduğu için işaret sıfatı da çoğul seçilir ve şu şekilde yazılır: “ces livres¹⁷⁵” (bu[nlar] kitaplar), “ces crayons¹⁷⁶” (bu[nlar] kalemler), v.s. Dolayısıyla da bu biçimselliğin edinimi, anadili Fransızca olan bir öğrencinin hedef dili İngilizce olduğunda bir Türk öğrenciye göre öğrenmesi daha kolaydır. Çünkü Hint-Avrupa dil ailesinin varlığını ortaya koyan bağlar: ses, biçim ve söz dizimi bakımından yakınlıklar ve özellikle söz varlığı yönünden koşutluklardır.¹⁷⁷

Anadil ile hedef dil arasındaki sözdizimsel farklar da dil edinim sürecinde cümlelerin öğelerinin dizilimi açısından öğrenme güçlüklerine neden olabilir. Sözdizimi, genel olarak bir cümledeki özne, fiil ve nesne düzenidir. Özne + Fiil + Nesne dizilimli dillerin çoğu, Hint-Avrupa kökenli dillerde göze çarpar. Öte yandan Uray-Altay dil grubundan olan Türkçe, sözdizimsel olarak fiil sonludur; yani burada cümle diziliminde Özne + Nesne + Fiil gibi bir farklılık söz konusudur.¹⁷⁸ Buradan hareketle şu denilebilir:

¹⁷¹ Tosun, Cengiz, “Anadiliyle Amaç Dilin İlişkileri Ve Etkileşim Alanları Üzerine”, Ed.Ayşe Kilimci, **Anadilde Çocuk Olmak**, Papirüs Yayınları, İstanbul, 1998, s.361.

¹⁷² Bu kelimenin seslendirilişi : /an/

¹⁷³ Bu kelimenin seslendirilişi: /ä/

¹⁷⁴ Tosun, a.g.m., s.362.

¹⁷⁵ Bu ifadenin seslendirilişi: /se livrö/

¹⁷⁶ Bu ifadenin seslendirilişi: /se kreyon/

¹⁷⁷ Aksan, Doğan, **Türk Dil Kurumu Yayınları: 439**, Ankara, 1998, s.124.

¹⁷⁸ Akalın, Suna, **The Contribution of Linguistics to Language Teaching**, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum, (Tarihsiz), s.72.

aynı dil grubundan gelen dillerde cümle kuruluşu bakımından büyük benzerlikler mevcuttur.

Bu duruma paralel olarak Estonyalı Wiedemann'ın 1838'de yayınlanan eserinde Ural-Altay dillerini Hind-Avrupa dillerinden ayıran bu benzerlikler 14 noktada toplanmıştır. Mesela ses uyumu bütün Ural-Altay dillerinde aynıdır, çekim eklerle yapılır, sayı sözlerinden sonra çokluk eki kullanılmaz ve isimlerin çekiminde iyelik eki kullanılmaz gibi.¹⁷⁹

Bununla birlikte, bir diğer etken, ses – biçim (fonomorfoloji) bilgisi bağlamında göze çarpar. Ses-biçim açısından anadil ile hedef dil arasındaki kimi özgünlükler öğrenim sürecini olumsuz etkileyebilir. Morfolojik açıdan düşündüğümüzde, İngilizcede çoğul yapan (-s) takısı, anadili Türkçe olan bir öğrenci için zordur. Böyle bir öğrenci, bu kuralı bütün sayılabilen isimlere eklemek gibi bir parametre geliştirmesi gerektiğinde ve ardından da bunu istisna olan bazı isimlere uyguladığında hatalar yapabilir. Örneğin, brother, book, letter vb isimleri çoğul yaparken, doğrudan ismin sonuna “-s” takısını ekleyebilir, ancak ox, child, person, man gibi İngilizcede istisnai olarak kabul edilen, yani herhangi bir sistematik kuralı olmayan kelimelerde doğrudan “-s” takısını getirdiğinde, öğrenci hata yapmış olur. Bununla beraber, İngilizce fiillerde sistematik olarak çoğu geçmiş zaman hallerinin edinimlerinde fiil sonuna İngilizce “-ed” takısı eklenir, stay-stayed, walk-walked vb. Ancak yine bazı düzensiz kategorilere ayrılan fiillerde, break-broke, bring-brought gibi kelime içi morfolojik değişimler de söz konusudur.¹⁸⁰

Hint Avrupa kökenli bir dil olan Fransızcada da benzer durumlar söz konusudur; örneğin aller-allè(e), parler-parlè(e) gibi.

Bununla birlikte, hedef dili Türkçe olan bir İngiliz için, Türkçe fiillerin öznelerle göre çekimlemesi yapılırken kelime kökündeki ünlüye her zaman bağlı kalınmayıp ektaki ünlülerin değişiklik göstermesi bir öğrenme güçlüğü olarak ele alınabilir. Örneğin: Gel – ir, Gör – ür gibi çekimlerde kökteki ünlü ile paralellik göstermeyen Sap – ar v.b fiil çekimlerinde, fiil kökteki ünlüye paralel olarak çekimlenir.¹⁸¹

Ayrıca, ses-biçim düzeyinde İngilizcede şimdiki zamanı elde etmek için fiillere eklenen “-ing” eki, bazı fiillerde ses tekrarı gerektirir. Böyle bir durum, hedef dil

¹⁷⁹ Gülensoy, Tuncer, **Türkçe El Kitabı**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000, s.20.

¹⁸⁰ Tosun, a.g.m. s.362.

¹⁸¹ Tosun, a.g.m. s.362.

öğrencileri için yine öğrenme güçlüğü yaratan bir durumdur. Örneğin put, sit, ban, beg gibi kimi fiillere ünlü ile başlayan bir ek getirildiğinde, fiilin sonundaki ses tekrarlanır.¹⁸² Öğrenci bu tür kelimelerle karşılaştığında, yazınsal becerilerde genelde bu kelimelerin yazımında sıklıkla bazı hatalar yaptığı olur.

3.5.2. Yabancı dil yapısının küresel kültürel biçimlenmeyle ilişkisi

Yabancı dil öğretiminde karşılaşılan bazı sorunların küresel kültürel değişimlerle berebar yabancı dil öğrenim sürecini etkileyen başka bir olumsuz durumdur. Küreselleşmeyle beraber dil de sürekli bir değişim içindedir. Bu değişim, hedef dilin dilbilgisi, kelime bilgisi ve küresel kültürün sonucudur. Elbette Shakespeare'in oyunlarda kullandığı dilbilgisi kuralları ve kelime varlığı bugünkü dilden farklıdır. Günümüzde dilin gramer yapısı, özellikle konuşma bağlamında, bir yandan hızla yoksullaşıp, kalıplaşmaya başlarken, öte yandan da medya biçimleri aracılığıyla yeni bir görsel dil biçimi doğmaktadır. Söz konusu görsel dil, ileriye gören ufuk sahibi adam anlamında kullanılan "vizyon (görü) sahibi adam", her şeyin sadece algılandığı kadar var olduğu, bir kimsenin medyada görünürlüğünü ve kapsadığı alanı simgeleyen "coverage" kavramı ve hepsinden önemlisi de, özellikle reklâmcılık alanı tarafından toplumun gitgide seyirlik bir alana dönüştürülmesi, dış gerçekliği algılama anlamında "göz"ün diğer uzuvlara karşı baskınlığını daha da pekiştirmiştir. Hep söylenegeldiği gibi, medya gerçeklik öncesi algılarımızı -imaj merkezli bir dünyanın içinde-yapılandırır. Edebi dilin de, artık konuşma dilinin, ticaret dilinin ya da başka bir teknik alan dilinin bir parçası olmadığı seçkin sanat döneminin bir ürünü olduğu devirler eskide kalmıştır. McLuhan'ın mizahi deyişiyle, "sanat kıvrılabildiğin her şeydir".

Her disiplinin kendine özgü bir dil grameri, bir uzlaşım biçimi mevcuttur. Hele de küreselleşme sürecinin toplumsal ve kültürel alanda neden olduğu etkiler düşünüldüğünde, yeni dil sistemlerinin tüm dünyada yaygınlaştığını, ortak dil ve anlam kalıpları (örneğin reklâmcılık ve görsel medyanın diğer alanlarında sunduğu klişeler ve referans çerçeveleri) gelişmeye başladığını gözlemlemek mümkündür. Yine sözgelimi küresel çağın insanların "bu meseleyi iyice kavradın mı?" yerine, "çaktın mı davayı?" v.b. küresel ölçekli argo tutum örüntüleri sergilemeleri, dahası özellikle de zaman yokluğu nedeniyle bazı kurallı dilsel kullanımları kuralsızca kısaltıp deforme etmeleri

¹⁸² Tosun, a.g.m. s.362.

(ne haber, iyidir, noldu, v.s.) bu durumun örnekleridir. Fransızlar ise, “iyi, iyiyim” anlamına gelen “bien” sözcüğünü ilk kökensel kullanımına dek götürerek kısaca “bene” ile yetinmeleri de yine aynı küresel hız kültürünün neden olduğu gelişmelerdendir. Özetle bu durum, kendine her alanda küresel kültürel bir biçimlenmeyle yer bulmuş ve böylece yeni yaşama, düşünme ve eyleme alışkanlıkları esinlenmeye başlamıştır.

Öte yandan, dünyadaki milletlerin yabancı dil, özellikle de bilim ve teknoloji dili olan İngilizceyi öğrenme çabası, bu dilin kültürel açıdan yeni boyutlar edinmesine de ciddi katkılar sağlamıştır. “Bilim, teknoloji, ticaret ve politika alanlarındaki gelişmeler ve değişimler ülkeleri birbirine yakınlıştırmaktadır. Bunun sonucu olarak da ülkeler arası ilişkileri ilerletmek ve bilgi alışverişinde bulunabilmek için uluslar arası bir dile gereksinim duyulmaktadır. II. Dünya savaşıdan sonra dünyayı bilim ve teknoloji gibi iki büyük gücün idare etmeye başlaması ile birlikte bu rolü İngilizce üstlenmiştir. Bunun nedeni Amerika Birleşik Devletleri’nin ekonomik üstünlüğüdür.¹⁸³ Özellikle Çin, Mısır, Endonezya ve Rusya gibi ülkelerin yabancı dil olarak İngilizceyi kullanmalarıyla beraber, ABD, Britanya, Kanada gibi anadili İngilizce olan ülkelere farklı olarak, İngilizce artık çok kültürlü bir dil olma özelliği kazanmıştır.¹⁸⁴ Değişik kültürlerden etnik grupların İngilizceyi kullanma konusundaki isteklilikleri de artık bu dilin dünyanın iletişim dili olduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan, İngilizcenin çeşitli bölgelerde yoğun biçimde kullanılması, her bir bölgenin anadilinin de etkisiyle, yepyeni yaşam biçimleri ve sentezleri oluşturmuştur: sosyokültürel bir yapı olarak selamlama, rica, ikna, özür dileme, v.s. Dolayısıyla şunu rahatlıkla söylemek mümkündür: Artık İngilizce, ABD’nin ya da Britanya’nın kendi anadili olmaktan çoktan çıkmış ve daha kuşatıcı bir dünya dili haline gelmiştir. Küreselleşen dillerin öğretiminde, asıl amaç yabancı dil öğrenmek olduğunda, analogik bir yaklaşımla yerel kültürel dil yapıları ve yerel sosyokültürel içeriklerin ele alındığı daha başka çalışmalar da yapılabilir.

¹⁸³ Hutchinson, T.; Waters, A., English for Specific Purposes: A Learning Centered Approach, 4. Edition, Cambridge University Press, Cambridge, 1989, aktaran: Sert, Nehir, **Yabancı Dil Öğretiminde Program Geliştirme Açısından Gereksinim Çözümlemesi**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 2002, s.21.

¹⁸⁴ İlhan, Müjgan, “Küreselleşme ve İngilizce”, <http://www.ingilish.com/küresellesme-ingilizce.htm>, Erişim Tarihi: 02.08.2008

3.5.3. Yabancı dil öğretiminde karşılaşılan anadildeki yaşam tarzı ve duyuş farklılığı sorunları

Her dil, yeni bir yaşam tarzını ve düşünce biçimini açığa vurur ve inşa eder. Bu bağlamda, insan kendi anadili dışında başka bir dili öğrenmeye karar verdiğinde, büyük ölçüde yeni bir düşünme ve hayat tarzı arayışına girmiş demektir. Ne var ki, anadili dışında ikinci bir dil öğrenmeye yönelen öğrencilerde, bu iki dilli (bilingual) zenginleşmeye karşıt bir biçimde, ciddi bir sorunla karşılaşılmaktadır: kültürel farklılık ve değişik yaşam algılamalarının farklılıklarından kaynaklanan ket vurmalar ve iki farklı dil yapısının morfolojik ve teknik bazı kullanım biçimlerinin bazı olumsuz aktarım durumları. Örneğin, hedef dil öğreniminin köken olarak farklı dil grupları içinde gerçekleştirilmek zorunda kalındığı durumlarda -Fransızca ya da İngilizceyi bir Türk'ün ya da Arap'ın öğrenmesi durumunda sözgelimi- ortaya çıkan sorunlar gibi. Söz konusu hedef dil ile anadil arasındaki kültürel ve toplumsal yapı farklılıkları da birtakım zorluklar ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, gerek anadilin teknik ve pratikte ortaya koyduğu farklılıkların, gerekse söz dizimi, gramer yapısı, ses bilgisi ve kelimelerin ön ve son ek takılarındaki farklılıkların, dil öğrenimine yaptığı olumsuz etkiler yadsınmaz bir gerçeklik halini almaktadır.

Sorunun küresel boyutunda karşımıza çıkan iyimser tabloya, yani ortak dil ve anlatım kalıplarının oluşmasına gelince (sözgelimi Türkçedeki imaj, performans, formalite, v.b. Türkçeleşmiş sözcüklerin mebzul miktardaki varlığı, v.s.), aslında söz konusu tablo, sözünü ettiğimiz bu dil sistemi farklılıklarından kaynaklanan kimi sorunları da büyük ölçüde içinde barındırmaya devam etmektedir. Şu da var ki, küreselleşme olgusu, özellikle kültürel alandaki bazı etkinliklerde dil öğrenimini, kurallı ve düzenli bir gramer edinimi sürecine indirgemiş değildir büyük ölçüde. Deyim yerindeyse, küreselleşmekte olan, İngilizcenin kültürel boyutu değil, sadece ticari boyutudur. Bunun açık bir kanıtı da, özellikle Uzak Doğu kökenli bazı bilgisayar yazılım şirketlerinin (başta Çin ve Hindistan olmak üzere) elektronik kültür alanına ve genel olarak da enformasyon teknolojisine çok yakın bir gelecekte büyük ölçüde egemen olacağı öngörüsü, her geçen gün daha güçlü bir olasılık haline gelmeye başlamaktadır. Bu gelişmenin doğal bir başka uzantısı da, dil öğrenim biçiminin teknik kapasitesine yapacağı önemli katkıdır. Bunlardan birisi de, yeni öğrenme yöntemlerini açığa vuran teknik araç gereçler ya da tamamıyla “insansız eğitim” şeklinde

tanımlanabilecek bir sanal eğitim şeklidir.

Bu gelişmenin olumsuz bir diğer boyutuysa, özellikle medya biçimlerinin ve genel olarak enformasyon toplumu teorileri düzleminde karşılığını bulmaktadır: bilginin sınırsız dolaşımı olgusu, beraberinde tüm kültürel biçimleri tek tipleştirirken, aynı zamanda gezegenin küresel kültürel dokusuyla zenginliğinin geleceğini de tehlikeye atmaktadır. Sözgelimi reklâmcılık ve genel olarak imaj sektörünün tüm dünyada yaygınlaştırmaya çalıştığı imaj-merkezli algılama tarzı, yakın bir gelecekte, yazılı basılı dillerin kelime ve gramer kurallarını –argo ve kuralsız dil kullanımının çokluğu nedeniyle- bozulmaya uğratabileceği gibi, söz konusu kurallı dillerin gramer yapılarını da gereksiz hale getirebilir. Nitekim daha şimdiden, tüm dünyada özellikle anlamın sadece yüzeysel algılanışına dayalı bir görsel dil (sinema, TV, reklâmcılık, imaj endüstrileri, vb.) paradigması bağlamında yaşanan başlıca sorunlardan birinin adı konulmuş durumdadır: “görüntü kirliliği”.

Özetle, bir ana dilin kendine özgü yerleşik kuralları ve kültürel paradigması (ortak değerler ve anlayışlar dizisi) perspektifinden bir başka dili (hedef dil) edinme çabasının kendi içinde ifade ettiği teknik zorluklar bir yana, bu tür makro kültürel gelişmelerin de, yakın gelecekte dil olgusuna yaklaşımımızın temel parametrelerinden birini oluşturacağı söylenebilir.

Yabancı dil öğretiminde karşılaşılan bazı sorunlar yabancı dil öğrenim sürecini etkilemektedir. Anadilin kendine özgü yaşama dair bakış açısı, değerleri ve ölçüleri vardır.¹⁸⁵ Bu toplumsal ölçüler ve değerlerler heyecan, mutluluk, sevinç, korku, inançlar ve endişeler gibi kimi duyguların dilin kendine özgü ifadeleriyle anlam kazanarak aktarılabilmesini sağlar. Bu aktarımda her iki dilin konuşulduğu toplumsal / yaşamsal pratiklerin bilinmesi önemlidir.

Dil öğrenimi aynı zamanda bir kültür öğrenimidir. Dolayısıyla hedef dilde anlatmak istediğimiz duygu ve düşüncelerimiz, dilbilgisi kurallarının ediniminden başka, hedef dil kültürünün öğrenimini de gerektirir. Her dilin kendine ait kendi değerler sistemi olması, o dili konuşan bireylerin kendi duygu ve düşüncelerinin aktarılmasında o dile özgü kültürel ifade varlığını gösterir. Bu yüzden anadildeki duyguların ve düşüncelerin hedef dilde aktarılması sırasında bazı sorunlar ortaya çıkar. Buna karşılık, aynı kültürü paylaşan insanların birbirleriyle olan iletişimi kolaydır.

¹⁸⁵ Ünalın, Şükrü, “Dil ve Kültür”, <http://www.patikalar.net/kitbeyt.htm>, Erişim Tarihi: 04.09.2007

Ancak farklı kültürel geçmişlere sahip bireyler iletişimde sorunlar yaşarlar ve bazen kendi dillerinin normlarına ve kültürel değerlerine göre ifadelerini aktarmaya çalıştıklarında yanlış anlaşılmalara ve çeşitli kabalıklara da neden olabilirler.¹⁸⁶ Örneğin, Türk toplumunu ele aldığımızda, Türk insanının kendisine yapılan yiyecek ya da içeceklerle ilgili bir teklifi hemen kabul etmesi beklenmez, çünkü hemen kabul etmesi bir kabalık olarak algılanabilir; ancak iki veya üçüncü tekliften sonra kabul etmesi daha olağan bir durumdur. Aynı durumu bir Türk ile Avrupalıyı karşılaştırarak düşündüğümüzde ise, Avrupalı, Türk'e asla ısrar etmeyeceğinden ya da sadece bir kez teklif edeceğinden, Türk'ün aç olsa bile yapılan bu teklifi geri çevirmesi daha muhtemeldir. Karşıt bir durumda ise yabancılar Türkiye'ye geldiğinde ve yapılan teklifi hemen kabul ettiklerinde, bu insanlar açgözlü ya da ilginç bulunabilirler. Bu yüzden dil öğretiminde, iletişimde başarı, kültürel değerlerin varlığının bilinmesine bağlıdır.¹⁸⁷

Brown, dil öğretiminde kültürel değerlerin de öğretilmesini destekler: Yerleşik davranışlar ve algılama modelleri gibi, kültürün de ikinci bir dil öğreniminde oldukça belirleyici olduğu açıktır. Dil, kültürün bir parçası ve kültür de dilin bir parçasıdır; bu ikisi, herhangi birinin önemini kaybetmeksizin birbirinden ayıramayacağı biçimde iç içe kenetlenmiş durumdadır.¹⁸⁸ Yine bu açıdan bakıldığında, ikinci bir dil edinimi, aynı zamanda ikinci bir kültür edinimidir. Aynı şekilde, Rivers de başarılı bir dil ediniminde kültür öğretimini destekler: “Öğrencilerin, dilin toplumun yapısı bağlamında nasıl kullanıldığını, [bizzat o] dilin içsel ve dışsal yapılarının anlam karmaşalarını, yanlış anlamaları ve kabalıkları engellemek için bilmeleri gerekmektedir.”¹⁸⁹ Dolayısıyla hedef dilde düşünme biçimi, söz konusu hedef dilin mantığı içinde kültürel becerilerin katkısıyla mümkün olabilir. Martin Heidegger'in “dil, düşüncenin evidir” sözü de, derin anlamını yine bu bağlamda kazanmaktadır.

¹⁸⁶ Elkılıç, Gencer, **Ways to Overcome The Interference of Mother Tongue Culture Into Target Language Culture In the Oral Performance of Intermediate Level Students At the ELT Department of Atatürk University**, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2000, s.17.

¹⁸⁷ Elkılıç, a.g.e., s.17.

¹⁸⁸ Elkılıç, a.g.e., s.16.

¹⁸⁹ Elkılıç, a.g.e., s.16.

3.6. Diller Arası Geçişler/Kültürler Arası Geçişler ve Yeni Bir İletişimsel Ütopyaya Doğru

İletişim çağında toplumların birbirlerinin coğrafi, tarihi, kültürel ve dilsel zenginliklerinden çok kolay bir şekilde haberdar olması beraberinde etkileşimi de getirmektedir. Çağdaş dünyada egemen olan konulardan birisi iletişim hızı ve etkileşimdir.

Kültürel etkileşim ve dilsel etkileşim günümüzde en çok tartışma konularından birisidir. Öyle ki, enformasyon teknolojilerinin kültürel tektipleşmeye neden olduğu ve yerel dillerin özgünlüğünü yitirerek melez dillerin ortaya çıktığı ya da tarihsel süreç içerisinde bakıldığında dil ölümlerinin gerçekleştiği birçok bilim insanının tartışmaya açtığı konulardır. Bu bağlamda, uluslar arası etkileşimin yaşanılan çağın temel gereklerinden olduğu düşünüldüğünde diller arası geçişlerin hangi yönde olduğu, batının bilimsel gelişimine paralel olarak dilsel tahakkümü de elinde tutup tutmadığı v.b. soruların incelenmesini gerektirmektedir.

Öncelikle diller arası geçiş mevzusu sadece günümüz şartlarında yaşanan bir sorun ya da zenginleşme olarak düşünüldüğünde olumlu bir durum değildir. Tarihsel süreç içerisinde, teknolojinin günümüzdeki kadar güncel hayatta yer etmiş olmadığı zamanlarda toplumların coğrafi konumundan, savaşlardan, v.b. durumlardan ötürü dilsel ve kültürel etkileşim yaşanmıştır. İngiltere tarihinde Fransızların mağlup olduğu Norman İstilasası dilsel etkileşime ve beraberinde ortaya çıkan diller arası geçişe çarpıcı bir örnek sayılabilir. Bu fetih ile, “ülkeyi fethedenlerin dili olan Fransızca da girdi İngiltere’ye. Yalnız girmekle kalmadı, neredeyse üç yüzyıl boyunca devletin resmi dili oldu. Kralın sarayında, parlamentoda, mahkemelerde, soylular arasında sadece Fransızca konuşuluyor; okullarda ve üniversitelerde sadece Fransızca ve Latince okutuluyor; kitaplar ancak bu iki dilde yazılıyordu. Fransızcanın saray çevrelerinde egemenliğin izlerini hala görüyoruz: Büyük Britanya’nın krallık armasında ‘Dieu et mon droit’ (Tanrı ve hakkım) yazılıdır. Ünlü Dizbağı Nişanı’nın şiarı da ‘honni soit qui mal y pense’ (aklına kötü şeyler gelene lanet olsun).”¹⁹⁰ Görüldüğü gibi, geçmişte dilsel etkileşim çoğunlukla savaşların sayısına bağlı olarak ivmelenmiştir. Yine İngiltere örneğini ele aldığımızda kültürel açıdan da yeniden biçimlenmeler söz konusu olmuştur. “Kültürel açıdan İngiltere, Fransa’nın bir taşrasa durumuna düştüğünden, Anglo-norman

¹⁹⁰ Urgan, Mîna, **İngiliz Edebiyat Tarihi I**, Altın Kitapları, İstanbul, 1986, s.47.

denilen dil de Paris'te konuşulan Fransızcadan biraz farklıydı. Normanlar zamanla Fransa ile bağlarını koparmışlardı, bu yüzden dilleri bir hayli değişmiş, yozlaşmıştı.”¹⁹¹ Demek ki, geçmişte dilsel yozlaşmanın sebebi savaşlardan sonra kurulan dilsel tahakkümdü, şimdi ise geçmişin bu tür savaşları günümüzdeki tabiri ile ‘emperyalizm’ adeta teknoloji üzerinden yapılıyor.

Evrensel dillerin özellikle de İngilizcenin yerel diller üzerinde yaptığı tahribat sürekli tartışma konularındandır. Şu bilinmelidir ki, diller arası çeşitli kelimelerin kaymasından kaynaklanan yabancı kelime yerleşimleri doğaldır. Örneğin “televizyon” sözcüğü Türkçeye doğrudan alınan bir kelimedir. Öte yandan Fransızcadan İngilizceye ve İngilizceden Türkçeye ya da tam tersi durumdaki sözcüksel ve kelime bağlamını incelediğimizde ortaya çıkan tablo bu tür etkileşimin iki yönlü olduğunu ortaya koymuştur. Yani sürekli Türkçeye İngilizceden kelime transfer edilmemiştir.

İngilizcenin yaşadığı sözcüksel ve dilsel tahakküm geçmişte en çok Norman istilasını sonucunda yaşanmıştır ve günümüz İngilizcesinin kültürel ve dilsel zenginliğinde halen radikal denebilecek etkileri vardır. “Norman istilasının en olumlu yanlarından biri, Fransızcanın etkisiyle İngilizcenin hem sözcük dağarcığı, hem de anlatım açısından iyice zenginleşmesi, güzelleşmesidir. Eski İngilizcenin son derece çapraşık dilbilgisi kuralları bir yandan sadeleşirken; O. Jespersen’un **Growth and Structure of the English Language**’de (İngilizce Dilinin Gelişmesi ve Yapısı) açıkladığı gibi, bir yandan da günümüz İngilizcesindeki Latin kaynaklı Fransızca sözcüklerin yarısından fazlası, İngilizceye yerleşiyordu.”¹⁹²

Günümüz şartlarında ise iletişim etkinliklerinin yoğunluğu diller arası ve kültürler arası geçişleri tetiklemiştir. “İngilizce’nin günümüzde ortak iletişim dili haline gelmesi sadece bilişim ve iletişim teknolojilerinde yaygın bir dil olarak kullanılmasından kaynaklanmamaktadır. Siyasal ve ekonomik küreselleşmede hakim güç olarak görülen ABD ve Anglosakson kültürünün diğer insanları etkilemesi sonucu yıllardır süregelen İngilizce kelime alıntılarıyla birçok dil karşı karşıyadır. Amerikan eksenli tüketim kültürünün yaygınlaşmaya başladığı 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren, diğer dillere olduğu gibi Türkçeye de pek çok İngilizce kelime girmiştir. Bazı devlet adamlarının ve kimlik bunalımı yaşayan bazı aydın ve yarı aydınların yabancı dil (İngilizce) hayranlığı, gümrüğe takılmadan Türkçeye geçen birçok yabancı (özellikle

¹⁹¹ Urgan, a.g.e., s.48.

¹⁹² Urgan, a.g.e., s.49.

İngilizce ama İngilizce'yle beraber diğer batı dillerinden) kelimenin Türkçe'de yaygınlaşmasını sağlamıştır.”¹⁹³

Özellikle modernleşmenin başlamasıyla hızla iletişim etkinlikleri çoğalmış bunun sonucunda da diller ve kültürler karşı karşıya gelerek birbirlerinin süzgecinden geçmeye başlamıştır. Ancak bu süreçte baskınlık yaratacak durumlar iktisadi ve politik konulardır. Günümüzde Batı ürettiği politikalarla ve ekonomik üstünlüğü ile kendi dilini ve kültürünü kolaylıkla ‘ötekiler’e yayabilmektedir. Bu durumu dil ve kültür emperyalizmi olarak tanımlayabiliriz. Sonuç olarak da birçok anadilde kelime ve kültür bağlamında yabancılaşma söz konusudur. Coğrafi sınırların iletişim teknolojileri sayesinde ortadan kalkması bilgi alışverişini doğurmuş ve kolay bir iletişim ortamının yaratılması için ortak dil kalıbı oluşturulmaya çalışılmıştır. Yaklaşık yeryüzünde 500 milyon konuşanının olduğu İngilizce diğer dillere kelime bağlamında sürekli ödünçler vermiştir. Ancak çoğu yerel toplumlarda ödünç alınan bu kelimelere emanet muamelesi yapılmayarak doğrudan sahiplenilmiştir. Ülkemizde bu durumu gösteren oldukça çok sayıda örneğe rastlayabiliriz. Yolda yürürken başımızı kaldırdığımızda ya da televizyondaki reklâmlarda yabancı kelimelerin yabancı olmadığını bile hissettiğimiz örnekler bolcadır.

“On dokuzuncu yüzyıldan itibaren Türklerin yeni bir medeniyet dairesine (Batı medeniyeti) yönelmesi sonucu önce Fransızca’dan, ardından küreselleşmenin bir sonucu olarak İngilizce’den giren özentili alıntılar Türkçeyi adeta istila etmiş durumdadır. Günümüzde Türkçe’ye giren bu özentili alıntılar sadece kelime alıntısı ile sınırlı kalmamış, Türkçe’nin şekil bilgisi ve söz dizimi özelliklerini de bozmaya başlamıştır.”¹⁹⁴

Günlük diyaloglarda yabancı kelime kullanılması entelektüel bir kimlik sahibi olma gibi bir göstergesinin olduğu birçok kişi tarafından varsayılmaktadır. Ancak bu gerçek dışı durum toplumumuzda çok yaygındır ve bu durumun sonucu olarak da Türkçe karşılığı olan kelimeler kullanılmayarak sözcük bağlamında kayıplar vermektedir. Söz konusu duruma ilkin bazı örnekler şunlardır:

¹⁹³ Kılıç, Filiz, “Küreselleşme ve Dil”, KÖK Araştırmalar, C.I, S.1., s.99-100, aktaran: Yıldız, a.g.e, s.100.

¹⁹⁴ Yıldız, a.g.e., 101-102.

Argüman: “kanıt, delil”

Mega: “büyük”

Monopol: “tekel”

Nostalji: “özlem, hasret, sıla özlemi”

Şov: “gösteri”

Sübvansiyon: “destekleme”

Limit: “uç, sınır, üst sınır”

Konsensus: “uzlaşma”, v.s...

Türkçe'nin imla kurallarına uyararak giren kelimeler

boardin cart: “uçuş kartı”

center: “merkez”

deep-freeze: “derin dondurucu”

marketing: “pazarlama”

part time: “yarım gün”

sticker: “çıkartma”

swift: “hızlı”

topless: “üstsüz”

schop: “dükkân, mağaza”

show room: “teşhir salonu, sergi evi”, v.s...

gibi batı dillerindeki (özellikle İngilizceden geçenler) özgün imalarıyla Türkçe'ye giren kelimeler, bu tür alıntılara örnektir. Tüketim kültürünün etkisiyle, iş yerlerinde yabancı adlar kullanılmasının sebepleri de özentiye dayanmaktadır.¹⁹⁵

Sonuç olarak, diller arası geçişler ve dolayısıyla kültürler arası etkileşimi destekleyen etmenler geçmişte yaşanan savaşlar, istilalar ve ülkelerin coğrafi konumlarıyla doğrudan ilgiliyken, günümüzde teknolojinin eriştiği noktayla beraber sınırların kalması ve iletişim teknolojilerinin dünya üzerinde birbirinden uzak bir alanın kalmaması sonucu yaşanan sürekli ve çok boyutlu bir etkileşim ortamıdır. Bu ortam diğer bir adıyla medyadır.

¹⁹⁵ Karaağaç, Günay, **Dil, Tarih ve İnsan**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2002, s.104, aktaran: Yıldız, a.g.e., s.103.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çağdaş dünyada teknolojinin gün geçtikçe ilerlemesi yeni yaşam biçimlerinin doğması uluslar arası ilişkilerin yeniden biçimlenmesine kaynak oluşturmuştur. Ekonomik ve politik ilişkilerin önemi gittikçe ön plana çıkmış ve ulus olmanın sınırlarının uluslar arası iletişimin sıcaklığına bağlı olduğu yadsınamaz bir gerçeklik halini almıştır.

İletişim günümüzde eskiye oranla çok boyutlu bir içeriğe bürünmüştür. Eskiden iletişim yazılı ve sözlü biçimde dil aracılığı ile oldukça yavaş iken mevcut dünya düzeninde oldukça hızlı ve salt dil aracılığı ile değil teknolojinin varlığı ile de ‘görsel dil’ gibi yeni araçlarla da sağlanmaktadır. Ulusların birbirinden bağımsız olmadığı dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan bir olayın tüm dünyayı etkilediği durumlar dünyanın sanıldığı kadar büyük olmadığını göstergesi olmuştur. İletişim teknolojileri dünyayı adeta bir köy haline çevirmiştir. Herkes dünyada yaşanan herhangi bir olaydan anında haberdar olabilmektedir. Yaşanılan herhangi bir önemli olay çok geçmeden dünya gündeminde önemli bir yer tutmakta ve ulusların yaşananlara kayıtsız kalma gibi keyfiyetçiliğini ortadan kaldırmaktadır. Örneğin 11 Eylül saldırıları ve Körfez Savaşları dünyanın barış ve sükûnetini etkileyebilecek çaptadır. Ya da IMF’nin gittiği politikalar dünyanın yoksullukla mücadelesini engelleyecek boyutta olmaktadır. Ekonomik olarak da petrol fiyatlarının yükselmesinin her bir ülkede de yankılanması gibi. Dolayısıyla, her bir toplum ticari, ekonomik ve politik açıdan bağlı durumdadır.

Öte yandan dünya devletlerinin hiyerarşik olarak sınıflandırılması doğrudan ekonomik ve politik güçleri ile ilgilidir. Batı’nın insan hakları gibi politika üretimleri diğer ulusların uyması gereken kurallar olarak empoze edilmektedir. Aksi takdirde Batı ile güçlü bir ekonomik bağ kurulamamakta ve sonuç olarak gelişmemiş ülkeler kategorisine düşülmektedir. Bu bağlamda her bir ulusun yeni dünya düzenine ayak uydurmak için Batı ile çok sıkı ilişkiler içinde olması gerekmektedir. Çünkü Batı teknolojik, ekonomik ve politik gücü elinde tutmakta ve dünyanın gidişatına yön vermektedir. İşte bu noktada ortaya çıkan önemli sorunlar vardır. İletişimin dil ile gerçekleşmesinden ötürü yeni dünya zemininde dil olgusunun ne olduğunun açıklanması gerekmektedir. Bir toplumda konuşulan anadil o toplumun ulusal özelliklerini ihtiva eder ve böylelikle aynı dili konuşan bireyler birbirleriyle aynı duyuş özelliklerini paylaşırlar. Tarihsel ve kültürel bir dokunun ortak şemsiyesi altında

yaşayarak öz birlik ve beraberliklerini korumuş olurlar. Dolayısıyla toplumsal mevcudiyet ile dil arasında çok sıkı bir bağıntı vardır.

Çağdaş dünya düzeninde Batı'nın üstün olduğu durumlardan ötürü iletişim yoğunluğu diğer uluslardan Batıya doğru akmaktadır. Yani ticari ve politik güç kazanmak isteyen uluslar Batıya yönelmektedirler. Çünkü teknoloji liderliğinin ekonomik güç ile doğru orantılı olduğu düşünüldüğünde gelişmekte olan ülkeler Batı ile sıcak ekonomik işbirliği yapmak istemektedirler. Ayrıca Batının bu işbirliğini yönetirken güttüğü kültürel emperyalist politika her bir ulusun anadili üzerinde tahakküm yaratmıştır. Öte yandan günlük yaşamın eskiye nazaran değişmesi bu durumu tetiklemiştir. Çünkü mahalle kavramının ortadan kalktığı ve daha çok site yaşamını tercih eden ülkemiz insanını ele aldığımızda, insanlar arası iletişim oldukça zayıflamıştır. Bu noktada insanlar iletişim ve bilgi edinme ihtiyaçlarını televizyonla veya internetle sağlamaktadırlar. Bilindiği gibi, TV reklamları veya haberleri yerel değerlerden çok uluslararası değerler üzerinden yayın yapmaktadırlar. Ya da uluslar arası dolaşım imkânı veren internet yine insanlara kültürel ve dilsel tahakküm yaratmaktadır. Dolayısıyla medya toplumlarında kültürel yozlaşmanın en başat gücüdür.

Günümüzde Amerika en güçlü “ulus” devlet konumundadır. Her alanda Amerika'nın varlığını hissetmek mümkündür. Özellikle de ulusların varlığının en önemli şartı olan dil ve kültür bağlamında Amerika'nın diğer toplumlar üzerinde belirgin bir tahakkümü vardır. Bir toplumun varlığının özgünlüğünün simgeleridir bu iki kavram. Kültür bir toplumun tarihini, geleneklerini, geçirdiği bunalımları ve şaşalı günleri yansıtmaktadır denilebilir. Öyle ki, bu toplumsal deneyimler o toplumun kelime ve ifade zenginliğine bile yansımıştır. Medya aracılığı ile yapılan Amerika lehine yayınlar, propagandalar, vb. gelişmekte olan diğer toplumların yaşamsal düzeninde değişimler yaratmaktadır. Çünkü kitle iletişim araçları hayatın her anında insanlarla beraberdir ve hem görsel ve işitsel hem de dilsel araçlar olan metaforlarla, metenomilerle vb. Amerikan ideolojisi, dili ve kültürü yerel toplumların bilinçaltlarına imalı bir şekilde işlenmektedir. Bu noktada dil ve kültür emperyalizminin en etkili silahı olarak medya görünmektedir. Kendi toplumumuzun gündelik yaşamına baktığımızda kendilerini ifade ederken insanların kullandıkları dil adeta İngilizce-Türkçe karışımı bir melez dil ve kültürel boyutuna baktığımızda ise Batı tarzı giyim-kuşam, beslenme, eğlenme, vb. yaşam örüntülerinin geleneklerin önünde olduğu hissedilebilir.

Medyanın sadece kültür ve dil emperyalizmi rolü yoktur. Dünyanın var olan düzenine olumlu ya da olumsuz etkileri olabilecek potansiyeli de barındırmaktadır içinde. Medya dünyanın en çok yaralı olduğu terörizm konusunda en büyük rolü oynamaktadır. Özellikle TV üzerinden yapılan yayınlarla terörist grupların ideolojilerini savunma yöntemi olarak seçtikleri şiddet ve kan dökme desteklenebilir ve haklı gösterilebilir ya da karşıt bir yayınla terörist gruplara karşı topyekûn bir ayaklanma başlatılarak terörizm yok edilebilir. Dünya barışı üzerinde de medya yine hem olumlu hem olumsuz iki potansiyeli barındırmaktadır. Medya aracılığı ile yapılacak savaş karşıtı yayınlar dünya üzerinde toplumların birbirine karşı duydukları önyargıları ortadan kaldıracaktır. Öyle ki, önyargıların savaşları desteklediği açıktır.

Medya dünyayı daha yaşanılabilir kılar denilebilir. Su kaynaklarının azalması, tahıl üretiminin azalması, küresel ısınma ve iklim değişiklikleri gibi fakirleşme belirtileri küresel yoksulluk konusunda alınması gereken önlemler olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu noktada medyanın yapacağı toplumsal bilinçlendirme yayınları insanları su kaynaklarının nasıl kullanılacağı ile ya da doğanın dengesini bozan etmenlerin neler olduğu ve bunlara karşı neler yapılması gerektiği konusunda oldukça etkili olabilir. Sonuç olarak küresel yoksullukla mücadele tüm ulusları ilgilendiren bir sorun haline getirilebilir.

Dilin iletişimsel boyutu bir yana, bu çalışmanın üçüncü bölümünde, dil öğreniminin iki ucu ele alınmıştır. İlk değinilen nokta, dil öğreniminin bireyler üzerindeki ve doğal olarak da toplumlar üzerindeki çok boyutlu düşünme ve önyargılardan uzaklaşma etkisi gibi iyimser bir tablo dikkat çekmektedir. Dilbilimcilerin ortak görüşü, dil öğreniminin insanlara öteki gibi düşünme, algılama ve değerlendirme katkısı sağladığı yönündedir. Her bir dile ait kültürel ve dilbilgisel parametreler birbirinden farklıdır. Çünkü bilindiği gibi, dünya üzerindeki dil sayısı kadar toplum vardır. Her toplumun dili çok uzun zaman içerisinde oluşmuş ve o toplumda yaşayanların kolektif belleğine yerleşmiştir. Kolektif bellek içerisinde aynı toplumun bireylerinin birbirini aynı şekilde, yani yanlış anlaşılmalardan uzak bir şekilde anlamasını kolaylaştıran düşünme sistemi, mantığı, ifadelerin anlamlandırılması ve dilbilgisel kullanımlar vardır. Dil öğrenimi ile olumsuz bir tablo olarak dil öğreniminin anadil olgusuna yaptığı olumsuz etki ve aynı zamanda hedef toplumlarla anlaşmaya çalışılırken ortaya çıkan yanlış anlaşılma ve önyargılar irdelenmeye çalışılmıştır. Çünkü

dil öğrenen bireyler çoğu zaman kendi toplumunun normlarının hedef toplumlarda da olduğunu varsayabilirler ve bu şekilde iletişim kurduklarında anlaşılma güçlükleri ve yanlış anlaşılmalara ortaya çıkabilmektedir. Bu duruma ilişkin somut örnekler çalışmada bolca verilmiştir. Öte yandan yabancı dil ile anadil arasında karşılıklı dilbilgisel ve kültürel öge transferleri meydana gelebilmektedir. Dolayısıyla anadile bir bakıma yabancı kelimeler ve gramer yapıları uygulanarak dilde bozulmalar oluşur. Günümüzde İngilizce öğrenen bireyler çoğu zaman Türkçe karşılığı olduğu halde yabancı kelimeleri yeğleyebilmektedirler. Aynı zamanda Türkçenin fonetik yapısı da zarar görmektedir. Örneğin ‘Cd’ kelimesi herkesin ağzındadır. Bu kelime ‘sidi’ diye okunmaktadır. Ancak Türkçe’de ‘c’ harfi asla ‘si’ diye okunmaz. Ya da ‘check’ kelimesinin günlük hayatta birçok kişi tarafından kullanıldığını görürüz. ‘Check’ kelimesi, Türkçe karşılığı olan ‘kontrol etmek’ ifadesi yerine tercih edilmektedir. Aynı zamanda çalışmanın bu bölümünde dil yapılarına da değinilmiştir. Ses bilgisi, şekil bilgisi, ses-şekil bilgisi, sözcük bilgisi, vb. konulara öz bir şekilde değinilerek anadil ve yabancı dil ayrımının yapılması gerektiği vurgulanmış ve dilsel parametrelerin oluşumu Noam Chomsky’nin kuramıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Öte yandan, küresel bütünleşme sürecinde yaşanan sorunlar yerel ve evrensel dil bağlamında ele alınmıştır. Çünkü küreselleşme sonucunda İngilizce artık sadece Amerika’nın dili değildir. Her bir ulusun bu dili öğrenmesi sonucu diller arası transferler yoğun bir şekilde yaşanmış ve İngilizce diğer dillerden birçok kelime ve kültürel normlar almıştır. Dolayısıyla 500 milyona yakın insanın konuştuğu bir dil olan İngilizce Amerika’nın dili olmaktan çoktan çıkmıştır denilebilir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Akalın, Suna. **The Contribution of Linguistics to Language Teaching**, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum, (Tarihsiz).
- Akçalı, Selda İçin. **Gündelik Hayat ve Medya-Tüketim Kültürü Perspektifinden Okumalar**, Babil Yayınları, 2006.
- Aksan, Doğan. **Türk Dil Kurumu Yayınları: 439**, Ankara, 1998.
- Asutay, Hikmet. **Dil Kültür ve Eğitim**, Eğitim Kitabevi, Konya, 2007.
- Bülbül, Melih. **İmgesel İletişim**, Çizgi Kitabevi, Konya, 2005.
- Çağıltay, Kürşat. **İnternet**, METSU PRESS Yayınları, Ankara, 1997.
- Ellis, Rod. **Second Language Acquisition**, Oxford University Press, Oxford, 2001.
- Understanding Second Language Acquisition**, Oxford University Press, 1986.
- Ergin, Muharrem. **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Basım/Yayın/Tanıtım, İstanbul, 1999.
- Ferdinand de Saussure. **Genel Dilbilim Dersleri I**, TDK Yayınları, Ankara, 1980.
- Guiraud, Pierre. **Göstergebilim**, Çev. Mehmet Yalçın, İmge Kitabevi, Ankara, 1990.
- Gülensoy, Tuncer. **Türkçe El Kitabı**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000.
- Günay, V. Doğan. **Dil, Tarih ve İnsan**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2002.
- Dil ve İletişim**, Multilingual, İstanbul, 2004.
- Güneş, Sadık. **Medya ve Kültür**, Vadi Yayınları, Ankara, 1995.
- Güngören, Ahmet. **Reklamcı ve Şaman**, Yol Yayın, 1995.
- Güvenç, Bozkurt. **Kültürün abc'si**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2007.
- Haviland, William A., **Cultural Antropology**, Paperback, 2004.
- Hobsbawm, Eric. **Küreselleşme, Demokrasi ve Terörizm**, Çev. Osman Akınbay, Agora Kitaplığı, 2008.
- Hutchinson, T.; Waters, A., **English for Spesific Purposes: Alearning Centered Approach**, 4.Edition, Cambridge University Press, Cambridge, 1989.
- Kaplan, Mehmet. **Kültür ve Dil**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1998.
- Kartarı, Asker. **Farklılıklarla Yaşamak**, Ürün Yayınları, Ankara, 2006.
- Kaya, Raşit. **Kitle İletişim Sistemleri**, Teori Yayınları, Ankara, 1984.
- Kayaalp, İsa. **İletişimde İnsan Dili**, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2002.
- Kongar, Emre. **Yozlaşan Medya ve Yozlaşan Türkçe**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003.

- Kula, Onur Bilge. **Alman Kültüründe Türk İmgesi**, Gündoğan Yayınevi, 1992.
- Laçiner, Ömer. **Modernleşme ve Çokkültürlülük**, Helsinki Yurttaşlar Derneği II, 2001.
- Levebvre, Henri. **Modern Dünyada Gündelik Hayat**, Çev.: Işın Gürbüz, Metis Yayınları, İstanbul, 1998.
- Özdemir, Sadi. **Medya Emperyalizmi ve Küreselleşme**, Timaş Yayınları, İstanbul, 1998.
- Postman, Neil. **Televizyon: Öldüren Eğlence**, Çev.: Osman Akınhay, Ayrıntı yayınları, İstanbul, 1994.
- Rosenberg, Gutenberg; White, David Manning. **Mass Culture,- The Popular Arts in America**, The Free Press, New York, 1996.
- Said, Edward. **Kültür ve Emperyalizm**, Çev. Necmiye Alpay, Hil Yayın, İstanbul, 2004.
- Sert, Nehir. **Yabancı Dil Öğretiminde Program Geliştirme Açısından Gereksinim Çözümlemesi**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 2002.
- Silbermann, Alphons. **Bütün Giritliler Yalan Söyler, Önyargılarla Yaşama**, Çev. Yasemin Bayer, Telos Yayıncılık, İstanbul, 2002.
- Smith, Anthony. **Milli Kimlik**, Çev. Sina Şener, İletişim Yayınları, 1994.
- Şahin, Çiğdem. **Kapitalizm ve Yoksulluk, Çivi Yazıları**, İstanbul, 2000.
- Tarcan, Ahmet. **İnternet ve Toplum**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2005.
- Tercanlıoğlu, Leyla. **Linguistics for TEFL Students**, Multilingual, İstanbul, 2000.
- Tomlinson, John. **Kültürel Emperyalizm**, Çev. E. Zeybekoğlu, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999.
- Tomlinson, John. **Küreselleşme ve Kültür**, Çev. Arzu Eker, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2004.
- Tutal, Nilgün. **Küreselleşme İletişim Kültürlerarasılık, Kırmızı Yayınları**, İstanbul, 2006.
- Urgan, Mîna. **İngiliz Edebiyat Tarihi I**, Altın Kitapları, İstanbul, 1986.
- Williams, Raymond. **Kültür**, Çev. Suavi Aydın, İmge Kitabevi, 1993.
- Williamson, Judith. **Reklâmların Dili Reklâmlarda Anlam ve İdeoloji**, Çev. Ahmet Fethi, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2001.
- Yıldız, Şerife. **Dil Kültür İletişim ve Medya**, Sinemis Yayınları, Ankara, 2005.
- Yüksel, Ahmet Haluk. **İkna Edici İletişim**, Eskişehir, 1994.

Sözlükler

The Columbia Encyclopedia, Columbia University Press, 6. Sayı, New York, 2007.

Tezler

Elkılıç, Gencer. **Ways to Overcome The Interference of Mother Tongue Culture Into Target Language Culture In the Oral Performance of Intermediate Level Students At the ELT Department of Atatürk University**, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2000.

Makaleler

Bali, N.Rifat. “Çılgın Kalabalıktan Uzak”, Birikim, Sayı 123, İstanbul, 1999, s.42.

Balkaya, Âdem. “Türk Toplumunda Temsil Getirme Geleneği ve Mevlana’nın Gelenek İçerisindeki Yeri”, Türkoloji Araştırmaları, Turkish Studies, Vol.2/4, Fall 2007, s.201-202.

Berger, Peter L., “Four Faces of Global Culture” , National Interest dergisi, The National Affairs Inc., Sayı 49, Sonbahar 1997, s. 23+

Cassirer, Ernst. “An Essay on Man, Garden City”, New York, Doubleday Anchor, 1956, s.43

Chruszczewski, Piotr P., “On the Notion of Communicational Grammar in Political Linguistics” , Lodz Papers in Pragmatics, Sayı 3, 2007, s.145.

Deryakulu, Deniz; Eşgi, Necmi. “İnternet Kafelerin Ortam ve Kullanıcı Profili – Eğitimde İnternet Kullanımına İlişkin Kullanıcı Görüşleri”, Eğitim Araştırmaları Dergisi, 2001, Sayı 5, s.52.

Dünyada Küreselleşme ve Bölgesel Bütünleşmeler, DTP-2375, ÖİK-440, Ankara, 1995, s.1.

Furniss, Charlie. “Modern Languages: More Than Half of the World’s Languages Could Be Extinct by the End of the Century, and Many May Not Last beyond 2050. but an Unlikely Saviour Is at Hand: Far from Bringing about Cultural Homogenisation, as Many Had Predicted, the Internet Seems to Be Keeping Endangered Languages Alive”, Geographical Dergisi, Vol. 79 Sayı 4, Nisan 2007, Circle Publishing Ltd. , 2007, s.53+

- Garland, Eric. "Can Minority Languages Be Saved? Globalization vs. Culture: The Increasing Mobility of People, Goods, and Information Özgü Driven a Powerful Trend toward Cultural Uniformity and the Extinction of Local Languages. But Languages That Have Young People, Business, and Government on Their Side Are Alive and Thriving", *The Futurist Dergisi*, World Future Society, Vol. 40. Sayı 4, Temmuz-Ağustos 2006, s.31+
- Garrett, William R. "Cultural Revolution and Charecter Formation", *World and I Dergisi*, News World Communication, Vol.13 Sayı 5, Mayıs 1998, s.288+
- Gozzi, Jr. Raymond. "Will the media create a global village?" ETC.: A Review of General Semantics, International Society for General Semantics, Gale Group, Vol.53, Sayı 1, 1996, s.65+
- Güz, Nurettin. "Türk Basınında Gündem Oluşturma", *Yeni Türkiye Dergisi*, 1996-12, Medya Özel Sayısı, Cilt:2, s.982.
- Halwani, Raja. "Terrorism: Definition, Justification, and Applications", *Social Theory and Practic*, Social Theory and Practice-Florida State University, Vol.32, 2.Sayı, 2006, s.289+
- Jenkinson, Edward B. "What is Language? And Other Teaching Units for Grades Seven through Twelve", Indiana University Press, Bloomington, 1967, s.6
- Keith Windschuttle. "The Cultural War on Western Civilization" *New Criterion Dergisi*, Gale Group Yayınevi, Vol.20, Sayı 5, Ocak 2002, s.4+
- Kılıç, Filiz. "Küreselleşme ve Dil", *KÖK Araştırmalar*, C.I, S.1., s.99-100.
- Macneil, Robert, "Do You Speak American? 'Well. Butter My Butt and Call Me a Biscuit' A Documentary on the English Language as Spoken in the U.S. Is Airing on PBS", *USA Today Dergisi*, Society for the Advancement of Education Yayınları, Vol.133, Sayı 2716, Ocak 2005, s.18+
- Marshall, Stephane Pace. "The Vision, Meaning, and Language of Educational Transformation", *School Administrator Dergisi*, American Association of School Administrators, Vol. 52, Sayı 1, Ocak 1995, s.8.
- Monika Kopytowska. "The pragmatic strategies used in the television news reporting of the American-Iraqi war", *Pragmatics Today*, Ed.Cap, Piotr, Peter Lang Frankfurt Lodz Studies in Language Vol. 12, 2005, s.361

- Pfau, Michael; Haigh Michel M.; Logsdon, Lindsay. "Embedded Reporting During The Invasion and Occupation of Iraq: How the Embedding of Journalists Affects Television News Reports", Journal of Broadcasting & Electronic Media, Broadcast Education Association, Vol. 49, Sayı 4, 2005, 468+
- R. Birkner, Ruth McIntyre-Birkner. "Straightforward Communication Processes in EHS.", Occupational Hazards Dergisi, Vol. 63, Sayı 3, Penton Medya Yayınevi, Mart 2001, s.59.
- Tosun, Cengiz. "Anadiliyle Amaç Dilin İlişkileri Ve Etkileşim Alanları Üzerine", Ed.Ayşe Kilimci. **Anadilde Çocuk Olmak**, Papirüs Yayınları, İstanbul, 1998, s.361.
- What is "Terrorism?" The new American Dergisi, Vol.20, Sayı 26, 27 Aralık 2004, American Opinion Publishing, 2004, s.7
- Yüksel, Erkan. "Medya Gerçeği, Gerçek Yaşam ve Terör Haberciliği", Terörün Görüntüleri, Görüntülerin Terörü, Çizgi Kitabevi, Konya, 2004, s. 45.
- Zengin, Buğra, "Dile Dayalı Ayrımcılığın Kültürlerarası İletişim Açısından İncelenişi", **İletişimin Issızlaşması**, Ed.Köse, Hüseyin, Yirmidört yayınevi, İstanbul, 2007, s.135

Süreli Yayınlar

- Özkan, Abdullah. "Küresel Terör ve Medya", Milli Gazete 17 Kasım 2007
- Suzanne Fields. "The Menace of Multiculturalism; Amnesia Renders the West Unable to Defend Itself" The Washington Times Gazetesi, News World Communications, 15 Eylül 2005, s.A21.
- Todd, Gail. "Don't Let Your Nice Gestures Be Misinterpreted" , Daily Herald Gazetesi, Paddock Publication, Ağustos 2007, s.10.

İnternet Kaynakları

- Akça, Emel. "Küreselleşme Üzerine Bir Tartışma: kültürel Emperyalizm ve Kültürel Küreselleşme Tezleri", <http://www.siyasaliletisim.org/index.php/yazarlar/111-yrd-doc-dr-emel-akca/224-kuereselleme-uezerine-bir-tartma-qkueltuerel-emperryalizmq-ve-qkueltuerel-kueresellemeq-tezleri.html>, Erişim Tarihi: 21.07.2008

Altınsu, Ferit. “Yerel Dillerin Ölümü ve Süryanice Üzerine” ,

<http://www.suryaniler.com/konuk-yazarlar.asp?id=398>, Erişim tarihi:

28.03.2008

Bobaroğlu, Metin. “**Hermeneutik Felsefe**“, **1.Toplantı - Salı, 26/09/2006**,

http://www.ayorum.com/haber_oku.asp?haber=145 , Erişim Tarihi : 29.05.2008

Çelik, Adnan. “Popüler Kültür ve Gerçekliğin Simülasyonu”,

<http://www.sosyalhizmetuzmani.org/poulerkultursim.htm%20-%2049k> , Erişim

Tarihi: 29.05.2008

Dil Nedir? (Kişilerden Tanımlar), <http://www.anadilim.org/Makale-Dil-Nedir->

[\(Kişilerden-Tanımlar\)-94](http://www.anadilim.org/Makale-Dil-Nedir-(Kişilerden-Tanımlar)-94) , Erişim Tarihi: 17.06.2008

Erciyes, Cihaneri. “Medya-Siyaset İlişkilerinde Etik Sorunlar ve Türk Basını”, Türkiye

ve Siyaset Dergisi, Eylül-Ekim 2001,

<http://www.dorduncukuvvetmedya.com/article.php?sid=1834>, Erişim Tarihi:

21.07.2008, Erişim Tarihi:29.05.2008

Genel Olarak Dil Nedir?, <http://tmucuk.blogcu.com/1171236/> , Erişim Tarihi : 12.06.2008

<http://tr.wikipedia.org>, Erişim Tarihi: 19.09.2007

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Gnostik>, Erişim Tarihi: 17.06.2008

<http://www.bilim.org/forum/viewtopic.php?t=295> Erişim Tarihi: 07.07.2008

<http://www.haberdem.com/news/3803/KURESEL-TEROR-VE-MEDYA.html>, Erişim

Tarihi: 19.06.2008

İletişim, İdeoloji ve Kültür Sorunları, Praksis Sosyal Bilimler Dergisi, Güz 2001(4),

<http://praksis.fisek.com.tr/busayida4.php>, Erişim Tarihi: 29.05.2008

İlhan, Müjgan. “Küreselleşme ve İngilizce”, <http://www.ingilish.com/küresellesme->

[ingilizce.htm](http://www.ingilish.com/küresellesme-ingilizce.htm), Erişim Tarihi: 02.08.2008

Kuşkonmaz, Sabri. “Estetik-Öncesi” Kent Hayatı,

<http://planb.com.tr/seksek/archives/131>, Erişim Tarihi : 29.05.2008

Küreyel düşünce platformu www.kureyel.com...

Mütevellioglu, Begüm. “İnsana Özgü Bir İletişim Sistemi; Dil, İnsanın Kaderi;

Düşünme, Anlaşılması Güç Bir Muamma; İnsan...” , Desen Yazıları, 1.sayı 2004,

<http://mimoza.marmara.edu.tr/~avni/dersbelgeligi/desenyazilari/lsayi/begum.htm>

1 Erişim Tarihi:12.06.2008

Taşdelen, Servet. “Küreselleşmenin Dili ve Kültürü” ,

<http://www.bilayvakfi.org.tr/makaleler/kuresellesme.htm>, Erişim Tarihi:

02.06.2008

Ünalan, Şükrü. “Dil ve Kültür”, <http://www.patikalar.net/kitbeyt.htm>, Erişim Tarihi:

04.09.2007

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Turgay HAN
 Doğum Tarihi: 10.11.1982
 Doğum Yeri : Erzurum
 Adres : Kafkas Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı
 Anabilim Dalı, KARS
 E-mail : turgayhan@yahoo.com.tr

EĞİTİM

2005 - 2008: Yüksek Lisans, Atatürk Üniversitesi
 Sosyal Bilimler Enstitüsü
 Gazetecilik Anabilim Dalı
 Erzurum

2000 - 2004: Lisans, Atatürk Üniversitesi
 Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi
 İngiliz Dili Eğitimi Bölümü
 Erzurum

İŞ DENEYİMİ

2006 – Devam Ediyor: İngilizce Okutmanı, Kafkas Üniversitesi, Fen Edebiyat
 Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
 Kars

2004 - 2006: İngilizce Öğretmeni
 Erzurum

BİLDİRİLER

Turgay Han, “*Yabancı Dil Öğretiminde Anadilden Kaynaklanan Kimi Hataların Hedef
 Dilin Kültürel/Yazınsal Becerileri Bağlamında İncelenmesi*”, V. Ulusal
 Frankofoni Kongresi, 25-26 Ekim 2007, Atatürk Üniversitesi, ERZURUM

KİTAP

Gencer ELKILIÇ, Turan Özgür Güngör, *Turgay HAN, Common English*, Özkırtaylar,
 2007, KARS

ULUSLAR ARASI GÖREVLER VE SERTİFİKALAR

7-11 Nisan 2008, Higher Vocational State School in Wloclawec, Polonya
 Teaching Staff Mobilitiy Programme, ERASMUS, *6 Hours of Writing Skills*